

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM MŰVÉSZETI KAR DOKTORI ISKOLA

NAGYNÉ FÁBIÁN TÍMEA

JENEY ZOLTÁN

**ÖRÖKSÉGÉNEK JELENTŐSÉGE
A MAGYAR ZENEMŰVÉSZETBEN**

DLA ÉRTEKEZÉS

**TÉMAVEZETŐ: DR. HABIL. KERESZTES NÓRA
KARNAGY, EGYETEMI DOCENS**

2018.

Tartalom

1.: Előszó	4
1.1.: „In memoriam” Jeney Zoltán	6
2.: Kezdetek	9
2.1.: Család és gyermekkor	9
2.2.: Az ifjú muzsikus	13
3.: A művészi kibontakozás évei	19
4.: A kommunista intrikák hatása	21
5.: A zenekari művész sikerei	29
5.1.: Út az Állami Hangversenyzenekarig	29
5.2.: A megálló neve: Opera	38
6.: Egyéni sikerek	44
6.1.: Lemez- és rádiófelvételek listája	44
6.1.1 Külföldi és hazai kamarazenei hangfelvételeinek jegyzéke:	44
6.1.2 Rádiófelvételek és élő rádiós közvetítések - válogatás Jeney Zoltánnak a Magyar Rádió archívumában és egyéb sajtófelületeken fellelt, a Magyar Rádióban adásba került felvételeinek jegyzékéből:	46
6.1.3 A család birtokában lévő, a Rádió archívumában szereplő „zésített” felvételek jegyzéke:	49
6.2.: Emlékezetes fellépések	51
6.3.: Kitüntetések	54
7.: A Budapesti Fúvósötös	55
7.1.: A fúvósötös megalakulása	55
7.2.: Emlékezetes turnék, fellépések	60
7.3.: Zenei ismeretterjesztő műsorok gyerekeknek	66
8.: Új zeneművek keletkezése és jegyzéke	71

8.1.:	Zeneszerzői ajánlások jegyzéke (fuvolára, fuvolás kamarára és fúvósötösre):	72
8.2.:	Külföldön és hazánkban bemutatott művek jegyzéke:	74
8.3.:	Felkérésre írt zeneművek jegyzéke (fuvolás kamarára és fúvósötösre): .	75
9.:	„Gemini” anekdoták	78
9.1.:	Britten-mű felkérésre	78
9.2.:	Szervánszky Endre: Partita – egy kiadatlan zenemű születéstörténete ..	86
10.:	A „Fuvolaiskola” című kottagyűjtemény megszületése	91
11.:	Végszó	104
12.:	Függelék.....	106
13.:	Bibliográfia és diszkográfia	113
14.:	Szakmai önéletrajz	119

1.: Előszó

Mióta az eszemet tudom, fuvolás szerettem volna lenni. Kristálytisztán emlékszem például arra a döntő momentumra az életemben, ami aztán végérvényesen a zenei pálya felé terelt.

A 90-es évek elején, a Zeneakadémia kistermében megrendezett fuvolagálakoncert elementáris erővel hatott az akkori, kisiskoláskorú önmagamra. A hazai fuvolás társadalom színe-java adott akkor hangversenyt, színes műsorral, és igényesen kidolgozott fuvoladarabokkal hengerelve le a hallgatóságot. Egy-egy műre még ma is jól emlékszem, mint például a Matuz István előadásában elhangzó *Sakura, sakura* című, japán, pentaton dallamra írt saját kompozícióra, amelyhez hasonló darabbal azelőtt még sohasem találkoztam. Mély benyomást gyakorolt rám az a sajátos fúvástechnika, melynek még jelenleg is Matuz az egyik legemblematikusabb hazai képviselője. Sajnos a doktori értekezésem témaadójával, Jeney Zoltánnal ezen a hangversenyen nem találkozhattam, hiszen 9 éve volt már annak, hogy elhagyta a földi világot.

Fuvolaművészként és tanárként is csodálattal adózom az előtt az életút előtt, amelyben Jeney Zoltánnak része volt. Ugyan nem ismerhettem őt személyesen, közvetetten mégis hatást gyakoroltak rám módszerének legfőbb jegyei. Hogy ez hogyan lehetséges? Egyrészt a saját koncepciója által összeállított fuvolaiskoláján keresztül, amelynek létrejöttében zeneszerző barátai, kollégái, illetve saját tanítványai segédkeztek leginkább. Másodsorban hatott rám az a felbecsülhetetlen szellemi hagyaték is, amely több nemzedéken keresztül megmaradt, és amelyet a tanítás iránt elkötelezett tanítványai akaratlanul is tovább örökítettek az utókor számára. Úgy gondolom, ezzel az írással már régóta adósa a magyar fuvolás szakma Jeney Zoltán emlékének, de talán még most sem késő belekezdeni a személyéről és művészetéről szóló, ám a magyar fuvolaoktatás múltját és jelenét is érintő kutatásba. Szellemi örökségét tanulmányozva kijelenthetem, hogy ahogyan Bartók Béla és Kodály Zoltán is tudatosan törekedett a múlt század kezdetétől fogva arra, hogy az ősi magyar zenének be kell szívárognia a köztudatba és létünk elemi szükségletévé kell, hogy váljon, úgy tartotta ezt Jeney tanár úr is művész kortársaihoz hasonlóan kiemelten fontosnak. Valamint azt, hogy a gyerekek zenei képzését ezen elképzelés mentén és az általuk módszeresen kijelölt úton kell megkezdeni. Ehhez pedig elengedhetetlenül fontos volt, hogy – más hangszeriskolák mellett – a Jeney révén szerkesztett és részben megírt első magyar É létrejöhesse és elterjedhessen a fuvolát

tanító pedagógusok körében. Noha az akkoriban még 3 kötetből álló gyűjtemény pedagógiáját tekintve nem követte szorosan a nyugati, ezen belül is a német illetve francia iskolát – amely akkorra már komoly múlttal és elismertséggel rendelkezett –, mégis fontos mérföldkőjévé vált a magyar fuvolaoktatás történetének.

Jeney Zoltán rendkívüli zenei adottságokkal és munkabírással rendelkezett, de nem csak e tulajdonságai miatt váltott ki elismerést művészeti körökben. Bár élete hányattatásokkal teli volt, továbbá a történelmi viszonyok sem voltak épp megfelelőek egy nyugodt életvitel kialakításához, ennek ellenére komoly szakmai sikereket érhetett el szólólistaként és kamaraművészként is itthon és külföldön. A viszontagságok ellenére igyekezett minden helyzetben helyt állni, és megfelelni a család és 3 különböző munkahely elvárásainak. Hiszen egészen más hozzáállást követel egy zenekari szolgálat, egy lemezfelvételre való felkészülés időszaka, vagy éppen a tanári hivatás. Sok zeneszerzőt inspirált új fuvolaművek megkomponálására. Így a neki ajánlott kamara- és szólóművek mellett nagy számban készültek olyan általa megrendelt kompozíciók is, amelyek saját növendékei, vagy fiai számára íródtak. Nem egy zeneszerzővel szoros baráti viszonyt is ápolt, mint például Járdányi Pállal vagy Szervánszky Endrével, aki még Jeney iker fiai számára is komponált darabot.¹ E művek nélkül valljuk be, jóval szerényebb repertoárral büszkélkedhetnénk manapság.

Tisztelettel ajánlom írásomat a jövő fuvolásainak figyelmébe, akiknek Jeney Zoltán művészi munkássága jó például szolgálhat továbbá mindazoknak, akik ismerték őt és szeretnék még több, hiteles forrásból származó információt megtudni a kiváló muzsikus életéről.

Ezúton szeretném megköszönni a Jeney család tagjainak, özvegy Jeney Zoltánnak, Jeney Mónikának, ifj. Jeney Zoltánnak és Jeney Gábornak az értekezés megszületéséhez nyújtott nagylelkű segítségét, tanítványainak, Pröhle Henriknek, Kovács Lórántnak, Fasang Zoltánnak és Joó Gyulának a szóbeli és írásos beszámolóját, nem utolsósorban pedig családomnak a végtelen türelmét, odaadását, és támogatását!

¹ Szervánszky Endre: *Partita fuvolára és hegedűre*. Galaxy Music Corporation, Inc. and division of ECS Publishing, katalógus szám: No. 1.3382.

1.1.: „In memoriam” Jeney Zoltán

Jeney Zoltán 1915. október 24-én, egy sváb-roma vegyes házasság elsőszülöttjeként látta meg a napvilágot a délvidéki Bácskában, Szabadkán, ahol gyermekéveinek első hat évét is töltötte. Édesanyja, Schmidt Erzsébet rokonsága által egy jómódú sváb család tagjaként még arra is lehetősége nyílt, hogy az I. világháború viszontagságai ellenére képességeit a legjobb iskolákban kamatoztathassa. Mindezeket túl családjában a közismereti tanulmányok mellett zenei nevelésére is kiemelt figyelmet fordítottak. Első zenetanára nagyapja, Schmidt Pál volt, aki először piccolózni tanította meg. A középiskolát Mezőtúron illetve Kecskeméten végezte, ahol gimnáziumi tanulmányai mellett zenei képességeit is tovább fejleszthette. Tanárai Vécsey Artúr zenetanár és Eördögh János fuvolaművészek voltak. Sikeres zeneakadémiai felvételi vizsgáját követően pedig Dömötör Lajos fuvola órái mellett Kodály Zoltánnál és Siklós Albertnél tanulhatott zeneszerzést. Ezt követően 1937-ben fuvola szakon diplomázott, kitüntetéssel. Már az akadémiai évek alatt tagja lett a Budapesti Hangversenyzenekarnak, majd 1938-tól az Operaház Zenekarában folytatta zenekari pályafutását. Nem sokkal később, 1942-ben szólófuvolás szerződést kapott a Müncheneri Filharmonikusoktól, amely együttesnél két évet töltött el. 1944-ben ugyan visszatért Magyarországra, ám a zürös politikai helyzet miatt, valamint a besorozástól való félelem okán másodszor is emigrált más, az Operaházban dolgozó művészkollégáival együtt. Ezeket a külföldi „kiruccanásokat” a II. világháború után hatalomra kerülő szovjetbarát vezetés nem nézte jó szemmel. Több alkalommal is fasisztának bélyegezték a Németországban töltött évek miatt. Egy évvel később, 1945-ben – valószínűleg szakmai féltékenységből adódóan, koholt rágalomokkal – feljelentették. Az ellene felhozott vádak alapján a Népbíróság végül fél éves vizsgálati fogságra ítélte, amelyből később barátja, Kodály Zoltán közbenjárására felmentéssel szabadulhatott.

Életére és művészetére mindig is az alaposság, sokszínűség és a tökéletességre való törekvés volt jellemző. Szóló- és zenekari karrierje mellett komoly része volt a hazai fúvós-kamarazenei kultúra megalapozásában. 1947-ben a Fővárosi Zenekarban dolgozó kollégáival (Szeszler Tibor – oboa; Balassa György – klarinét; Ónozó János – kürt; Hara László – fagott) együtt megalapította a Budapesti Fúvósötöst, ami nemcsak Magyarországon, hanem külföldön is nagy sikereket ért el. 1956 és 1960 között több alkalommal szerepeltek Hollandiában, Belgiumban, és Franciaországban, majd jelentős

koncerteket adtak Japánban is, ahova egy hosszabb turné keretében látogattak el. A Budapesti Fúvósötös tagjaként 1954-ben, szólistaként pedig egy évvel később Liszt-díjjal tüntették ki, ezt követően 1966-ban kiérdemelte a „Magyar Népköztársaság Érdemes Művésze” díjat is.

Az aktív zenészi tevékenység mellett mindig komoly hangsúlyt fektetett a hazai fuvolaoktatásra és annak fejlesztésére is. Tanári évei alatt, a budapesti Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskolában – amelynek 1950-től haláláig művésztanára volt – fontos fuvolametodikai írásokat, munkákat jelentetett meg. Legismertebb talán ezek közül is az az eredetileg három kötetben kiadott *Fuvolaiskola* című gyűjteménye, amelybe olyan jelentős zeneszerzők komponáltak darabokat, mint Szervánszky Endre, Dávid Gyula és Járdányi Pál. Mindezek mellett Jeney Zoltán szólistaként is rengeteg mű megírására ösztökölte korának zeneszerzőit. Ezek a darabok szintén a magyar fuvolaoktatást, ezen belül is a középiskolai, főiskolai szintű repertoár bővítését szolgálták.

Munkája, családja valamint jelentős hangversenykörútjai mellett lemezfelvételek készítésére is maradt ideje. Az amerikai VOX hanglemez cég 1958-ban Jeney Zoltán és Paul Angerer előadásában rögzítette Johann Sebastian Bach összes fuvolaszonátáját, majd 1961-ben a Qualiton kiadásában jelenhetett meg egy lemezen Vivaldi, Boccherini és Szervánszky fuvolaversenye. Élete végső szakaszában szívesen készített átiratokat is, amelyeket ismeretterjesztő koncertek alkalmával mutatott be a Fúvósötössel az ország számos pontján. Hosszan tartó betegség után, 1981. október 21-én hunyt el Budapesten. Halálával pótolhatatlan űrt hagyott maga után, de az a hatalmas tudásanyag, művészi értelemben vett örökség, amit az évek során felhalmozott talán mégsem veszett kárba. A tanítványok pedagógiai munkájában pedig tovább él a mesternek a hangszeres zeneoktatás céljára vonatkozó megállapítása is:

„A hangszeres zeneoktatás célja: a teljes értékű ember kialakítása.

Célját két, párhuzamosan vezető úton érheti el:

1. a technika – a gondolkodó kéz – kiművelésével,
2. a zene belső formanyelvének elsajátításával [...]

Pedagógiánkban a technikai és szellemi képzés egységét kell megteremtünk. És hogy az arányokban se tévedjünk, ideje lenne Kodály szavait megszívlelni: „A művészetnek nem a technika a lényege, hanem a

lélek. Mihelyt a lélek szabadon, akadályok nélkül közölheti magát, előáll a hiánytalan művészi hatás.” [...] Ami a módszereket illeti – a tanár feladata nem csupán az osztályzás, kritizálás, válogatás, hanem ennél több: a tanítás. Aki kritizál, az öl – aki tanít: az gazdagít.”²

Támogatói levél

Alulírott, Jeney Zoltán, mint a Jeney család képviselője, ezúton nyilatkozom a család többi tagja nevében arról, hogy támogatjuk Fábian Tímea fuvolaművész, Édesapánk, Jeney Zoltán fuvolaművész életpályájával és munkásságával kapcsolatos kutató munkáját. Valamint hozzájárulunk ahhoz is, hogy a témában fellelhető összes dokumentációhoz (képekhez, nívaiatos papírokhoz, levelezésekhez stb.) hozzájuthasson, és ezeket a kutatási anyagában felhasználhassa, majd a későbbiekben könyv formájában megjelenesse.

Kérjük ezen dokumentumok megőrzőit, hogy Fábian Tímeát munkájában segíteni szíveskedjenek.

Kelt: 2015. július 17.

Transiation:

Letter of support

Undersigned, Zoltán Jeney, as representative of Jeney family, hereby declare on behalf of other family members as well, that we support flautist Tímea Fábian's research regarding our father's, flautist Zoltán Jeney's life path and work. We give our full support of accessing the whole documentation on this subject which can be found (photos, official documents, correspondence etc.), so she can use them in her research work, and publish it in her book in the future.

We kindly advise the holder of these documents to help Tímea Fábian in her work.

Date: July 17, 2015

.....
Fábian Tímea
fuvolaművész, kutató
flautist, researcher

.....
Jeney Zoltán
fuvola- és zongoraművész
flautist, pianist
A Jeney család nevében és képviselőjeként
Representative of Jeney family

² Jeney Zoltán (1971): Zeneoktatásunk módszeréről. *Muzsika*, 11. 6–7. Jeney nyilatkozatának tartalma nagyfokú hasonlóságot mutat egykori tanárának, Kodály Zoltánnak 1953-ban, a budapesti Zeneművészeti Főiskola tanévzáró ünnepélyén elmondott beszédével, amelynek forrása: Kodály Zoltán (1953): Ki a jó zenész? In: Bónis Ferenc (szerk.): *Kodály Zoltán: Visszatekintés I.* Zeneműkiadó Vállalat, Budapest.271–284.

2.: Kezdetek

2.1.: Család és gyermekkor

A századforduló első évtizede – amely még szorosan kapcsolódott az úgynevezett „boldog békeidőkhöz” – az emberek nagy részét várakozással töltötte el. Sokan nem is gondolták volna még akkor, mennyire kifordul majd magából a világ, és milyen borzalmakat kénytelen átélni a kor embere. Ebben a zűrzavaros időszakban, közvetlenül az I. világháború kitörését követő évben, 1915. október 24-én látta meg a napvilágot Jeney Zoltán fuvolaművész Szabadkán. Az akkor még Magyarországhoz tartozó délvidéki városka azonban nem jelentett túl nagy kötődést a számára, amely csak egy röpke állomás volt családja életében.

Szabadka központi szerepét és urbanizáltságát tekintve a 20. század első évtizedeiben messze elmaradt a környező nagyvárosoktól, Szegedtől, Temesvártól, vagy Nagyváradtól, ugyanakkor Budapest és Szeged után a Monarchia harmadik legnagyobb városaként 11 km hosszúságú villamossínpályával rendelkezett, amely a belvárost kötötte össze Paliccsal. Az építészeti újításoknak és az irodalom terén elért sikereknek köszönhetően azonban a város a térségen belül még ennél is jelentősebb szerephez jutott. Olyan kiváló magyar írók éltek itt, mint Kosztolányi Dezső, vagy unokatestvére, Csáth Géza. A bácskai régió etnikumát tekintve igen vegyes összetételről árulkodott az akkori népszámlálási adatok alapján. Az első világháborút megelőző időszakból való számadatok szerint szerbek, magyarok, németek, ruszinok és szlovákok mellett más, egyéb hovatartozású népek is lakták a délvidéket, amelyben a magukat magyarnak vallók a második, a német ajkúak pedig a harmadik legnagyobb népességszámmal rendelkeztek. A 19. század második felében, a kiegyezést követően a kisebbségek nagyfokú elmagyarosodása vette kezdetét, ami különösen a németek és a zsidók körében öltött tömeges méreteket. Míg 1867-ben a magyarok még csak körülbelül 40 %-át tették ki a Monarchia lakosságának, 1900-ra ez az arány 50 %-ra nőtt.³

Jeney Zoltán édesanyja, Schmidt Erzsébet is – vagy, ahogy családjában hívták „Böske” – egy ilyen jómódú délvidéki sváb családból származott három nővérével:

³ A. Sajti Enikő (2000): A délvidéki magyarság politikai helyzete a két világháború között. *Híd*, 64. évfolyam, 12.1183–1189.

Forrás: http://adattar.vmmi.org/folyoiratszamok/1629/hid_2000_12_.pdf Letöltés ideje: 2016. december 14.

Paulával, Katalinnal, és Ellával együtt. Zoltán édesapja, Jeney Antal pedig vasúti lakatosként dolgozott egy helyi műhelyben, és bár remek munkabírású emberként ismerték, a főnökeivel valahogy mindig sikerült komoly nézeteltérésbe keverednie. Ahogyan Jeney is megjegyezte egyik naplóbejegyzésében⁴: „Ilyen volt a természete!” A sorozatos előforduló nézeteltérések miatt közvetett módon a családnak is nehézségei támadtak mind erkölcsi mind anyagi téren.

A kis Zoltán főleg Verbászon (Novi Vrbas) töltötte gyermekora nagy részét. Itt élt édesanyja rokonsága, akik még a Rajna-vidékről települtek át a 18. század közepén. A család – amely meghatározó nyomokat, emlékeket hagyott a cseperedő fiúcska életében – sváb származása ellenére magyar érzületűként élte mindennapjait. Mindemellett nem feledkeztek meg német gyökereikről sem, amely az idők során azért némileg megkopott. (Erről főképp az egyre rosszabb német helyesírásuk árulkodik levelezéseikben.)

Erzsébet édesapja, Schmidt Pál – aki a Monarchia vasutas tisztviselőjeként dolgozott Újvidéken – már egészen korán kezdett foglalkozni a kis Zoltán zenei nevelésével, mivel fontosnak tartotta a gyermek ez irányú ismereteinek bővítését. A gyermek 6–évesen először hegedülni tanult egy helyi illetőségű tanártól, majd később piccolón, azt követően pedig fuvolán kezdett játszani, amelyre nagypapája tanította meg. Az iskolát végül Verbászon kezdte el, ahol a trianoni békeszerződés után kialakult helyzet ellenére – amikor is Bácskát Szerbiához csatolták – a tanítás még magyarul folyt. Csak egy intelem emlékeztetett mindenkit a megváltozott viszonyokra: „Tanulj meg szerb-horvátul, hogy a világban mindenki megérthessen!”⁵

Az elemi iskola négy tanévét követően a család Verbászról Szegedre költözött, ekkor Jeney Zoltán kb. 10 éves volt. Még a költözést megelőző időszakban egy súlyos betegség támadta meg, torokgyíkot kapott, amiből aztán szerencsésen felgyógyult. A gimnázium első évfolyamát 1925–26-ig a szegedi kegyesrendi városi római katolikus Dugonics András Gimnáziumban végezte (mai nevén Dugonics András Piarista Gimnázium), amely akkoriban az Osztrák–Magyar Monarchia legnagyobb középiskolájaként évente több mint 800 diákot nevelt. Apja munkahelyi összetűzései miatt többször költözködni kellett a családnak, így a szegedi tanulmányait a Mezőtúri

⁴ Jeney Zoltán (1933): „*Napló*”. Családi archívum, Budapest.

⁵ Ifjabb Jeney Zoltán írásos beszámolója alapján.

Református Gimnáziumban ⁶ eltöltött időszak követte 1926–30-ig. Középiskolás tanulmányai alatt zenei stúdiumait sem hanyagolta el. Mestere Mezőtúron Vécsey Artúr, a gimnázium zenetanára volt.

Ezt követően 15-éves korától Kecskeméten vett fuvolaórákat a friss zeneakadémiai diplomával rendelkező Eördögh János fuvolaművésztől, egészen a Kecskeméti gróf Tisza István Református Reálgimnáziumban tett érettségijéig. Az 1932/33-as tanév, mely az érettségi éve is volt, későbbi karrierje szempontjából meghatározó eseményeket hozott a fiatal Jeney életébe. A jelentősebb epizódokról naplójában is megemlékezett:

„1932. szeptember 14.

Kilencedikén kezdtük meg az iskolát. Nagyképű megnyitóbeszédekkel kezdődött az év, gimnáziumban töltött éveim közül azt hiszem, az utolsó. Sokan kérdik, ugyan hova szándékozom menni, de bizony én evvel magam sem vagyok egészen tisztában. Három lehetőséget látok magam előtt. A primo: valamiképpen rábírom az apámat, hogy helyeztesse fel magát Pestre, vagy szerezzen alkalmat, hogy én ott tanulhassak. (Talán Pista bácsiék révén, és beiratkozom a Zeneakadémiára.) Secundo: ha esetleg jól sikerülne az érettségi (jóra vagy éppen jelesre) egész biztosan rá tudnám venni Katóciékat, hogy elvégeztessék velem az orvosi fakultást. Ez volna rám nézve a legkellemesebb. Ultima necessitate: fölvétem valahogyan magamat a vasútra, ha mindjárt fizikai munkára is. De lehet, hogy egyik sem az igazi. Mindenesetre az érettségi vizsgálaton dől el az egész dolog. Csak segítenének az Égiek!”

Még ez év decemberében arról írt, hogy betegség gyötri, ismét kiújult a bronchitise (hörghurutja). Ennek ellenére eddigi élete egyik legjelentősebb hangversenyére készült: „Maga Kodály jön le Kecskemétre és az úribandát fogja vezetni. Hány Jánosból egy intermezzot [sic!] és a „Nyári éj”-t fogjuk játszani.” Az 1933. január

⁶ A több száz éves hagyományokkal rendelkező iskolában a 20-as 30-as évek táján élénk zenei élet folyt. A tanári zenekar mellett diákzenekar és kórus is működött. A túri Alma mater 1980-ban ünnepelte fennállása 450. évfordulóját, mely jubileumi eseményre más elhíresült diák mellett Jeney Zoltán is meghívást kapott.

3-án kelt feljegyzésének folytatásában Jeney arról számolt be, hogy a szóban forgó hangverseny főpróbáját december 16-án, a koncertet pedig másnap, 17-én tartották meg. Ezzel kapcsolatos élményeiről így tudósított: „A főpróbán a fuvolaszólóba csúfosan belesültem, de az előadáson kétszer is – mert megismételtük – nagyszerűen sikerült. Ezzel körül-belül lettem a lantot a zene terén.” 18-i levelében egészen érdekes történetekről is említést tett, amelyek szorosan kötődtek a tanuláshoz és a zenén kívül egyéb elfoglaltságokhoz is. Beszámolt például arról, hogy egy igazgatói látogatással egybekötött püspöki óraellenőrzést kapott az osztály. Ezzel kapcsolatban Jeney nehezményezte, hogy a nagy kinnal elkészített latin dolgozatát – melyet igyekezett igen jól és szépen megcsinálni – végül nem olvashatta fel. Még ezen a délutánon egy iskola által szervezett, önképzőköri szereplésen is részt vett, ahol – az ő elmondása szerint – olyan nagy művészi odaadással játszott, hogy a direktorium el volt tőle ragadtatva.

A nyarakat kicsi korától egészen fiatal felnőtt koráig szinte minden alkalommal Verbászon töltötte. Erről egy, a nagypapa által írt levél is tanúskodik 1933-ból, amelyben Schmidt Pál éppen unokája sikeres érettségi vizsgájához gratulál, valamint tanácsokkal látja el a katonai szolgálattal kapcsolatban. A levél további érdekessége az is, hogy a levél megszületésekor a nagyapja épp a nyugdíjáért pereskedett. A problémát kiváltó ok a család elmondása szerint valószínűleg az lehetett, hogy a háború kitörése előtt az öreg Schmidt még a Monarchia kasszájába fizette a járulékokat, holott Bácska területi elcsatolása után a nyugdíjfolyósítás helyzete is megváltozott.

Schmidt Pál levelének részlete, Novi Vrbas, 1933. V. 25.:⁷

Kedves Zolikám!

Ne vedd vén öregapádtól rossz néven, hogy oly keveset ír. Ok az, hogy mindig el vagyok foglalva, na és az is gondolom, a gyermekeimet azt betanítottam a betűvetésre, hogy engem ezen a téren felválthassanak.

Az iskolai bizonyítvány eredményéért ezennel ünnepélyesen megdicsérlek! Elhiszem, hogy sokat kellett az utóbbi időben fáradnod, hogy így sikerüljön.

⁷ Schmidt Pál (1933): *Magyarul megírt, 4 oldalas levél Jeney Zoltánhoz*. Családi archívum, Budapest.

Ha te az iskolaév végén nem jöhetsz mindjárt, akkor Anyuka, vagy Apuka hozza Ellikét,⁸ nehogy ő is csak oly rövid időt tölthessen itt. Aki előbb jön, hozzon nekem 2 db 42-es számú celluloid gallért és két beakasztható hosszú nyakú nyakravalót hozzá.[...]A mi nyugdíjügyünk most van a jugoszláv legfelsőbb fórumnál, az úgy nevezett „Államtanácsnál”, amely remélhetőleg megítéli a nyugdíjjogosultságot, mert már van rá példa, úgy hogy az idén talán még megkaphatjuk. Ideje is volna már, mert már nagyon kezd fárasztó lenni a hivatal.

Úgy hiszem, állás után nem kell magad oly nagyon törni, jobb volna inkább a katonai kötelezettségednek eleget tenni, közben esetleg javul a gazdasági helyzet is, mert most nagyon dolgoznak azon, hogy a krízist megszüntessék, minek következményeként a jobb elhelyezkedési lehetőségek is meglesznek[...]Na most már befejezem, mert már 3 óra este, és még ma nem értem rá a kaszinóba ellátogatni, de a nagymamának is kell helyet adni.⁹

Isten veletek! Mindenkit csókol és vár: a Nagytata¹⁰

2.2.: Az ifjú muzsikus

Az érettségi vizsgát követően Jeney sikeresen felvételizett a Zeneakadémia fuvola szakára, Dömötör Lajos osztályába, ahol az 1933-as tanév elején hivatalosan is megkezdhetette tanulmányait. Jeney játéka már korábban felkeltette tanára érdeklődését, aki 1932 októberében, egy magánóra keretében hallotta Zoltán játékát legelőször. Dömötör – aki egy személyben volt a Magyar Királyi Operaház és a Filharmóniai Társaság fuvolása, 1912 óta a Zeneművészeti Főiskola tanára, valamint a Filharmóniai Társaság ügyvezető igazgatója – gondoskodó atyai szeretettel vette szárnyai alá ifjú tanítványát. Felajánlotta Jeneynek, hogy nyugállományba vonulását követően szívesen támogatja karrierjét azzal, hogy segít neki bekerülni az Operaház zenekarába. Ezen felül más egyéb terve is volt Zoltánnal, amelyről 1934. október 30-án született naplóbejegyzés részlete¹¹ árulkodik:

⁸ Jeney Zoltán húga, Erzsébet.

⁹ A levél végén Jeney nagymamájának pár mondatból álló, német nyelvű írása található.

¹⁰ Az aláírás a levélben eredetileg is aláhúzással szerepel.

¹¹ Jeney Zoltán (1934): *Napló*. Családi archívum, Budapest.

„Megtudtam, hogy a Tanár úr esztétikusnak is ki akar nevelni, és ha Dohnányi addig életben marad, a Zeneakadémián tanszéket is szervez számomra. Állítólag a tavasszal megtartandó Németországi filharmóniai turnéra engem is elvinne Dömötör.” E segítségnyújtásnak a Dömötör Lajos által támasztott egyedüli feltétele a szorgalmas munka volt, mely elvárásnak Jeney igyekezett maximálisan megfelelni.

Az első év a tetemes anyagi kiadások miatt keservesen telt el. Albérletben lakott, amelyet egy másik zenész társával, Toroczky Dénes csellóművésszel közösen béreltek a Teréz körúton. A lakhatási és étkeztetési költségeken túl még egy szükséges zongoravásárlás is súlyosbított családja szűkös pénzügyi helyzetén. Látva a fiú és az őt támogató szülők nehézségeit, Dömötör Tanár úr még abban is próbált tanítványa segítségére lenni, hogy az egyébként kiállhatatlan természete miatt sűrű munkahelyváltásra kényszerülő apát, Jeney Antalt¹² családjával együtt felhelyeztette Pestre. A költözködés más szempontból is ajánlatos volt, ugyanis a két világháború közti időszakban fellángolt nacionalista propagandahadjáratnak valamint az általa bekövetkező nemzetiségi üldöztetéseknek köszönhetően a Verbászon élő sváb rokonság egy része is költözködni kényszerült. Voltak, akik Amerikáig és Dél-Amerikáig meg sem álltak. A Jeney – család végül Pest külvárosi részében, Rákoscsabán telepedett le.

Az 1933/34-es tanulmányi év az Országos Magyar Királyi Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola fennállásának 59. évét jelentette. Az évkönyv szerint a tanévben négy házi, harmincegy nyilvános hangverseny, egy operai előadás volt az iskola színpadán, valamint egy évváró „vizsgálati előadás” a Magyar Királyi Operaházban. A növendékhangversenyekről, valamint az iskolában zajló jelentősebb koncertekről az újságok is általában rendre beszámoltak. Jeney első évfolyamos növendékként a Zeneakadémián megrendezett nyilvános vagy házi hangversenyen még nem szerepelt, de a kiadványban pontos adatokat tudhatunk meg Jeney évvégi tanulmányi eredményéről, amelyek a következők voltak: fuvola: 1¹³, szolfézs: 1, zeneelmélet: 2, zongora: 3, magyar zenetörténet: 2, zeneesztétika: 3, fúvóegyüttes: 1, zenekar: felmentve, karének: 2.¹⁴

¹² Jeney Zoltánnak nem volt felhőtlen a viszonya édesapjával. Naplóbejegyzéseiben többször tett utalást arra, milyen nehezen viseli apja természetét, akivel sok esetben képtelen volt szót érteni.

¹³ Az 1-es akkoriban az 5-öst jelentette, 2-es a 4-est, 3-as a 3-ast, stb.

¹⁴ Dr. Meszlényi Róbert (1934, szerk.): *Az Országos Magyar Királyi Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Évkönyve az 1933/34-iki tanévről*. Az Országos Magyar Királyi Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola kiadása, Budapest.

1934 tavaszán próbajátékot hirdettek az Operában, amelyen Zoltán is részt vett, ahogyan ő említi írásában: „jó eredménnyel”. Ugyan a kinevezés¹⁵ még pár évig váratott magára, tehetsége felkeltette az érdeklődést. Ezt támasztja alá az a november 16-án kelt naplóbejegyzése, amely az Operaház tagjaival közös rádiós szerepléséről ad tájékoztatást. Az első, ilyen jellegű fellépéséről Jeney azt írta, hogy az Operaház művészeiből alakult együttessel egész jól ment a játék. Bár először kétségei voltak saját magával kapcsolatban, ennek ellenére kilátásba került egy újabb előadás lehetősége is, amely alkalmával Kuhlau fuvolára írt kvartettjét mutathatták be. Ebben az időszakban fuvolatriókat és kvartetteket is próbált partnereivel, Eördögh Jánossal¹⁶, Janthó Bertalannal¹⁷ és ifj. Eitler Istvánnal.¹⁸

Az 1934/35-es tanévkezdés komoly változást hozott az intézmény életébe, amely az akkori, új zenei hullám képviselőit komoly várakozással töltötte el. Ekkor iktatták be ugyanis az új főigazgatót, Dr. Dohnányi Ernőt, aki Hubay Jenőt váltotta a vezetői székben. Erről az eseményről így emlékezik meg a Zeneakadémia aktuális évkönyve: „Dr. Hubay Jenő főigazgatót művészi és szerzői munkásságának kifejtéséhez szükséges szabadságában a Főiskola vezetésével és ügyeinek adminisztrálásával kapcsolatos lekötöttség lényegesen akadályozván, e tisztség viseléséről lemondott...” Jeney az akadémiai tanfolyamon már II. osztályát végezte, önköltséges szakon. A fuvola tanszakon ekkor összesen öten folytattak tanulmányokat, akik közül végül csak ketten – Ő és Borsányi Mátyás – végezték el a tanévet, a többiek kimaradtak. Ebben az évadban már a házi hangversenyeken is fellépett. Az 1935. április 3-án megtartott növendékkoncert

¹⁵ Az Operaház által megjelentetett évkönyvsorozat az 1939/40-es évadtól már az Operaház rendes tagjaként hirdette Jeney Zoltánt.

¹⁶ Eördögh János (1906-1992) fuvolaművész, zeneszerző és karnagy, akitől Jeney középiskolás éve alatt órákat is vett Budapesten.

¹⁷ Janthó Bertalan (1903-) fuvolaművész, zenetanár, Jeney kollégája az ÁHZ-nál. Zenekari muzsikusként ezen kívül még olyan hazai együttesek tagja volt, mint: Király Színház, Budapest; Rádiózenekar; MÁV Szimfonikusok.

¹⁸ Esteban (Stefano) Eitler – zenész, zeneszerző és festő, Jeney kollégája – 1913. június 25-én született Bolzánban (Bolzano), amely akkoriban még Tyrol részeként Ausztriához tartozott.

1929-ben beiratkozott a Magyar Királyi Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolára, ahol 1934-ben 21-évesen diplomázott okleveles fuvolaművészként kintüntetéssel, Dömötör Lajos osztályában. Az 1933-tól 1935-ig terjedő időszaka alatt három évig katonai zenészként tevékenykedett, majd a Budapesti Rádió és a Budapesti Hangversenyzenekar szólófuvolása volt. 1936-ban Argentínába költözött, ezt követően pedig a Filarmónica Metropolitana és a Sinfónica Agma tagja lett. 1941-től komponistaként működött, tagja lett az Agrupación Nueva Música (Új Zenei Csoport)-nak és megalapította az Ediciones Musicales Politonia nevű zenei kiadót Buenos Airesben. Brazíliába költözését követően 1960-ban, 47-évesen hunyt el.

Forrás: <http://www.estebaneitler.com.br/conexoes-latinas/>

zárószámaként Doppler Ferenc *Erdei madárka* illetve *Ábránd fuvolára és 4 kürtre* című darabjaiban működött közre. Az előadótársak voltak: Kecskeméthy Nándor, Eitler Arthur, Székely István, Szikora József (tanáruk: Romagnoli Ferenc). Ezt követően május 10-én szintén egy vegyes kamaracsoportokból álló növendékhangverseny keretében lépett fel, ezen Balogh Margit énekes partnereként Dávid Gyula *Brazília gyöngye* című művét adta elő utolsó műsorszámként.¹⁹

Az 1935/36-os, szeptember 19-én megnyitott tanévet következőképpen méltatta Dohnányi Ernő ünnepi beszédében: „A folyó tanév a zenei világ részére nevezetes évforduló, ünnepi esztendő, mert ebben lesz 125 esztendeje annak, hogy Magyarország egyik örök büszkesége, Liszt Ferenc született és fél évszázada, hogy meghalt...” Jeney Zoltán ettől a tanévtől kezdve már nyilvános előadásokon is szerepelhetett, amelyeket a Zeneművészeti Főiskola szervezett hallgatói számára. Ezen koncertek alkalmával a kiugró tehetségű növendékek könnyebben szerezhettek ismertséget a koncertlátogatók és a koncertszervezők körében.

Jeney Zoltán nyilvános koncertjeinek sora ebben a tanévben a következők szerint alakult: 1936. február 7-én Molnár Antal *Végtelen szerenád, hegedűre, fuvolára és fagottra* című művét adta elő Albert Ferenc hegedű - és Péch Jenő fagottszakos hallgató partnereként. 1936. február 27-én már fuvolaversenyt mutathatott be, Langer *Versenyművét* játszotta. Május 25-én egy meghívott vendégművész, Corradina Mola clavicembalo koncertjén működött közre, Bruszt György klarinétos társaságában, amelyen Florent Schmitt: „*Sonatina in trio*” *Corradina Molának ajánlva, clavicembalora, fuvolára és klarinétra* című darabját adták elő.²⁰

Az 1936/37-es tanévben szomorú dolog történt, 1937. március 12-én meghalt Hubay Károly, a Zeneakadémia egykori főigazgatója. Jeney szempontjából azonban ez egy fontos évad, hiszen tagja lett a Budapesti Hangversenyzenekarnak, valamint ebben az évben első évfolyamos növendék lett Kodály Zoltán osztályában zeneszerzés szakon. 20-éves kora körül kezdett benne érlelődni a gondolat, hogy zeneszerzést is tanul, mivel szeretett volna zeneszerző, vagy karmester lenni. Igyekezett sűrűn látogatni Kodály Zoltán, majd Siklós Albert zeneszerzés óráit. Tanulói státusa Kodály osztályában az

¹⁹ Dr. Isoz Kálmán (1935, szerk.): *Országos Magyar Királyi Zeneművészeti Főiskola évkönyve az 1934/35. tanévről*. Országos Magyar Királyi Zeneművészeti Főiskola kiadása, Budapest.

²⁰ Dr. Isoz Kálmán (1936, szerk.): *Országos Magyar Királyi Zeneművészeti Főiskola évkönyve az 1935/36-iki tanévről*. Országos Magyar Királyi Zeneművészeti Főiskola kiadása, Budapest.

évkönyv szerint 1938. év végéig tartott, ezután kimaradt.²¹ Tisztelte és becsülte Kodály tanári és zeneszerzői munkásságát, akivel a későbbiekben szoros barátságot ápolt.²²

[...], „Minden igyekezettel rajta vagyok, hogy növendékeim a polifon stílust, „a zene szanszkritját” – mint egy kiváló angol író nevezi –, „a zene fölként papjainak és bölcseinek” nyelvét, amely mesterről mesterre maradt századokon keresztül, amely magában foglalja mindazt, ami a múltból elmúlhatatlan, és amely a jövő minden nagy koncepciójának kifejező eszköze lesz, minél jobban megtanulják, hogy a zene szent könyveibe minél mélyebben behatolhassanak. Ebben olyan messzire megyek, mint az nálunk eddig nem volt és másutt se igen szokás. De a magyar zenésznek, hogy a világban helyt álljon, az átlagos európai zenésznél különbnek kell lennie!²³”

– vallott Kodály Zoltán tanári munkájáról, és a tanítványok iránti elhivatottságáról az 1925-ben publikált *Tizenhárom fiatal zeneszerző* című vitacikkében. Jeney Zoltán a zeneszerzés mellett bejáratos volt Vaszy Viktor óráira is, kiélve ezzel a karmesterség iránt táplált ambícióit. A hagyatékban fellelt, Jeney karnagy vizsgakoncertjével kapcsolatban született érdekes írás szolgáltat ezzel kapcsolatban némi információt, amely cikknek a pontos keletkezési dátuma valamint az újság neve a nem megfelelő módon elvégzett dokumentációs munka miatt nem ismert:

„A Zeneművészeti Főiskola karnagyképző tanszakának növendékei kedden este vizsgáztak a nagyközönség előtt. A Vaszy Viktor professzor irányítása alatt álló tanszak jeles pedagógiai színvonalról tett bizonytságot. A fiatal karmesterek: Jeney Zoltán, Anhalt István, Kovách Andor, Wüest Leó biztosan mozogtak a pulpitus előtt és átfont, komoly produkcióval hoztak dicsőséget nem csak magukra, de tanárakra és az iskolára is.”

²¹ A kimaradást tényét még a III. illetve IV. évfolyamon is jelölték, ám ekkor már Siklós Albert osztályában szerepel a tanulói névsorban.

²² Dr. Isoz Kálmán (1937, szerk.): *Országos Magyar Királyi Zeneművészeti Főiskola évkönyve az 1936/37-iki tanévről*. Országos Magyar Királyi Zeneművészeti Főiskola kiadása, Budapest.

²³ Kodály Zoltán (1925): *Tizenhárom fiatal zeneszerző*. Zeneműkiadó Vállalat, Budapest, 1954. ISBN: 963 330 057 6.

Sok év távlatából is bizonyos az, hogy mind a zeneszerzés tanszakon, mind a karmesterképzőben tanult zenei fogások és technikák is segítették őt abban, hogy sokoldalú művészként tudjon helyt állni későbbi életben.

A tárgyalt tanulmányi évben a következő iskolai fellépéseken vett részt: Az évkönyv szerint 1937. január 29-én Mozart *D-dúr Fuvolaversenyét* a Zeneművészeti Főiskola növendékzenekarával közös produkcióként, Melles Béla tanár vezényletével mutatta be. A Pesti Hírlap másnap egy rövid cikkben ²⁴számolt be az eseményről, amelyben Jeney bravúros hangszerkezelését és tónusának átható, modulációképes erejét dicsérték leginkább. Ezt követően 1937. április 13-án Mozart *D-dúr fuvola négyesét* játszotta Lőrincz Edith hegedű-, Gál Ernő mélyhegedű- és Banda Ede gordonkaszakos növendékek társaságában. Kamara- és felkészítő tanáruk Weiner Leó volt. Május 26-án Erkel Ferenc *Hunyadi László* című operájának egy népszerű áriáját²⁵ az énekes szólista Hetényi Gabriellát kísérve adta elő. A tanév végének megkoronázásaként 1937. június 12-én vehette át állami művészoklevelét fuvolaszakon, melyen a következő írás szerepelt: „Bizonyítjuk, hogy Jeney Zoltán úr, az országos magyar királyi Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola fuvola tanszakát kitűnő eredménnyel elvégezte, minélfogva művészi képességeinek elismerésül jelen oklevelet kiállítván, pecsétünkkel és aláírásunkkal megerősítve kiadjuk.”

²⁴ mja [sic!] (1937): Zenekari hangverseny. Pesti Hírlap, 59. évfolyam, 24. szám.14.

²⁵ Szilágyi Erzsébet áriája (a másik nevén elhíresült „La Grange-ária”), amely a francia származású, kitűnő koloratúrszoprán, Anna de La Grange előadásában vált ismertté és slágerre a 19. században. Az ária a pesti Nemzeti Színházban, 1850. júl. 18-án hangzott fel először az énekesnő előadásában.

3.: A művészi kibontakozás évei

1936-tól kezdve Jeney Zoltán már zenekari zenészként dolgozott. Legelőször is a lelkes fiatal művészekből alakult Budapesti Hangversenyzenekarnál kapott lehetőséget tanárának, Dömötör Lajosnak a közbenjárására. A zenekarban játszó volt Dömötör-növendék, ifj. Eitler István (későbbi nevén Esteban Eitler) Argentínába történő emigrálása miatt a szólófuvalás poszt üresen maradt, így adódott a lehetőség a zenekarban való muzsikálásra. Ennél az együttesnél – amely egyébként 1930. december 5-én adta első koncertjét a Zeneakadémia nagytermében Zsolt Nándor vezetésével – Jeney 1936-1938-ig működött.

Jeney ezután 1938. szeptember 1–30-ig, mint kisegítő, a Királyi Operaház második fuvolása lett. Egy évvel később 1939. október 1. és 1942. augusztus 31. között már az Operaház rendes tagjaként tevékenykedett, illetve a későbbiekben zenekari ügyelőként is dolgozott. Ezen okból adódóan feladatkörébe tartozott a kották kiosztása és rendben tartása, a hangszerek állapotának ellenőrzése, leltárba vétele, egyszerűen minden olyan dolog, ami segítette, és megalapozta a zenekar munkáját. Az 1942-ben, az Operaházban vendégszereplő Müncheni Filharmonikusok fellépése révén új lehetőség kínálkozott Jeney számára. A zenekar intendánsa, hallva a fuvalás játékát 2-éves szerződést ajánlott fel neki. Zoltán tudta, hogy ilyen lehetőség nem mindennap adódik egy magyar muzsikos életében, ezért úgy döntött, elfogadja a Müncheni Filharmonikusok intendánsának felkérését. Ez egyfelől hízelgő és kecsegtető ajánlat is volt, hiszen Münchenben már szólófuvalásként működhetett egy nagymúltú zenekar tagjaként, míg idehaza az Operaház „nagy öregjei”²⁶, Dömötör Lajos és Hartai Ferenc mellett maximum csak másodfuvalás lehetett. Az Operaházban megtartott meghallgatás alapján, hivatalos próbajáték nélkül azonnal le is szerződötték. Márkus László, az Operaház akkori igazgatója is pártolta döntését és támogatásáról biztosította az ambiciózus ifjút. Az adódó lehetőség kapóra is jött Jeneynek, aki – bár korábban elvégezte a háromhónapos kiképzést – rettegett a katonaságtól, és a gondolattól, hogy besorozhatják, és a frontra vezényelik. Később, amikor a hivatalos katonai behívó megérkezett budapesti otthonukba édesapja, Jeney Antal még a külföldi tartózkodási címet is megadta a hatóságoknak, nehogy a költözésből bármi baja származzon a fiának. Talán az akkori politikai helyzet, és a

²⁶ A gondolatjelbe foglalt kifejezés Szebenyi János 2 oldalas emlékiratában olvasható.

magyar-német viszonyok adták, hogy többé a honvédségtől már nem keresték. Abban az időszakban egy ilyen behívó akár a Don-kanyarban teljesítendő katonai szolgálatot is jelenthette volna számára.

A müncheni időszakot a fiatal művész felemásan élte meg. Egyfelől remek élményt és szakmai tapasztalatot hozott a Németországban eltöltött két év. Számára addig ismeretlen zenekari gyakorlattal, repertoárral találkozhatott, 27-éves haladó zenészként pedig új karmesterekkel és tapasztalt művészekkel dolgozhatott együtt. Közvetlen kollégáival kapcsolatban a legmeglepőbb dolognak talán a következőket tartotta: a fűvósszekciók tagjai mind külön, zárt társaságot alkottak, szakmai fejlődésükről pedig maguk gondoskodtak. Ennek a szakmai fejlesztésnek egyik remek módja volt a közös kamarazenélés, amely tevékenységet sokszor szabadidejükben, a karmesterek tudtával és segítségével végeztek.²⁷ Fegyelmezettségük, a közös művészi munkához valamint az előadandó művekhez való viszonyuk is rendkívül vonzó és irigylésre méltó volt Jeney számára.

Bár a munka terén szerzett pozitív élmények elbűvölték, addig más részről nyomasztották a kialakult háborús helyzet okozta gondok. Az állandó bombázások miatt többször gondolkodott a hazatérésen, de kötötte a szerződés, így maradnia kellett. Bár igyekezett mindennemű politikai szerepléstől tartózkodni, 1944 februárjában mégis meggyült a baja a Gestapóval. Jeney a német állapotokat bírálta, ami miatt fel is jelentették és megfigyelés alatt tartották. A további kellemetlenségek és az esetleges katonai szolgálat elkerülése érdekében március 1-jei hatállyal felmondott, majd a háborús időszak és a bombázások miatt feloszlott zenekar tagjaiból alakult együttesel hosszabb turnéra indult, amelynek egyik állomása épp Budapest volt. Ekkor adódott számára a lehetőség: megüresedett a szólamvezető, elsőfuvolás státus, amelyre szeptember 28-án sikerrel be is adta a jelentkezést.

²⁷ Jeney Zoltán: *A fűvóshangszerekről és kamarazenélésről*. Családi Archívum, Budapest. 1 gépelt oldal.

4.: A kommunista intrikák hatása

Németországból való hazatérését követően Jeney 1944. szeptember 28-ától kezdve az Operaház zenekarának rendes tagjaként működött tovább egészen december 9-éig. Bár életének e röpke pár hónapját elsősorban viszonylag rövidnek és jelentéktelennek gondolnánk, ez a történelem egy igencsak viharos és mozgalmas időszakát jelentette mind Magyarországon, mind az Operaház dolgozóiban, így Jeney Zoltán számára is. Háborús időkben a legnehezebb embernek maradni, hisz minden apró döntésnek hatalmas ára és komoly kihatása lehet a jövőre nézve. Nem volt ez másképp a náci megszállás időszakában sem, amikor a hitleri propaganda oly mértékben mérgezte az emberi elmét, valamint fordította ki a világot önmagából, hogy az már szinte elviselhetetlenül nagy terhet rótt az egyénekre közösségi - és magánélet tekintetében egyaránt. A jelenből visszagondolva bizonyosan nehéz az efféle helyzeteket kívülállóként objektíven megítélni és eldönteni, hogy akkoriban mi volt helyes, erkölcsös cselekedet és mi nem. Ez a káosz és kétségbeesés pedig még az 1945-ben bekövetkező, úgynevezett szovjet „felszabadítással” sem csillapodhatott. Sőt, egyesek számára ez az új, a szovjetek által erőszakkal teremtett politikai állapot jelentette csak az igazi megpróbáltatást! Sokan kerültek alaptalan vádaskodások és intrikák hatására lehetetlen helyzetbe, amely emberi méltóságukban sértett és alázott meg ezeket. Erről a kialakult helyzetről Erdélyi Hajnal balettművész a 2012-ben megjelent életrajzi ihletésű kötetében²⁸ így vélekedett: „[...] sok esetben régi sérelmek vagy féltékenységek miatt alaptalanul értek súlyos vádak ártatlan embereket is régi „jó” szokás szerint. Hiába szaladtak jóérezésű kollégák segíteni, igazolni a vád alaptalanságát, a művészt sikeresen felmentették, de a lelkét ért sérelemből már soha többé nem lehetett.” Ez az időszak Jeney Zoltán életében is maradandó törést okozott, amely komoly kihatással volt későbbi karrierjének alakulására.

Az egész zűrzavar a németek 1944. március 19-i bevonulásával kezdődött, akik a magyarországi megszállás kezdetekor rögtön 20.000 embert indítottak útnak Burgenlandból. A budapesti szállókat kiürítették, amelyekben a német katonatisztek mellett a Német Biztonsági Szolgálat (SD) és a Titkos Államrendőrség, a Gestapo emberei rendezték be irodáikat, központjaikat és fogdáikat. A második világháborús helyzet Magyarországon tehát ekkor vált igazán kézzelfoghatóvá, valós

²⁸ Erdélyi Hajnal (2012) *Emlékkönyv az Operaház óvóhelyéről*. Corvina Kiadó, Budapest.

veszélyforrássá. A megszállás első napjaiban a kormány lemondott, a rádió csak zenét és külföldi híreket sugárzott. Teljes bankzárlat volt érvényben, a zálogházakat az emberek megrohmozták, aki tudott, kiváltott minden bent lévő értéket. Az újságok ugyan megjelentek, ám semmi érdemlegesről nem számoltak be. Ahol mégis próbálkoztak volna, ott a szerkesztőségekben házkutatásokat tartottak, a megbízhatóság szerint hátul rangsorolt hetilapokat a későbbiekben egyszerűen megszüntette a Sztójay Döme által vezetett „bábkormányzat”. A színházak, mozik üresen álltak, s bár a Vígszínház a kezdetekben még játszott, hamarosan minden nyilvános helyen – legyen az színház, mozi vagy éppen lóversenypálya – betiltották az előadásokat.

Az emberek féltek, a zsidó származásúak helyzete pedig egyre kilátástalanabbá vált. Tisztségeiktől megfosztották őket, autóikat, rádióikat, telefonjaikat elkobozták, cselédjeiket elvették és kijárási tilalmat, valamint nyilvános helyeken való mutatkozásukkor egy 10 centiméteres sárga csillag viselését rendelték el számukra. A németek maguk is elcsodálózkodtak azon a jellemtelen viselkedésen, amit magyar részről tapasztaltak a zsidókkal kapcsolatban. Heltai Jenő *Naplójában*²⁹ erről így nyilatkozik: „Vasárnap reggel ½ 6-kor két német tiszt jelentkezett az Astoriában, hogy délig ürítsék ki a szállót. Egy német tiszt meséli egy magyar úrnak: - Végig csináltam minden európai megszállást, sehol sem láttam azt, amit Magyarországon. A belem kifordul az undorodástól: 48 óra alatt 10.000 zsidót jelentettek föl.”

Egyre inkább úgy tűnt, a szovjet megszállás semmiképpen sem lesz elkerülhető, ezért bizonyos körökben és az ország keleti régióiban már egyfajta kommunista „orientálódás” volt tapasztalható. Szeptember végére a szovjetek megközelítették a román-magyar határt, a németek pedig igyekeztek elsősorban Ausztria határait védeni, és leginkább országunk nyugati felében rendezték be főhadiszállásaikat. A németbarát vezetés felszólította a szellemi élet képviselőit, jelentkezzenek honvédeknek és védjék a hazát a szovjetekkel szemben. A jelentkezők között mindenkit alkalmasnak találtak a háborúra, ez pedig komoly félelemmel és kétséggel töltött el jónéhány köztisztviselőben álló embert, művészt, politikust, írókat egyaránt.

²⁹ Heltai Jenő (író, költő, színmű-és újságíró, dramaturg; 2018): *Négy fal között-Naplójegyzetek 1944-1945*. Magvető Kiadó, Budapest.

Október 26-án az Operaházban is új igazgatót avattak Sámly Zoltán³⁰ személyében, akit a németeket aktívan támogató Szálasi-kormány ültetett a zenés színház vezetői székébe. A frissen kinevezett direktor így nyilatkozott új pozíciójáról:

„Hatáskörömbé tartozik az Operaház munkája, amit egyébként igazgatói minőségben is vezetek, a Zeneművészeti Főiskola, a Nemzeti Zenede és a többi zeneiskola, az összes zenekar és azoknak átszervezése, a Zeneszerzők Szövetsége, az összes zenés színház, a Hangversenyrendező vállalatok, a Zeneműkiadók és természetesen a Rádió zenei műsorainak felügyelete[...]Csak tehetséges, tiszta jellemű és erkölcsű magyarok szolgálhatják a magyar zenét[...]Mint zeneügyi kormánybiztos, végrehajtom az összes zenei intézmények totális hungarista átállítását, erkölcsi, szellemi és anyagi vonatkozásban, a művészeti szempontok teljes figyelembevételével. A zenei átállításra évek óta kidolgozott terveink vannak, most megvalósítjuk ezeket a terveket.”³¹

Az eredetileg hegedűművész végzettségű, zeneszerzői és karmesteri előtanulmányokkal is rendelkező zeneügyi kormánybiztos Sámlyról a következő leírást olvashatjuk Erdélyi Hajnal emlékkönyvében³²:

„Az operai folyosókon gyakran végigcsörtetett egy fekete egyenruhás férfi a kíséretével, akinek az övén körben kézigránatok csörögtek, és a mellkasán átfutó szalag teli volt rakva töltényekkel. Fekete csizmát viselt. Géppisztolyt is tartott a kezében. Elcsodálkozva kérdeztem a mellettem állót, „Miben akar ez így fellépni?” „Azt mondják, ő az új igazgató. Valamikor játszott egy picit a zenekari tuttiban.” Tán ettől volt

³⁰ Sámly Zoltán hegedűművész, zeneszerző, karmester. 1923-tól két évadon keresztül az Operaház zenekarának tagja. 1944. okt. 26-ától, a nyilas hatalomátvételt követően három hónapig zeneügyi kormánybiztos, az Operaház igazgatója.

³¹ Az idézet forrása: http://caruso.blog.hu/2015/03/17/egy_nyilas_az_operahaz_ele
Letöltés ideje: 2018. június 12.

³² Erdélyi Hajnal, aki az Operaház balettkarának volt növendékeként az 1944-es náci megszállás idején az Operaház alagsorában kialakított óvóhelyen töltött fél éve alatt emlékkönyvében örökítette meg a fontosabb színházi, magánéleti és történelmi eseményeket. A könyv az Operaház fennállásának 125. évfordulóján, 2011-ben jelent meg a Corvina Kiadó gondozásában, *Emlékkönyv az Operaház óvóhelyéről* címmel.

olyan otthonos? Még a sapkáját se vette le, ha berobogtak, csörömpöltek a balett-terembe! Sámý Zoltánnak hívták ezt a bácsit.”

A „kinevezés” körülményeiről Nagypál László tenorista a következőképpen vallott:

„Egy hónappal vagyunk a nyilas hatalomátvétel után, amely úgy zajlott le az Operaházban, hogy egy délelőtt megjelent négy feketeruhás, csizmás, zöldinges zenekari tag, - Sámý, Szerafini (György), Bándó (Gyula dr.) és Kocsis (János vagy László) - bemutatkoztak a Lakatos-kormány által kinevezett, addig példás rendet tartó báró Lukács Miklós igazgatónál, és a „nemzetvezető testvér”³³ nevében távozásra szólították fel, s „átvették” tőle az Operaházat. Ugyancsak elkergették Csávojszky Vince gazdasági főnököt is, meghagyva helyén helyettesét, Juhász Andort, aki ugyan nem árult velük egy gyékényen, de hát gazdasági szakembert nem hoztak magukkal.”³⁴

A megváltozott vezetés új zenekari felügyelőt és helyettesét kívánt maga mellé, amely posztokat végül Zentai Zetl Bélára és Jeney Zoltánra bízták. Jeneyre elsősorban azért esett a választás, mert sváb gyökerei miatt német érzületűnek is vallotta magát, így a vezetés a felé irányuló lojalitás tekintetében és muzsikusként is megbízhatónak tartotta a fuvolistát. Mivel kitűnően beszélt németül, ezért az adminisztrációs és szervezési ügyekben is segédkezett a felügyelő Zentainak. Így történt az is, hogy az úgynevezett „kultúrvonat”³⁵ megszervezésében is tevékeny részt vállalt. Saját bevallása szerint – ami egyébként későbbi büntetőperének jegyzőkönyvéből is kiderül – „legjobb meggyőződésével” segédkezett a vonatút megszervezésében, amely részvétel mellett propagandát nem fejtett ki. Úgy gondolta, hogy az akkori helyzetben a zenekar, a hangszerek és a kottatár megmentésének egyedüli módja a kimenekítés. Ebben a bizonytalan helyzetben minden

³³ Szálasi Ferenc hungarista politikus, több nyilaskeresztes és hungarista párt, mozgalom megalapítója, Magyarország nemzetvezetője és miniszterelnöke volt 1944 és 1945 között.

³⁴ Részlet Nagypál László nem publikus önéletrajzából. A fenti idézet megtalálható a következő internetes felületen: http://caruso.blog.hu/2015/03/17/egy_nyilas_az_operahaz_ele
Letöltés ideje: 2018. június 12.

³⁵ A Filharmóniai Társaság – mentve az operaházi zenészeket, dolgozókat – egy december 23-án induló vonattal Lipcsébe kiköltözve koncertkörutakat szervezett a zenekar számára. Sokan a tagok közül kapva kaptak a kínálókozó lehetőségen, és kihasználva az alkalmat végül emigráltak.

döntésnek komoly súlya volt. Jól tudta ezt Jeney Zoltán is 1944 decemberében, amikor félve a katonai behívó parancstól – amely az oroszok előretörése miatt nagyon is valós veszélyt jelentett minden fiatal férfi számára – inkább az újabb külföldi utazást választotta és maga is jelentkezett a kiürítési vonatra. Sámly egyébként azzal terrorizálta a zenekart, hogy aki nem jelentkezik a vonatra, attól megvonja a katonai mentességet.³⁶ A zenekar így két részre szakadt. Voltak, akik maradtak és életük kockáztatásával – a vonatra felpakolt díszletek, kották és jelmezek egy részét visszacsempészve – az Operaház pincéjében kialakított óvóhelyen töltötték az elkövetkező időszakot. Mások Jeneyhez hasonlóan – félve a szovjet megtorlástól – inkább a menekülést választották. Végül aztán közel ötven zenekari tag hagyta el Magyarországot december 23-án. A vonatút közel három hétig tartott, melynek legelső állomása Lipcse volt, ahová december 27-én szerencsésen meg is érkeztek. Ezt követően a zenekar különvált, majd Zentai Zetl vezetésével, Jeney Zoltán segédletével különféle hangversenyeket szerveztek az együttes számára. Jeney tolmácsként működött, és minden tárgyaláson jelen volt, hiszen Zentai egy szót sem beszélt németül. Játszottak katonáknak, sebesülteknek, munkásoknak, sőt, ezen felül még ifjúsági koncerteket is adtak. A szovjet előre nyomulás és a szövetséges csapatok bevonulását követően a zenekar németországi tevékenysége, annak finansiális és biztonsági helyzete tarthatatlanná és bizonytalaná vált. A megváltozott politikai viszonyokra való tekintettel a zenekari közgyűlés végül megfosztotta felügyelői tisztségétől Zentait és Jeneyt. Az indok részükről egyszerű volt: ilyen „jobboldali exponált” emberek nem képviselhetik a zenekart az amerikaiakkal szemben. A közgyűlés nem zárta ki Zoltánt a tagok sorából, s mint zenekari muzsikus továbbra is részt vehetett a hangversenyeken.

A németországi utazás más szempontból is fontos állomása volt a fuvolaművész életének. Jeney ugyanis ez alatt az út alatt találkozott feleségével, Vitos Magdával, akinek ez az út volt az egyetlen esélye a menekülésre. Magda egy, a zenekarban játszó barátja révén kapott lehetőséget a külföldi utazásra. A zenész – részben a lány iránt táplált gyengéd érzelmei okán – próbált segíteni Magdának abban, hogy a bizonytalan politikai helyzet ellenére a fiatal lány is biztonságban elhagyhassa az országot. Vitos Jeneyvel a lipcsei

³⁶ Sámly zenei kormánybiztossá való kinevezésén túl a Hungarista Mozgalom Hűségsszékének tagja is lett 1944 októberében. Azt, hogy mi érdeke volt a „kultúrvonat” elindításában, máig rejtély. Valószínűleg a pártja iránti lojalitás és gögös hatalomvágy vezérelhette tetteit.

vonatút ideje alatt ismerkedett meg, akivel egy fülkében utazott. Mély barátság és szerelem szövődött kettejük között, amelyet nem sokkal később egy 1945. június 6-án, Lipcsében kötött házassággal pecsételtek meg. Zoltán, aki először vonakodott visszatérni Magyarországra végül engedett felesége kívánságának, akinek honvágya erősebb volt Zoltán eredeti szándékánál. Végül az 1945. június közepén induló, legelső Magyarországra tartó vonattal haza is tértek.³⁷

A „felszabadító” Vörös hadsereg érkezésével a politikai helyzet és ezzel együtt az emberek élete is gyökeres változáson esett át, ám ez nem sokat javított az akkori állapotokon. Mondhatnánk azt is, hogy csöbörből vödörbe került az ország. Mindenkinek, aki külföldről tért haza – főleg Németországból, vagy a nácik által elfoglalt területekről –, azt kellett igazolnia, hogy nem fasiszta, és bejelentett munkahellyel rendelkezik. Jeney Zoltánnak is azon kellett iparkodnia, hogy minél előbb megfeleljen a kialakulóban levő pártrendszeri elvárásoknak. Először is bizonyítania kellett, hogy nem szövetkezett a nácikkal, és dolgozó emberként éli a mindennapjait.

Életének egyik legnehezebb időszaka következett ezután, amely testileg és lelkileg is nagyon megviselte a fuvolaművészt. Erős a gyanú, hogy valaki koholt vádak alapján, valószínűleg szakmai féltékenységből fakadóan tett feljelentést, amely a háborút követő időszakban és a kommunizmus évei alatt gyakori jelenségnek számított. E feltételezést – miszerint Jeney besúgás áldozata lehetett – alátámasztó bizonyíték az iratok behatóbb vizsgálatáig nem állt rendelkezésre. Budapest Fővárosi Levéltárában őrzött személyi aktájának iratai között azonban néhány jelentéktelennek tűnő adat némi bizalmatlanságra adhat okot. Egy 1945. augusztus 15-én kelt jelentés³⁸ szerint a nyomozói csoport megállapította, hogy Jeney magyar ember létére a Volksbund³⁹ tagja volt, aki bízott a német győzelemben és ezt mások előtt propaganda-szerűen hangoztatta.⁴⁰ Továbbá tényként közölték, hogy a nyilas puccs idején Sámly Zoltán Jeneyt

³⁷ Jeney Zoltánné szóbeli beszámolója alapján. A beszélgetés hangfelvételen rögzítésre került, 2016-ban, Budapesten. (Az értekezés végén lévő diszkográfiában *Hangfelvétel 1. névvel* szerepel.)

³⁸ Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitányságának Politikai Rendészeti Osztálya, Jeney Zoltán személyi aktája: *Jelentés*. Budapest Fővárosi Levéltára, 1945, Budapest.4.

³⁹ Volksbund, azaz Magyarországi Németek Népi Szövetsége. Eredetileg a Magyar Királyság területén élő, magyar állampolgárságú, német ajkú lakosság szervezete, amelynek megalakulását az Imrédy-kormány 1938. november 26-án hagyta jóvá.

⁴⁰ Ezeket a bírálatokat Tátrai Vilmos: *Hegedűszo alkonyatban* című életrajzi könyvében is olvashatjuk. Ugyan Jeney Zoltán családneve csak rövidítve szerepel (J. Zoli) a szövegkörnyezetből és a szerző egyéb utalásaiból egyértelműen kikövetkeztethető, kiről is van szó. A könyv 2001-ben, jóval Jeney halála után

mint „megbízható egyént” tette meg zenekari felügyelővé. Ezután a megjegyzés után, a kihallgatás során készült hivatalos jelentésben egy konkrét információ és név is olvasható: „[...] kinevezési irat⁴¹ másolata mellékelve. Az eredeti megtalálható Roubál Rezső operaházi tagnál, a zenekar jelenlegi főügyelőjénél [...]”

Jeney Zoltán 1945. augusztus 19-i előzetes letartóztatását követően fél évig tartó vizsgálati fogságba került, amely időszakot a végső tárgyalásig a Pest-vidéki, valamint a Markó utcai fogházban töltötte. Az ellene felhozott vádak alapját a korábbi, 1942-44-ig Németországban töltött időszak ténye, az 1944-es „kultúrvonat” megszervezésében való aktív részvétel, feltételezett Volksbund-tagsága⁴² és németországi emigrációja képezte. A Budapesti Népfőügyészségen kiadott vádiratban a következő szerepelt: „Jeney Zoltán [...] terheltet az Nbr. Nov. 12. & 2. pontjába ütköző népellenes büntettel vádolom azért, mert 1942-ben – közelebbről nem meghatározható időben – a nélkül, hogy vele szemben közvetlenül vagy közvetve kényszer alkalmaztatott volna, a németek által Magyarországon szervezett Volksbundba tagként belépett.” E fő vádpont – mely szerint Jeney Zoltán Volksbundista volt – a Politikai Rendészeti Osztályon készült jelentés alkalmával került írásos formában rögzítésre. Az 1946. február 5-én megtartott zárótárgyalás irataiból azonban világosan kiderült, hogy az 1945. augusztus 15-én gyanúsítottként kihallgatott Jeneyt erőszakkal kényszerítették hamis vallomástételre. Vallomását a február 5-én megtartott tárgyalás alkalmával visszavonta, amelynek a Budapesti Népbíróság helyt adott és figyelembe vette a főtárgyalás további szakaszában.

A vizsgálati fogságban eltöltött idő alatt ő maga és felesége is több ízben, írásban kérvényezte szabadon bocsátását, amelyet a Népbíróság végül öt alkalommal utasított el. A szabadulását megelőző időszakban több szervezet és magánszemély is próbált a segítségére sietni. Többek között egy helyi szakszervezet, a Sashalmi Zenészek Érdekképviselőlete igazolta, hogy tagja a tömörülésnek, valamint a Színészek Szakszervezete is írásban kelt a védelmére, hogy az ellene felhozott vádakot visszaverje.

jelent meg a Klasszikus és Jazz Kiadó gondozásában. [Tátrai Vilmos (2001): *Hegedűszó alkonyatban*”. Klasszikus és Jazz Kiadó, Budapest.]

⁴¹ Az említett irat a Sányi Zoltán által kezdeményezett zenekari felügyelői kinevezés másolata.

⁴² A tanúvallomások alkalmával Zentai Zetl Béla utalt rá, hogy Jeney Zoltán egy alkalommal 1944. október végén játszott a Volksbund zenekarának egyik hangversenyén. Ezt Jeney sem tagadta. A vádiratból kiderült, hogy oda egy rokona hívta el játszani, fellépéséért pedig 180 pengőt kapott. Zentai vele kapcsolatban a bíróságon azt is elmondta, hogy jelvényt nem hordott és soha nem rokonszenvezett a jobboldali párt nézeteivel.

Kodály Zoltán zeneszerző, nemzetgyűlési képviselő, a Magyar Művészeti Tanács elnöke mellett Járdányi Pál zeneszerző-író, a *Szabad Szó* belső munkatársa, a Zeneművészek Szabad Szakszervezetének titkára is személyesen tanúskodott mellette az Andrássy út 60. alatt elhíresült helyszínen. Ezen felül Kodálynak Jeney feleségét is sikerült meggyőzte arról, milyen fontos, hogy férje mellett ő is szóbeli és írásos vallomást tegyen. A bezártság és a börtönben uralkodó lehetetlen viszonyok komoly egészségügyi veszélyeket is jelentettek a már korábban, a háborús időszak alatt megrogyott egészségi állapotára nézve. Meglévő asztmája és fokozódó ízületi gyulladása mellett folyamatos gyomortáji fájdalmak⁴³ is gyötörték, amelyre később sem leltek magyarázatot az orvosok.

1946. február 5-én, a Népbíróság által meghozott felmentő ítéletét, valamint tényleges szabadon bocsátását követően Jeney egy sashalmi asztalos mester, Szedlák Ferenc műhelyében vállalt munkát. Nem sokkal ezután a MÁVAG Zenekarnál kapott lehetőséget zenészként és kottamásolóként.⁴⁴ Az együttes alapítója, Nagy József zeneszerző, korrepetitor személyesen kereste meg a fuvolaművészt azzal a kéréssel, hogy csatlakozzék a zenekarhoz. Még ebben az évben egy másik állásajánlat is érkezett. Szeszler Tibor oboaművész közbenjárására Somogyi László, a Székesfővárosi Zenekar akkori vezetőkarmentere szólófuvolási státust ajánlott fel Jeneynek. Ezt a remek alkalmat nem szerette volna visszautasítani. Élt tehát a számára felkínált lehetőséggel és az 1946/47-es évadtól már a Somogyi által vezetett társulat művészeként mutatkozhatott be a nagyközönség előtt. Ugyan a MÁVAG Zenekarnál csak rövid ideig dolgozott, mégis úgy gondolta, lekötöleztette a zenekar alapítójának, Nagy Józsefnek, így mikor a későbbiekben alkalma adódott rá, szívesen visszajárt az együtteshez kiségitőként.

⁴³ Több vizsgálaton és operáción átesve, végül saját maga jött rá a lehetséges diagnózisra, miszerint tojás és csirkehús által okozott ételallergiában szenvedhet. Ezt abból szűrte le, hogy a nélkülözés időszakában, a Németországban eltöltött időszaka alatt - amikor a tojás- és hústermék luxusnak számított - a tünetei teljesen megszűntek.

⁴⁴ Jeney köztudottan gyönyörű kézírással rendelkezett. Erről a hagyatékában fellelt saját műveinek és átíratának kézzel írt, eredeti példányai tanúskodnak, amelyek olyanok, mintha rézmetszéses technikával készültek volna. Alapos, precíz ember volt, aki különösen figyelt a részletekre. Otthonában külön, erre a célra tervezett és berendezett szekrényben tartotta hatalmas kottagyűjteményének nagy részét.

5.: A zenekari művész sikerei

5.1.: Út az Állami Hangversenyzenekarig

Jeney Zoltán kötődése az együtteshez és annak elődjéhez (Budapesti Hangversenyzenekar, Székesfővárosi Zenekar) több aspektusból is jelentős. Egyfelől mert a 20. századi történelem során több átszervezésen és névváltoztatáson átesett Állami Hangversenyzenekar (mai formájában Nemzeti Filharmonikus Zenekar) tagjaként számos nagyszerű koncerten jeleskedett szólístaként és zenekari zenészként egyaránt. Másodsorban mert életében a BHZ volt az első igazi alkotóműhely, ahol komoly zenekari jártasságot szerezhettek, s amelyet azután más együttesek – mint például Müncheneri Filharmonikusok, Magyar Királyi (később Állami) Operaház Zenekara, Filharmoniai Társaság Zenekara, egyéb kamaraegyüttesek), a Székesfővárosi Zenekar⁴⁵ (későbbiekben már Állami Hangversenyzenekar) – művészeként fejleszthették tovább.

Jeney főiskolás éve alatt tudatosan törekedett arra, hogy a fellendülőben lévő szólókarrierje mellett zenekarban is kamatoztathassa tehetségét. Erre először akkor volt lehetősége, amikor 1936-ban bekerült a korábban fiatal diplomásokból⁴⁶ alakult Budapesti Hangversenyzenekarba, amelyben 1938-ig muzsikált. A korabeli sajtó több alkalommal is kiemelte a fiatal fuvolaművész teljesítményét. Egy 1938. április 15-én, a *Népszava* hasábjain megjelent írás például a következőről tudósít:

„Bach „Máté passió”-ját adta elő nagycsütörtök este Lichtenberg Emil⁴⁷ karnagy vezénylete alatt, a Skót leányiskola kórusával és a Budapesti Hangversenyzenekarral fölerősített Budapesti Ének – Zenekaregyesület[...]Basilides Mária, Báthy Anna, Rösier Endre és Tibor Zoltán művészi elmélyültséggel énekelték magánszólamaikat. Breznóy Judith, dr Győry Pál és Kálmán Oszkár méltóan egészítették ki a magánegyüttest, gondosan előadott mellékszólamaikkal. A zenekar

⁴⁵ 1946-tól a BHZ jogutódja.

⁴⁶ 1930 májusában három Zeneakadémiát végzett fiatal művész, név szerint Eördögh János, Paul Tibor és dr. Schwáb Nándor úgy gondolta, hogy zenekart alapít. Tervüket az akkori miniszteri tanácsos, a Főiskola titkára, dr. Meszlényi Róbert elé terjesztették, aki támogatta az elképzelést. Az új együttes végül 21 próba után 1930. december 5-én tartotta alakuló koncertjét a Zeneművészeti Főiskola nagytermében. Az iskola vezetősége a zenekar élére Zsolt Nándor hegedűművész-karnagyot javasolta, aki egészen 1936. június 25-én bekövetkezett haláláig látta el a dirigensi feladatokat.

⁴⁷ Lichtenberg az oratóriumkultusz egyik legodaadóbb híve és tejesztője volt Magyarországon.

magán szólamaival kitűnt: Pártos Ödön hangversenymester, Tokay András gordonkaművész, Jeney Zoltán és Janthó Bertalan, két ízléses és biztos fiatal fuvolaművész. (J. S.)⁴⁸

A másik cikk részlet – amely szintén a *Népszava* újságban jelent meg 1938. július 15-én a következőkről tudósít:

„Az Állatkert hangversenysorozatában csütörtökön este Pogány Zsuzsi énekművésznő Mozart – Korngold-áriákat adott elő kellemesen és ízlésesen, Szikra Lajos hegedűművész Glazunov versenyművével működött közre. Komor Vilmos karmester a Budapesti Hangversenyzenekar élén rutinosan kísérte a magánszereplőket, majd önálló számokat adott elő, így Schubert „Befejezetlen szimfóniájá”-t és Bizet „Arlesi” szvitjét, amelynek fuvolaszólomával Jeney Zoltán remekelt. A hangversenynek sikere volt.” (*Népszava*, 1938. július 15.)⁴⁹

A Budapesti Hangversenyzenekarnál eltöltött két éves időszaka alatt egy olaszországi turnéra is sor került 1938 tavaszán, amely addigra már a harmadik külföldi útja volt az 1930-ban alakult együttesnek. Az első, 1933-as bécsi utat az 1934-ben és 1938-ban megtartott olasz turnék követték. Ez utóbbi, tizenegy estéből álló hangversenykörúton az amerikai Karl Krueger dirigált. A korabeli hazai sajtó pontatlansága miatt nem derül ki, Padova vagy Ancona volt-e a turné első állomása, és az sem, pontosan milyen műsorral készült az együttes. A *Pesti Hírlap* tudósítása⁵⁰ szerint mindenütt szerepelt Kodály Háryszvitje, amelynek záró tételét az utolsó koncerten – melyet a római Santa Cecilia Zeneakadémián tartottak – a nagy sikerre való tekintettel háromszor is meg kellett ismételni. Dohnányi *Ruralia Hungaricaja* mellett Berlioz, Brahms, Malipiero, Mendelssohn, Stravinsky, és Ravel darabjait játszották.

Jeney Zoltán 1938 szeptemberétől már az Operaház kíséretjeként folytatta zenekari pályafutását, valamint 1942-es müncheni útja előtt rendszeres résztvevője volt a

⁴⁸ Jemnitz Sándor (1938): Művészet és irodalom rovatban szereplő tudósítása. *Népszava*, 66.évfolyam, 86.szám. 4.

⁴⁹ [Ismeretlen szerző (1938)]: Művészet, irodalom-zene. *Népszava*, 66.évfolyam, 158.szám.6.

⁵⁰ [Ismeretlen szerző (1938)]: A Budapesti Hangversenyzenekar olaszországi sikere *Pesti Hírlap*, 104.szám.10.

Nemzeti Múzeumban rendezett Múzeumi Matinéknak és az azon közreműködő kamaragyüttesnek, amelyet az amerikai földrésről hazatért hegedűművész, karnagy, Kresz Géza⁵¹ alapított. A külföldi mintára létrehozott, 1938-tól 1944-ig működő, összesen 39 részből álló koncertsorozattal Kresz a társadalom minél szélesebb rétegét szerette volna megszólítani. A fesztelen hangulatban lezajlott ismeretterjesztő matiné hangversenyeket a Nemzeti Múzeum dísztermében tartották, hasonlóan a 19. század második felében, a Filharmónia Társaság Zenekara által megtartott koncertekhez. A modernkori műsorok alkalmával összesen körülbelül 180–200 darabot adtak elő, azon belül is főleg barokk és klasszikus műveket, ám ezek mellett jónéhány reneszánsz, romantikus illetve modern alkotás is bemutatásra került. Olyan is előfordult, hogy tematikusan (pl. farsangi időszak) vagy kizárólag egy-egy szerző (mint például Schubert, Mozart vagy a kortárs Dohnányi) művei köré építették a programot. A kamarazenekarban a fiatal diplomás zenészek mellett olyan neves művészek működtek közre, mint Dömötör Lajos (fuvola), Kósa György (zongora) vagy Romagnoli Ferenc (kürt).

A Budapesti Hangversenyzenekar Jenei 1936-os csatlakozásakor Vaszy Viktor és Somogyi László karnagyok irányítása alatt végezte igen magas szintű művészeti tevékenységét. Hangversenyeiket többnyire a Városi Színházban (mai Erkel Színház), a Vigadóban és a Zeneakadémián tartották, a nyári időszakban pedig népszerű szimfonikus és operakoncerteket rendeztek az Állatkertben. Az együttesnél a kezdetektől fogva

⁵¹ Kresz Géza – aki a budapesti Zeneművészeti Főiskolán Hubay növendéke volt, majd azt követően Prágában Sevcíknél, Belgiumban Ysaye-nál tanult hegedülni – 1909–15-ig volt a bukaresti konzervatórium tanára és a román királynő udvari muzsikusa. Ezt követően a Berliini Filharmónikusok szólistája és koncertmestere. 1923-ban Torontóba költözött és a konzervatóriumban végzett tanári munkája mellett megalakította a Hart House vonósnégyest és a Little Symphony kamarazenekart, a későbbi Múzeumi Matiné kamarazenekar elődjét. 1935-ben hazatért, először a Zeneakadémián tanított, majd a Nemzeti Zenede igazgatója lett, ahol régi álma válhatott valóra. Kezdeményezésére – a Vallás - és Közoktatásügyi Minisztérium valamint a Tankerületi Főigazgatóság támogatásával – 1942 szeptemberében megnyílt a közismereti és zenei tantervet egyesítő, első magyar zenei gimnázium a Nemzeti Zenedén belül. Később a fővárosi vezetés a Zenede és a Székesfővárosi Felsőbb Zeneiskola 1949-es összeolvadásával létrehozta a Budapesti Állami Zenekonzervatóriumot, amit 1952-től Bartók Béla Zeneművészeti Szakiskolának neveztek el, s amelyet a mai Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Bartók Béla Zeneművészeti és Hangszerészképző Gyakorló Szakgimnázium elődjeként tartanak számon. Forrás: Tari Lujza-Iványi-Papp Mónika-Sz. Farkas Márta-Solymosi Tari Emőke-Gulyásné Somogyi Klára (2005, szerk.): *A Nemzeti Zenede*. LFZE Tanárképző Intézete, Budapest. 253.

igyekeztek vendégkarnagyokat is szerződtetni, akik gyümölcsöző munkája által a zenekar tapasztalata és színvonala is gyarapodhatott, emelkedhetett. A BHZ 10 éves működése alatt olyan neves dirigensekkel működött együtt, mint: Bruno Walter, Erich Kleiber, Felix Weingartner, Massimo Freccia, Ivan Butnikov, Lévy Ernest vagy Otto Klemperer. A magyarországi állapotokat tekintve az 1930-as évek közepére a BHZ számított az egyik legjelentősebb együttesnek a már komoly múlttal rendelkező Filharmóniai Társaság Zenekara és az 1923 februárjában, Bor Dezső⁵² által alapított Székesfővárosi Zenekar mellett. Ez utóbbi, amely egyébként lelkes amatőrökből alakult, egészen 1939. szeptember 3-áig élvezhette a főváros vezetésének segítő támogatását. Az alapító, Bor Dezső és Kenesey Sándor által összeállított statisztika⁵³ szerint a zenekar 17 éves fennállása alatt összesen 1563 hangversenyt adott, ami átlagban évi 92 koncertnek felelt meg. A zenekar megalakulásáról és bemutatkozó hangversenyéről így számolt be a *Pesti Hírlap* 1923. április 6-án: „A Főv. Alkalmazottak Nemzeti szövetsége kebelében alakult Városi Zenekar csütörtökön tartotta bemutatkozó hangversenyét. Bor Dezső karnagy lendületes vezényletével; a műsoron Goldmark, Grieg, Mendelssohn, Svendsen és Berlioz művei szerepeltek. A zenekar, mely fővárosi tisztviselőkből alakult, mindenben megfelelt a hozzá fűzött várakozásnak...”⁵⁴ Az együttest a megalakulásától fogva pártfogoló székesfővárosi vezetőség – Csilléry András zenekari titkár, a Keresztényszocialista Párt főtitkárának közbenjárására – 1940-ben átszervezte. Az átszervezés csak látszatintézkedés volt. Az addig amatőr együttesként működő Székesfővárosi Zenekarnak végül csak elenyésző része (mindössze 4 fő) olvadt be a Budapesti Hangversenyzenekarba, amelynek tagjai már régóta áhítoztak a fizetős státushelyekre. Az 1940. április 23-án hozott határozat szerint az újonnan létrehozott zenekarban a tagok létszámát 72 főben állapították meg. Az új együttes szintén Székesfővárosi Zenekar néven futott tovább, kinevezett vezető karnagya pedig nem más lett, mint Csilléry András fia, Béla. A határozat-hozatallal majdnem egy időben a zenekar

⁵² A Székesfővárosi Zenekar alapítója, megszállottja volt a színvonalas zene népszerűsítésének, a zenei ismeretterjesztésnek. Támogatóival, a zenekarban ülő és hangszeren játszó lelkes tisztviselőkkel azon fáradozott, hogy az igényes zenét - amely addig csak a felsőbb rétegek számára volt elérhető - közelebb vigye az egyszerűbb emberekhez, ingyenes vagy „filléres” koncertek megrendezésével.

⁵³ Gábor István (1984): *A BHZ-től az ÁHZ-ig*. Zeneműkiadó, Budapest.

Bor Dezső és Kenesey Sándor (szerk.): *A Székesfővárosi Zenekar és az Állami Hangversenyzenekar története 1923-1964*. 1100 kéziratoldal.

⁵⁴. [Ismeretlen szerző (1923)]: „A Városi Zenekar bemutatkozása.” *Pesti Hírlap*, 45. évfolyam 77. szám.6.

színhelye is átalakult, a Városi Színházat átépítése után Magyar Művelődés Házaként avatták fel 1940. október 17-én. Az épület az akkori kultuszkormányzat utasítására egyre inkább a fasiszta és irredenta propagandát kezdte szolgálni.

A második világháború viszontagságai és megpróbáltatásai azonban nem szegték kedvét a kultúra területén tevékenykedőknek. Az 1945-ös év elejétől kezdve – hatalmas áldozatok és összefogás árán, drámai körülmények között – megkezdődött a zenei élet újjászervezése. A zenei élet minden frontján változások történtek, új kamaraegyüttesek és zenekarok alakultak, a már meglévők közül pedig jónéhányan fönixmadárként éledtek újjá a háború után. Április 5-én a Székesfővárosi Zenekar állandó tagjainak szerződteséről polgármesteri határozatban döntött a főváros. A határozat biztosította az együttes állandó és zavartalan működését, a szerződéses tagok létszámát pedig 64-re bővítették. Néhány fontosabb szervezet is ekkor kezdte meg működését. Április 12-én megalakult a Magyar Művészeti Tanács Kodály Zoltán elnökletével, amelynek zenei tagozatában Ferencsik János, Kadosa Pál, Nádasdy Kálmán is helyet foglalt. Április 22-én megalakult a Magyar Művészek Szakszervezete a Bajza utca 26. szám alatt, ahol az akkori magyar és külföldi zeneszerzők bemutatói is zajlottak, illetve e szervezeten belül vetődött fel legelőször a szükséges zeneakadémiai reformok gondolata is.

A Székesfővárosi Zenekar is megkezdte munkáját. Az együttes hazai koncertjei és bérletes előadásai mellett újabb külföldi utazásokat tett a szomszédos országokban. 1947-ben például egy nagyszerű bécsi turnén vettek részt a zenekari tagok. A Wiener Konzerthausban Somogyi László és Fricsey Ferenc vezényletével kétestés koncertet adott a zenekar, június 20-án és 22-én. Az első koncert műsorán Mozart D-dúr divertimentója, Veress Siratóéneke, Bartók Zene húroshangszerekre, ütőkre és cselesztára című darabja és Beethoven VII. szimfóniája, míg a másodikikon Bartók Két képe, Viski Hegedűversenye és Dvořák Újvilág-szimfóniája szerepelt, utóbbin Zathureczky Ede hegedűművész működött közre. Ezek a hangversenyek indították el később az ÁHZ rendszeressé váló osztrák körútjait is, Ferencsik János vezetésével. A bécsi lapok is nagy elismeréssel szóltak a zenekarról és az általuk adott koncertekről, ám nem ez volt az egyetlen dolog, ami velük kapcsolatban nagy feltűnést keltett. A 96 frakkos zenészt külön tapsal jutalmazták, hiszen ennyi elegáns embert régóta nem látott már Bécs lakossága. A város, amely a háború utáni időszakban komoly élelmezési gondokkal is küzdött, nagy örömmel fogadta azokat az ételcsomagokat is, amellyel a zenekart fenntartó budapesti főváros látta

el a Székesfővárosi Zenekar dolgozóit. Az élelmes zenészek és a bécsi lakosok között tehát megindult a cserebere. Akadt olyan is a zenekar tagjai között, aki kolbászos csomagjáért cserébe majdnem egy könyvtárra való kvartett kottát kapott egy helyi zeneműkereskedőtől, amelynek akkori értéke körülbelül 1500 Ft volt.⁵⁵ A zenész neve nem derül ki a *Világ* című lap 1947. június 26-án megjelent írásából, ám Tátrai Vilmos visszaemlékezéséből már igen:

„Bécsi utazásunk előtt azt a tanácsot kaptam, hogy ha kottát akarok venni, élelmiszert vigyek, mert pénzért nem kapok semmit. Valószínűtlenül hangzott. Mégis három kiló kolbással indultam el. A híres bécsi zeneműkiadónál, Doblingernél némi zavarodottsággal teszem a pultra a csomagot. Mondom, hogy magyar kolbászt hoztam. Az eladó felderül, és hangos szóval hívja kollégáit. Az éhes emberek izgatottságával kóstolgtatják a kolbászt. Mit kérek cserébe? Természetesen kvartett kottákat. Rendre hozzák az anyagokat és a gyorsan emelkedő kottaoszlop láttán röstelkedve szabadkozom...”⁵⁶

A társulat életében komoly változás állt be: „A Székesfővárosi Zenekar új művészeti vezetője dr. Bartha Dénes zeneművészeti főiskolai rektor és tanár lett. Bartha professzor megbízatásával véget ért a sok kritikával⁵⁷ illetett karmester-vezetés, s minden remény meg van arra, hogy a lelkes fiatalok e kitűnő testülete a fejlődés fázisába lép.” – írta a *Magyar Nemzet* július 24-i számában⁵⁸. Az írás nem tévedett! A Székesfővárosi Zenekar egyik leggyümölcsözőbb korszaka következett el azzal, amikor az Operaház vezetőjének, Tóth Aladárnak a felkérésére, 1947 szeptemberétől Otto Klemperer elvállalta a karmesteri posztot az Operaház Zenekara élén. Ez a kinevezés két szempontból volt jelentős. Egyfelől azért, mert az Operaháztól távozó tehetséges karmester, Ferencsik János lett az együttes vezetőkarmestere, aki évtizedekre meghatározta a zenekar szakmai színvonalát, művészeti irányvonalát. Másrészt Otto

⁵⁵ s.i.[sic!](1947):„Egy rúd szalámiért könyvtárra való kottát kapott Bécsben a fővárosi zenekar egyik művésze”. *Világ*, Budapest. 4.

⁵⁶ Tátrai Vilmos (2001): *Hegedűszó alkonyatban*. Klasszikus és Jazz Kiadó, Budapest. 153.

⁵⁷ A „felszabadulás” után a fővárosi vezetés Fricsey Ferencet és Somogyi Lászlót nevezte ki az együttes karnagyául, ám kettejük személyi viszályától gyakorta volt hangos a sajtó, amelynek ezzel kívánt véget vetni az 1947 nyarán meghozott polgármesteri határozat.

⁵⁸ Színházi hírek. *Magyar Nemzet*, Budapest, 1947. 3. évfolyam, 166.szám. 2.

Klemperer is gyakran koncertezett a Székesfővárosi Zenekarral az operaházi és a rádiózenekaros fellépései mellett. Bár magyarországi tartózkodásának hároméves időszakát több botrány is övezte – amelyet valaki találóan csak „Andrássy úti csatáknak” nevezett el – mégis sokan megbecsüléssel és tisztelettel gondoltak a neves karmesterre. Maximalizmusa legendás volt, aki első próbáját rögtön azzal kezdte, hogy megreformálta a zenekar addigi ülésrendjét. A hegedűszólamokat egymás mellé helyezte, ezzel a hangzás túlsúlya a baloldalra került. Egy-egy opera kapcsán még ahhoz is ragaszkodott, hogy a recitativók kíséretét ő maga játssza. Ezzel a cselekmény vonalának folyamatosságát kívánta megőrizni és erősíteni különböző zenei eszközök segítségével, például azzal, hogy egy pillanatra sem engedte leülni a feszültséggel teli részeket. A próbákon csak alig beszélt, nem pazarolta a művésztől elvett drága időt üres fecsegésre. Nem szerette a külsőségeket. Mindig csak kis mozdulatokkal dirigált, amelyekből pontosan lehetett érteni a tempóra és előadásmódra vonatkozó szándékait. Kinézete és különönc viselkedése megosztotta az embereket. „Gárda kapitányi alak, baszk sapkát hord, világoskék ruhában van, és fekete gumicsizmát visel” – írta róla Somogyi Vilmos a *Világ* című lapban.⁵⁹ E mellett heves természetű ember is volt, akinek erős teljesítményorientáltsága rendre kihozta a zenekarokból a maximumot. Jeney Zoltán is gyakran dolgozhatott a neves karmesterrel, amely fontos pontja volt szakmai életének. Több alkalommal szólistaként állhatott a Székesfővárosi Zenekar élén. 1948. június 12-én például Bach: h-moll szvitjét játszotta, amelyben a fuvolista a sajtó kritikája szerint ízlésesen fújta a darab vezérszólamát, az est fénypontját jelentő Mozart: „Jupiter”-szimfóniát pedig addig nem tapasztalt kivitelben szólaltatta meg a zenekar. Zenekari munkáját is elismerés övezte. 1948. szeptember 30-án a Városi Színházban, egy Klemperer által kezdeményezett Beethoven-hangversenysorozat első koncertjén külön kiemelték a fafúvós szólamvezetők teljesítményét, név szerint: Jeneyét, Szeszlerét, Haráét, és Hernádiét. 1950. február 23-án Bach-estet tartottak a Zeneakadémián, ahol Janthó Bertalan és Göndör Márta mellett a IV. Brandenburgi versenyben remekelt. 1949. július 21-én a Városi Színházban különleges „búcsúhangverseny” adott az együttes. Ezen a koncerten Klemperer saját darabja, a *Kis nyitány* is elhangzott, ám a pontatlan kottamásolásnak köszönhetően az előadásban előfordultak hibák. Az elismerést

⁵⁹ Somogyi Vilmos (1947): Meghitt beszélgetés Klempererrel, aki 13 évi száműzetés után, 62 éves korában új életet kezd. *Világ*, Budapest, 707. szám, 5.

Mendelssohn Scherzó-ja vívta ki, amelyben Jeney játékát külön kiemelték a lapok. Otto Klemperer 1947-től 1950-ig működött Budapesten. Talán nem túlzás azt kijelenteni, hogy ez az időszak, míg Klemperer hazánkban dolgozott, új szint és magasabb szakmai minőséget hozott a magyar zenei előadóművészet életébe. A sok bántás és kritika ellenére Klemperer szerette Budapestet. Egy nyilatkozatában a következőkről beszélt: [...] Ami az intrikákat illeti - az a véleményem, hogy legjobb, ha rájuk se hederíték. Budapesten remekül érzem magam. Ez a város: paradicsom. Jártam az elmúlt évek folyamán Párizsban, Londonban, Milanóban. Mindenütt különféle korlátozásokba és megszorításokba ütköztem. Budapest egyikhez sem hasonlítható."⁶⁰

Mindeközben 1949 májusában Prágába utazott a SZFZ társulata. A cseh fővárosban megrendezett „Prágai Tavasz” elnevezésű zenei eseménynek már az első, 1945-ös kezdete óta kialakult szép hagyománya⁶¹ volt. A zenekar e rangos eseményen aratta első, igazi nemzetközi sikerét a háború lezárását követően.

A *Magyar Közlöny* 1952. január 19.-i számában⁶² a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának határozata szerint a hangversenyrendezéssel kapcsolatos feladatok ellátására egy új, központi irányító szerv létesült „Országos Filharmónia” néven, élén Tardos Béla kinevezett igazgatóval. A határozat kimondta, hogy a Fővárosi Zenekarból alakult Magyar Állami Hangversenyzenekar, élén Ferencsik János főzeneigazgatóval a Filharmónia keretén belül működik tovább. A Filharmónia a rendelkezés szerint mindent megtesz annak érdekében, hogy „teljesítményének színvonalával példamutató, élenjáró testületté fejlessze”. Az államosítást követően az együttes így évi 110–120 zenekari fellépéssel számolhatott, amelyek szorosan kötődtek az addigra kialakult hagyományokhoz. Szeptember végén az ÁHZ egy romániai turnéra is elindult. A nagy városokban, Bukarestben, Iasiban, Brassóban, Marosvásárhelyen és Kolozsvárott szeptember 22-étől október 2-áig összesen 7 koncertet adtak, a dirigens Ferencsik János volt. Két teljes koncertműsorról is készültek, melyek egyenként a következő műveket tartalmazták: 1. hangverseny: Bach: h-moll szvit Jeney Zoltán közreműködésével, Kodály: Páva-variációk és Beethoven: III. szimfónia; 2. hangverseny: Vivaldi: D-dúr

⁶⁰ Bános Tibor (1996): Kelltek nekünk Klemperer? *Magyar Nemzet*, Budapest, 59.évfolyam, 145. szám.19.

⁶¹ A nyitókoncert azóta is minden esetben május 12-ére esik, amelyen Smetana: *Hazám* című szimfonikus költeménye hangzik el, és június első hetében, Beethoven IX. szimfóniájával zárul.

⁶² Magyar Népköztársaság: A Magyar Népköztársaság minisztertanácsának 1.002/1952, (I. 19.) számú határozata a hangversenyrendezés állami szervezetéről. *Magyar Közlöny*, Budapest, 1952. 8. szám, 129.

L'Echo concerto grosso Tátrai Vilmos és Horvai Erzsébet szólójával, Bartók Concertója és Mussorgsky-Ravel: *Egy kiállítás képei*. 1955. május 23. és 27. között a zenekar ismét résztvevője volt a Prágai Tavasz elnevezésű, 10. jubileumi zenei koncertsorozatnak. A nyitókoncerten az együttes Haydn G-dúr Üstdob-szimfóniáját, Debussy Két nocturne-jét, Kodály Hány-szvitjét valamint Liszt Esz-dúr zongoraversenyét adta elő Cziffra György közreműködésével, Ferencsik János vezényletével. A műsort másnap, Brnóban megismételték.

Jeney Zoltán ezután még összesen 5 évet töltött el a zenekarban, amely előadóművészi életének egyik leggyümölcsözőbb korszakát jelentette. Neves külföldi és hazai művészekkel dolgozhatott együtt, akik formálták és gazdagították játékát. Otto Klemperer mellett Ferencsik János volt az a karmester, akinek szakmai tudása és alapossága mindig is példaértékű volt számára. Ezen időszaka alatt többször volt alkalma szólístaként is jeleskedni. 1953. január 11-én, egy ifjúsági hangverseny keretében Mozart D-dúr fuvolaversenyét játszotta, március 9-én – Emil Gilelsz orosz zongorista és Radnai Gábor partnereként – Bach: V. Brandenburgi versenyt adta elő a Városi Színházban, Ferencsik vezényletével. Két évvel később, 1955. február 9-én, a 10-éves zenekari jubileumi koncert keretében bemutatott, Szervánszky Endre által írt első magyar fuvolaverseny előadásáról így számolt be a korabeli sajtó 1955. február 16-án:

„A fennállásának tizedik évfordulóját ünneplő Állami Hangversenyzenekar jubileumi hangverseny-sorozatának negyedik estjén új magyar művet mutatott be. Szervánszky Endrének, a Bartók—Kodály utáni generáció egyik legkiválóbb, legegényibb zeneszerzőjének fuvolaversenye szerepelt a műsoron, két Mozart-mű mellett. Az új fuvolaverseny jelentős alkotás, Szervánszky művészetének és a felszabadulás utáni zenei termésünknek egyaránt fontos állomása... Ferencsik János és a zenekar szeretettel és lelkesedéssel végzett kitűnő munkája biztos alapot nyújtott, Jeney Zoltán a fuvolaszólam előadásával hangszere avatott mesterének bizonyult.⁶³

⁶³ Juhász Frigyes (1955): Új magyar zenemű az Állami Hangversenyzenekar jubileumi hangversenyén. *Népszava*, Budapest, 83. évfolyam 39. szám.4.

Ez év november 30-án egy olasz szerzők műveiből összeállított program keretében Cimarosa: G-dúr versenyműve hangzott el a két jeles szólista, Jeney Zoltán és Kovács Imre előadásában.

Az 56-os forradalom kirobbanását követően hazánkban ismét zűrzavar uralkodott el. A lehetetlen politikai állapotok hatására sok művész végső elkeseredésében úgy gondolta, hogy inkább külföldön próbálna szerencsét. Ennek végül az lett a következménye, hogy bizonyos zenekari posztokon komoly üresedések mutatkoztak, melyek nagyban nehezítették az együttesek munkáját, a minőségi koncertek megvalósulását. Az Opera Zenekarában játszó művészek közül például rögtön 10 fuvolista disszidált egyazon időben. A Budapesti Fúvósötös belga turnéjáról visszatérő Jeney Zoltán karrierjében ismét egy újabb lehetőség nyílt a változtatásra, amely komoly dilemma elé állította. Szerette és becsülte az Állami Hangversenyzenekarban eltöltött éveket, mégis jobban vágyódott az Operaházba, a hangversenypódium helyett pedig a zenekari árokba.

5.2.: A megálló neve: Opera

A cím első olvasatra talán furcsán hangzik, ám a rövid történet, amely ihlette, igazán eredeti. Jeney 1957. január 16-án bekövetkezett operaházasi átigazolása ismerőseit és barátai jó részét is meglepetésként érte. Sokan – elsősorban az 1944-ben történt események miatt – nem igazán értették, mi volt a valódi oka annak, hogy végül úgy döntött, operaházi muzsikusként folytatja pályafutását. Művész kollégái feltett kérdésére – miszerint: „Miért hagytad ott az ÁHZ zenekarát?” – végül egyszer azt találta mondani: „Olyan metróegálló nem létezik, hogy ÁHZ, de olyan igen, hogy Opera.” Jeney Zoltán hivatalosan 1957 januárjától 1970 szeptemberéig volt újra tagja az Operazenekarnak. Mivel a Magyar Állami Operaház az 1944/45-ös évadtól egészen 1966 őszéig hivatalos évkönyvet nem jelentetett meg, ezért a zenekari tagokra vonatkozó adatokat csak nagyon nehezen, vagy egyáltalán nem lehet visszakutatni. Természetesen az előadásokra, valamint az Operaház vezetésére illetve műsorpolitikájára vonatkozó információk a szakszerű könyvtári illetve levéltári megőrzésnek köszönhetően jelenleg is rendelkezésre állnak.

A felszabadulás időszakától kezdődően megnövekedtek az ultrabalos politikusok felől jövő kultúrpolitikai támadások, amelyek biztos alapot szolgáltattak a különböző

tisztogatási akciókhoz és koncepciók peréhez. Ilyen jellegű ténykedés volt például Losonczy Géza népművelési államtitkár cikke is, amelyet a Szabad Nép hasábjain jelentetett meg 1950. február 5-én „Az Opera legyen a népé!” címmel. Ebben Losonczy arról ír, hogy az Operaház vezetése túlzott mértékben kultiválja az általa modern formalistaként aposztrofált zeneszerzőket, név szerint: Wagnert („a germán faji felsőbbrendűség reakciós propagandistáját”), Bartókot (akinek művészetében mély nyomokat hagyott a polgári zene dekadenciája), Stravinskyt. Ugyanakkor elhanyagolja például a „forradalmi művészetéről” híres Erkel Ferencet vagy olyan neves orosz művészeket, mint Csajkovszkij, Glinka, Rimszkij-Korszakov.⁶⁴ Az 1950-es bírálat után az Operaház igyekezett növelni a nemzeti romantika kultuszát, ennek okán egy úgynevezett Dramaturgiai bizottságot is létrehozta.

Az ötvenes évek második felétől az Operaház intézménytörténete kevésbé eseménydús, s a vezetés tekintetében sem volt túl rózsás a helyzet. 1957 elején kormánybiztos irányított, majd Palló Imre állt egy esztendőig az intézmény élén, majd ezután Fajth Tibor igazgatóhelyettes vitte az ügyeket egészen Nadasdy Kálmán kinevezéséig. Nadasdy hivatalba lépését megelőző hosszabb időszak alatt nem találtak megfelelő embert a vezetői pozícióra, valószínűleg ennek elsősorban nem politikai eredetű, hanem általános művelődéspolitikai bizonytalanságból eredő oka lehetett. 1960-tól kezdve a látogatói létszám állandó tendenciával zuhanni kezdett, ennek egyik előidézője a Margitszigeti Szabadtéri Színpad bezárása volt. A mélypont 1969/70-es évadban következett el, amikor a látogatói létszám 575.453-ra csökkent az 531 előadás alatt.⁶⁵ A bérletvásárlások tekintetében is hasonló volt a helyzet, míg 1955/56-os évadban 70.838 bérletet adtak el, addig 1964/65-ben mindössze 35.000 darabot. Bebizonyosodott, hogy az olcsó jegyek ellenére is lehet deficites a bevétel, hiszen az üres előadások is generálhatnak nézőszám csökkenést, nem csak a magas árú jegyek. Abody Béla *Szegény ország vagyunk. Gazdag ország vagyunk!* című, 1969-es évkönyvben szereplő előszavában⁶⁶ a tévé térhódításáról és annak negatív következményéről is említést tesz, ám felhívja a figyelmet az előbb említett gyengébb repertoár-előadások kedvezőtlen

⁶⁴ Losonczy Géza (1950): Az Opera legyen a népé! *Szabad Nép*, Budapest, 8. évfolyam, 31. szám. 10.

⁶⁵ Staud Géza (1984, szerk.): *A budapesti Operaház 100 éve*. Zeneműkiadó Vállalat, Kossuth Nyomda, Budapest.

⁶⁶ Magyar Állami Operaház igazgatósága (1968, szerk.): *Az Operaház és az Erkel Színház 84. évadja*. Révai Nyomda, Budapest. 3-7.

hatásaira is, amelyek nem megengedhetők a gazdag múltra visszatekintő magyar operajátszás szempontjából. Az avantgarde alkotások elterjedése sem hatott túl pozitívan a nézőszámra, az operaházi előadások sok esetben 1/3 házzal mentek. A kialakult helyzet erősen hasonlított a 19. századi magyar bemutatók hideg fogadtatására, amelyre az igazgatóság megpróbált megoldást találni. Átmeneti megoldásként az operettelőadások számát 60-ra növelte, valamint megpróbálta bevonni a komolyzenére eddig kevésbé fogékony munkásrétegeket illetve nevelői szándékkal a fiatalságot is. A kulturális téren 1956-57-ben már megindított fokozatos és tervszerű zenei nevelést tehát az Operaház 1962/63-ban is folytatta. A fiatalokra vonatkozóan elsősorban a budapesti általános és középiskolák tanulóit szerették volna bevonni a színházba, ezért kedvezményes, 5 előadásból álló, ifjúsági operaelőadások csoportos látogatásának szervezésébe kezdtek bérletes formában. A Magyar Állami Operaház Igazgatósága a következő felhívást tette 1962 szeptemberében⁶⁷: „Felkérjük az Igazgató Elvtársat, hogy a zenepedagógiai cél elérésére – mint a múltban is – az énekszak tanárával karöltve operaszakkört létesítsenek, amelyen az előadandó remekműveket előzőleg zenei illusztrációkkal ismertetik...” Ezt megelőzően az 1959/60-as évadban az Operaház bevezette a kedvezményes munkásbérlet rendszerét is, amely szerint az üzemek fizikai munkásai az egyéb bérlőknek nyújtottat meghaladó, 20%-os kedvezményben részesültek. A munkások számára kiadott tájékoztatóban erre vonatkozóan ez olvasható:

„Ez a kedvezményezés annak a szeretetnek és megbecsülésnek jele, amelyet az Operaház népünk vezető osztálya, a munkásosztály iránt érez. A Magyar Szocialista Munkáspártnak, a munkásosztály helyzetéről szóló határozata azt a célt tűzte ki elének, hogy előmozdítsuk a munkásosztály kulturális színvonalának fejlesztését, minél több munkásnak tegyük lehetővé, hogy az operaművészettel megismerkedhessék...”⁶⁸

⁶⁷ OSZK Színháztörténeti Tár; Felhívás a budapesti általános és középiskolák igazgatóihoz. Jelzet: 792. Kiadó: Magyar Állami Operaház, Budapest, 1962.

⁶⁸ OSZK Színháztörténeti Tár; *Magyar Állami Operaház és Erkel Színháza tájékoztató az 1959–1960 évadra – Munkásbérlet*. Kiadó: Magyar Állami Operaház, Egyetemi Nyomda, Budapest, 1959. 1.

Az Opera vezetése azoknak a bérlőknek is igyekezett a kedvében járni, akik valamilyen oknál fogva nem váltottak bérletet az új évadra. Az ő számukra udvarias hangvételű levelet fogalmazott meg az igazgatóság, melyhez az eredeti levél szerint még kérdőívet is csatoltak⁶⁹, amiben a vásárlók kifogásai, kívánságai, javaslatai felől érdeklődtek: „Őszinte sajnálatunkra bérletét az új évadra nem újíttotta meg. Úgy érezzük, nem térhetünk napirendre e fölött. Lehet, hogy az Ön életrendjében álltak be változások és időhiány vagy egyéb körülmények késztették Önt arra, hogy lemondjon a rendszeres operalátogatásról...”⁷⁰ 1961-ig a bérlettulajdonosok nem tudták pontosan, hogy milyen előadásokra váltnak bérletet, azonban ez a rendszer az 1961/62-es évadtól gyökeresen megváltozott. A látogató többféle, egyenként 10-10 előadásra szóló kombinációból is választhatott, melyek az előadások helyszíne szerint is megválaszthatók voltak (10 előadás az Operaházban, 10 előadás az Erkel színházban, vagy 10 előadás kombinált bérlet formájában a két helyszínen), valamint betegség vagy egyéb elfoglaltság esetén mentesíthette bérletét az Erkel Színház egy másik előadására. Az 1961-ben kiadott bérleteinek hirdető anyagából az is kiderül, hogy az operalátogatókat sok esetben visszatartotta az Erkel Színház felújítása előtti áldatlan állapot – a nézőtéri elhelyezés mostoha körülményei, az operaelőadások ünnepi hangulatához nem illő körülmények – amely az 1961. szeptemberi átadással megoldódni látszott.⁷¹

Az 1961/62-es évadkezdés két szempontból is jelentős. Egyfelől változás állt be a vezetői poszton, új igazgató avattak Lukács Miklós személyében. Másodsorban hosszabb szünet után 1966-ban indult újra az Operaház évkönyvének kiadása. Az 1966-ban folytatott kiadványsorozat 83. évadját bemutató kötet tartalmát tekintve meglehetősen szűkre szabott volt. A bemutató előadásokon, a dolgozók névsorán és az évadon belül bemutatott előadásokon illetve vendégszereplések adatainak címszavas felsorolásán kívül mást nem igen lehetett találni benne. A kutatási folyamat során, későbbi kiadásokkal összehasonlítva az is feltűnő volt, hogy nem szerepeltek benne az előadásokról és a társulatról szóló kritikák, valamint az előszó is hiányzott a kötet elejéről. Lukács Miklós igazgató a következőképpen nyilatkozik az újrakiadás eseményről a következő, 1967/68-

⁶⁹ A csatolt kérdőív hiányzik a levél mellől, ám a szöveg szerint mellékletként szerepelt.

⁷⁰ OSZK Színháztörténeti Tár; A Magyar Állami Operaház volt bérlettulajdonosoknak fogalmazott levele. Jelzet: a.792.4. Kiadó: Magyar Állami Operaház Igazgatósága, Budapest, 1959. augusztus.

⁷¹ OSZK Színháztörténeti Tár aprónyomtatvány-gyűjtemény; „Magyar Állami Operaház operabérlet az 1961/62-es évadra”. Jelzet: 792.4. Kiadó: Magyar Állami Operaház, Révai Nyomda, Budapest, 1961.1–4.

as évad évkönyvének előszavában: „Az olvasók kedvező visszhangját is figyelembe véve szeretnők, ha évkönyveink megjelenése ismét rendszeressé válna – ha évenként összegezhetnénk bérlőink közönségünk, az opera iránt érdeklődők számára egy-egy évad eredményeit és eseményeit, operaházi vonatkozású adatait.”⁷²

Az Operaház aprónyomtatvány- és anyaggyűjteményben az 1957 és 1970 között eltelt időszakban a zenekar működésére, összetételére, szerepléseire vonatkozóan néhány konkrét és figyelemre méltó adat is szerepel. Érdekességgel bír például az a – Palló Imre igazgató által kiadott – működési szabályzat, amely igen pontosan és szigorúan fogalmaz a házi rend betartását illetően. A színpadon, próbaszobákban, kamaratermekben, balett termekben az előírt munkát pontosan, a kiírt próbacédula alapján kell megkezdeni. Az előadások és próbák ideje alatt idegeneknek és hozzátartozóknak, valamint az előadáson nem résztvevő tagoknak csak engedéllyel lehet az épületben tartózkodni. Az előadások alatt tilos a színpadon utcai ruhában tartózkodni (kivétel a külső karok), jelmezben is csak jelenés előtt tíz perccel, csendben, fegyelmezetten. Az előadás megkezdése előtt fél órával köteles a karmester, soros rendező, korrepetitor, az énekkar, tánckar, zenekar lejelentkezni; a próbákon kabát, felöltő, esernyő, kéztáska nélkül szabad csak megjelenni.

„[...] A színpadon az előadás, valamint a próbák alatt – nyíltszínen vagy a színpad mögött – hangosan beszélgetni, enni, viccelődni, vitatkozni, véleményt kifejezni szigorúan tilos [...] A fenti szabályzat betartása kivétel nélkül minden operaházi dolgozóra nézve kötelező. A fegyelem betartása szorosan összefügg a művészi munkával. A színpadi ügyelők kötelesek az ellene vétőket figyelmeztetés nélkül – a fegyelmi eljárás lefolytatása céljából – feljelenteni.

Budapest, 1957. május 1. Dr. Palló Imre s.k.⁷³

A fuvolisták szólambeosztása 1959-ben, a hetvenötéves jubileumát ünneplő Operaház évkönyve szerint a következő volt: I.fuvola: Hartai Ferenc, Jeney Zoltán, Malárcsik Károly, ifj. Thür István. II. fuvola: Juhos József, Kolsovszky József, Radosné

⁷² Magyar Állami Operaház Igazgatósága (1968, szerk.): *Az Operaház és az Erkel Színház 84. évadja*. Révai Nyomda, Budapest.3–7.

⁷³ OSZK Színháztörténeti Tár aprónyomtatvány-gyűjtemény; Magyar Állami Operaház aprónyomtatványai: Palló Imre ismertetése a szolgálati szabályzatról. 1957. május 1.

Szamosi Edit, Thür István, Vida Gábor.⁷⁴Az 1944/45 után 1967-ben újra kiadott évkönyv alapján a zenekar fuvolaszekciójának tagjai 1966 szeptemberében: Jeney Zoltán-érdemes művész, Juhos József, Thür István, Szamosi Edit, Parádi Róbert, Pröhle Henrik, Vida Gábor, Malárcsik Károly, Fasang Zoltán. Utóbbi lista Jeney Zoltán 1970-ben történt nyugdíjazásáig még annyiban változott, hogy 1967-től Juhos József már nem szerepelt a tagok névsorában, 1969-ben pedig Szabó Márta csatlakozott hivatalosan a neves gárdához.

Külföldi vendégszerepléseik során a zenekar játékát több neves újság is (mint például: a német Frankfurtel Allgemeine, Rhein Zeitung, a bolognai Corriere della Sera) pozitív kritikával illette. Egyöntetűen kiemelték, hogy a zenekar színvonala semmiben sem marad el a vezető nyugat-európai operaházakhoz képest, melyre nemes hangzás, egyöntetűség, színes játék volt jellemző leginkább.⁷⁵

⁷⁴ Magyar állami Operaház Igazgatósága (1959, szerk.): *A hetvenötéves Magyar Állami Operaház 1884–1959*. Magyar Állami Operaház Igazgatósága, Budapest, 1959.

⁷⁵ Magyar Állami Operaház igazgatósága (1969, szerk.): *Az Operaház és az Erkel Színház 85. évadja*. Magyar Állami Operaház Igazgatósága, Budapest. 43., 45.; Magyar Állami Operaház igazgatósága (1970, szerk.): *Az Operaház és az Erkel Színház 86. évadja*. Magyar Állami Operaház Igazgatósága, Budapest.

6.: Egyéni sikerek

6.1.: Lemez- és rádiófelvételek listája

6.1.1 Külföldi és hazai kamarazenei hanglemezfelvételeinek jegyzéke:

- *Virágénekek I.-II.*

LPK MD 10023-Qualiton Kiadó (a Hungaroton Records elődje), 1959. [Anonymous: "Áll előttem", "Búm elfelejtésére", "Ej, haj, gyöngyvirág", "Apolló és Diána", "Jaj, gyöngyvirágom", "Énekeljünk Cypriának"] Előadók: Török Erzsébet, mezzoszoprán; Jeney Zoltán, fuvola; Sebestyén János, csembaló. A zenei átiratok készítője: Székely András. Felvétel ideje és helyszíne: 1959. június 2–3. Rottenbiller utcai stúdió, Budapest.⁷⁶

- Szervánszky Endre: *Concerto for Flute and Orchestra**, Luigi Boccherini: Concerto for Flute and Orchestra Op. 27, in D major, Antonio Vivaldi: Concerto for Flute and Strings in D major "Il Gardellino" (Op. 10, No.3)

LPX 1057-Qualiton Kiadó, 1961.⁷⁷ Előadók: Jeney Zoltán, fuvola; a Magyar Rádió szimfonikus Zenekara. Karmester: Borbély Gyula* és Sándor János. A felvétel CD lemezen 1998-ban „In Memoriam Jeney Zoltán” címmel újra kiadásra került. Kiadó: Fon Trade Music KFT. ISBN: 0126

- *Baroque Chamber Music* (Muffat, Froberger, Hotteterre műveiből.) SLPX 11325-Qualiton Kiadó, 1967.⁷⁸ A felvétel ideje és helyszíne: 1967. április 24–május 8-ig. Rottenbiller utcai stúdió, Budapest, 1961. október 9-én a pasaréti Református templom, Budapesten. A lemezen Jeney a következő művekben vett részt előadóként: Johann Jakob Froberger: Capriccio II. I. Andante II. Allegro III. Allegretto

- *Bach: Flute Sonatas.*

VUX 2002 - VOX Kiadó, 1960-61.⁷⁹ Előadók: Jeney Zoltán, fuvola; Paul Angerer, csembaló; Johann Klicka, gordonka. Megjelenés időpontja és helyszíne: 1960, Egyesült Államok és Franciaország; 1961, Egyesült Államok (Katalógusszáma: SVUX 52002) Művek tételes sorrendje:

⁷⁶ Forrás: <http://jsebestyen.org/> Letöltés ideje: 2018. november 11.

⁷⁷ Forrás: <http://jsebestyen.org/> Letöltés ideje: 2018. november 11.

⁷⁸ Forrás: <http://jsebestyen.org/> Letöltés ideje: 2018. november 11.

⁷⁹ Forrás: <https://www.discogs.com/> Letöltés ideje: 2018.11.12.

- Bach: h-moll szonáta fuvolára és csembalóra, BWV 1030
 - Bach: Esz-dúr szonáta fuvolára és csembalóra BWV 1031
 - Bach: A-dúr szonáta fuvolára és csembalóra BWV 1032
 - Bach: C-dúr szonáta fuvolára és Basso Continuuóra BWV 1033
 - Bach: e-moll szonáta fuvolára és Basso Continuuóra BWV 1034
 - Bach: E-dúr szonáta fuvolára és Basso Continuuóra BWV 1035
 - Bach: g-moll szonáta fuvolára és Basso Continuuóra BWV 1020
- *Bach/ Händel Flute Sonatas*
SVBX 535- VOX Kiadó, 1973.⁸⁰ - VoxBox (3 LP lemezes kiadvány.) Előadók: Johann Klicka, Mario Duschenes, Jeney Zoltán, Kelsey Jones és Paul Angerer. Megjelenés helyszíne: Egyesült Államok
- *Boismortier / Sonatas And Concerti.*
FX 12295- Qualiton, 1967. A lemezen szereplő művek közül a következő darabok közreműködője:
- G-moll Szonáta, Op.13/I. = Sonata In G Minor, Op. 13/I. Előadók: Lajos Attila, Jeney Zoltán, fuvola.
 - D-dúr Concerto Op.15/III. = Concerto In D Major, Op. 15/III. Előadók: Lajos Attila, Jeney Zoltán, Vida Gábor, Szarka József, Fasang Zoltán, fuvolák. Közreműködik a Budapesti Filharmóniai Társaság Kamarazenekara, vezényel: Erdélyi Miklós.⁸¹
- *Dávid Gyula: Szonáta fuvolára és zongorára.*
HLPSZK 3505-Qualiton Kiadó, 1955. Előadók: Jeney Zoltán, fuvola; Schneider Hedvig, zongora.
- *Magyar Fúvósötösök*
HLPSZK 3506, 1957- Qualiton⁸², Hungaroton HCD-31984, 2001 Előadó: A Budapesti Fúvósötös.
- Járdányi Pál: *Fantázia és változatok egy magyar népdalra*
 - Maros Rudolf: *Musica leggiera per quintetto di fiatti*
- *Magyar Fúvósötösök*

⁸⁰Forrás: <https://www.discogs.com/> Letöltés ideje: 2018.11.12.

⁸¹ Forrás: <https://www.discogs.com/> Letöltés ideje: 2018.11.12.

⁸² Forrás: <https://www.discogs.com/> Letöltés ideje: 2018.11.13.

LP HLPXSZK 3537, 1957-Hungaroton⁸³. Előadó: a Budapesti Fúvósötös.

- Székely Endre: I. Fúvósötös
 - Farkas Ferenc: *Szerenád fúvósötösre*.
- *Járdányi: Szonatina; Hajdu Mihály: Magyar pásztordalok*.
1955. augusztus 16., Hungaroton Records Ltd archívuma. Előadók: Jeney Zoltán, Járdányi Pál, Sebők György⁸⁴

6.1.2 Rádiófelvételek és élő rádiós közvetítések - válogatás Jeney Zoltánnak a Magyar Rádió archívumában és egyéb sajtófelületeken fellelt, a Magyar Rádióban adásba került felvételeinek jegyzékéből:⁸⁵

- 1938. június 22. Debussy: Szonáta hárfára, fuvolára és mélyhegedűre. Előadók: Gémesi Irén, Jeney Zoltán, Novák László.⁸⁶
- 1938. szeptember 23. Thomán Mária, hegedű; Jeney Zoltán, fuvola.⁸⁷
- 1939. december 28. „Jeney Zoltán fuvolázik”. Közreműködött: Földes László.⁸⁸
- 1948.11.28.: Előadók: Jeney Zoltán, fuvola; Tátrai Vilmos, hegedű, Iványi József, brácsa.⁸⁹ 1949. december 29. Előadók: Jeney Zoltán, fuvola; Reményi Zsuzsa, hárfa; Zongorán közreműködött: Hajdú István.⁹⁰
- 1950. május 17. Locatelli: Triószonáta. Előadók: Horvay Erzsébet, hegedű; Jeney Zoltán, fuvola; Hajdú István, zongora.⁹¹
- 1956. április 27. „Mikrofon előtt Jeney Zoltán fuvolaművész.”⁹²

⁸³ Forrás: <https://bmc.hu/>

⁸⁴ Forrás: <https://hungarotonmusic.com/>

⁸⁵ Az ötvenes-hatvanas években a Magyar Rádió Lemeztára igen szegényes fuvolarepertoárral büszkélkedhetett, s a meglévők is főként külföldi előadók (Rampal, Gazzeloni, Wanausek, Tassinari) felvételei voltak. Ezen az áldatlan állapoton alakított Jeney Zoltán és Kovács Imre, a két legtöbbet foglalkoztatott előadó. Jeney rádiófelvételeinek a család elmondása szerint csupán töredéke maradt fenn az utókor számára. Sokat a gazdasági és egyéb okok miatt töröltek az archívumból – mint például a Somogyi László vezényletével felvett Mozart: D-dúr Fuvolaverseny felvételét is –, így ezekre vonatkozóan sok esetben már csak a korabeli sajtótermékekből nyerhetünk némi információt.

⁸⁶ Magyar Nemzet, 1939.06.22. 2. évfolyam, 140. szám. 16.

⁸⁷ A korabeli műsorújság szerint „zongorakisérettel” játszottak, név azonban nem szerepelt a kiírt programban. 8 Órai Újság, 1938. szeptember 23. 24. évfolyam/210.szám.

⁸⁸ Nemzeti Sport, 1939.12.28. 31. évfolyam, 255. szám.

⁸⁹ Népszava, 1948. november 28. 76.évfolyam, 268.szám.

⁹⁰ Népszava, 1949. december 29. 77.évfolyam, 298.szám.

⁹¹ Népszava, 1950. május 17. 78.évfolyam, 109. szám.

⁹² Szabad Ifjúság, 1956.április 27.19. évfolyam 93.szám.

- 1963. július 23. „, Bemutatjuk új felvételeinket!” M. Flothuis: *Cantilena e Ritmi*, C.P. E, Bach: G-dúr szonáta. Közreműködött: Sebestyén János.⁹³
- 1963. július 01. Közvetítés az Országos Filharmónia kamaraterméből. *Szervánszky: Szvit*. előadók: Jeney Zoltán, Vida Gábor, fuvola; *Tadeus Baird: Divertimento fúvósnégyesre*. Előadók: Jeney Zoltán, Szeszler Tibor, Meizl Ferenc, Hara László. *Anton Webern: Koncert Op.24*.⁹⁴Előadók: A Budapesti Fúvósötös tagjai, Borcs Rudolf, trombita; Pehl András, harsona; Henesi Judit, hegedű; Németh Géza, brácsa; Solymos Péter, zongora, vezényelt: Várnai Péter.⁹⁵
- 1960. december 22. Lajtha László: Koncertszonáta Op. 69. Előadók: Jeney Zoltán, Freyermann Magda.⁹⁶
- 1961. december 30. Stúdióhangverseny a Petőfi Rádióban. Vivaldi: g-moll szonáta. Előadók: Jeney Zoltán, fuvola; Sebestyén János, csembaló; Kadosa Pál: Szonáta. Előadók: Jeney Zoltán és Freyermann Magda.⁹⁷
- 1965. Magyar Rádió. Dávid Gyula: Preludio per flauto e pianoforte. Előadók: Jeney Zoltán, Freyermann Magda.⁹⁸
- 1966. június 29. Roussel: *Deux poèmes de Ronsard*, Op. 26 (1. Csalogány; 2. Égbolt, levegő, szellő) Előadók: Sándor Judit, Jeney Zoltán; Ravel: *Ronsard à son âme* – átirat. Előadók: Sándor Judit, Jeney Zoltán, Szeszler Tibor, Hara László.
- 1966. november 19. Ibert: Jeux, Rameau: *A nyulacska*.
- 1965. november 25. A. Casella: *Sicilienne et Burlesque per flauto e pianoforte*, Op. 23. Közreműködött: Freyermann Magda.⁹⁹
- 1966. november 24. a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarának stúdióhangversenye. Mozart: D-dúr Fuvolaverseny. Közreműködött: Jeney Zoltán.¹⁰⁰
- 1967. június 11. Élő közvetítés a Zeneakadémia nagyterméből.(Április 8.-i felvétel.) „,Bach triószonátái.” Előadók: Jeney Zoltán, Fasang Zoltán, fuvola; Tátrai Vilmos, Santora András, hegedű; Banda Ede, gordonka; Sebestyén János, csembaló.¹⁰¹

⁹³ ⁹³ Forrás:<https://archivum.mtva.hu/> Letöltés ideje: 2018. december 1.

⁹⁴ A műsorkiírásban külön jelölték, hogy a Webern-műből hangfelvételt készült.

⁹⁵ Forrás:<https://archivum.mtva.hu/> Letöltés ideje: 2018. november 11.

⁹⁶ Forrás: <https://archivum.mtva.hu/> Letöltés ideje: 2018. november 11.

⁹⁷ Forrás: <https://archivum.mtva.hu/> Letöltés ideje: 2018. november 11.

⁹⁸ Forrás: <https://archivum.mtva.hu/> Letöltés ideje: 2018. november 12.

⁹⁹ Forrás: <https://archivum.mtva.hu/> Letöltés ideje: 2018. november 12.

¹⁰⁰ Forrás: <https://archivum.mtva.hu/> Letöltés ideje: 2018. november 13.

¹⁰¹ Forrás: <https://archivum.mtva.hu/> Letöltés ideje: 2018. november 12.

- 1968. január 8. „*A kamarazene barokk mesterei*” Előadók: Jeney Zoltán, Szécsi Magda, Németh Éva, hegedű; Németh Géza, brácsa; Freymann Magda, zongora; Sebestyén János, csembaló; Szeszler Tibor, oboa; Hara László, fagott. Műsoron: Vivaldi művei (D-dúr szonáta, G-dúr szonáta, D-dúr szvit, Triószonáta).¹⁰²
- 1968. augusztus 1. Sárai Tibor: Fuvolanégyes
- 1968. szeptember 27. Andor Éva, ének; Jeney Zoltán fuvola.¹⁰³
- 1971. február 17. „*A fúvóshangszerekről.*” Élő hangverseny a 22-es stúdióban. Marton Éva és a Budapesti Fúvósötös közös hangversenye. A koncertet vezeti: Jeney Zoltán. Műsoron: Beethoven: Menüett, Vivaldi: G-dúr concerto, Haydn-Keszler Lőrinc: A-dúr rondó, Bartók-Keszler: *Nyolc népdal* - részletek.¹⁰⁴
- 1971. június 3. Jeney Zoltán fuvola; Szendrey-Karper László, gitár; Lukács Pál, brácsa.¹⁰⁵
- 1978. december 08. „*Jeney Zoltán fuvolázik*”. Händel: g-moll szonáta Op.1 No.2., Quantz: Adagio, Prokofjev: D-dúr szonáta. Közreműködött: Sebestyén János csembalón, Zempléni Kornél zongorán.”¹⁰⁶
- 1981. június 18. „*Tardos Béla műveiből*”. Tardos: Prelúdium és rondó. Közreműködött: Freymann Magda.¹⁰⁷
- Stúdiófelvételek a Magyar Rádióban Jeney Zoltánnal és Sebestyén János orgona- és csembalóművésszel:¹⁰⁸
 - 1958. július 21. Vivaldi: g-moll Szonáta fuvolára és Basso Continuoóra
 - 1960. augusztus 27. Bach: g-moll szonáta (BWV 1020); Quantz: Adagio
 - 1962. November 15. Bach: Triószonáta a *Musikalisches Opfer*ből (BWV 1079.) Közreműködött: Kovács Dénes hegedű; Mező László, cselló.
 - 1964. április 14. Hangverseny a Magyar Hanglemezgyártó Vállalat stúdiójából. Bach: Esz-dúr szonáta.
 - 1967. augusztus 13. Hasse: G-dúr szonáta, Veracini: F-dúr szonáta

¹⁰² Forrás: <https://archivum.mtva.hu/> Letöltés ideje: 2018. november 12.

¹⁰³ *Magyar Nemzet*, 1968. szeptember 20. 24. évfolyam 221.szám.

¹⁰⁴ Forrás: <https://archivum.mtva.hu/> Letöltés ideje: 2018. november 12.

¹⁰⁵ *Népszava*, 1971.május 27. 99.évfolyam,123. szám.

¹⁰⁶ *Népszava*, 1978. december 08. 106. évfolyam, 289. szám.

¹⁰⁷ *Rádió és televízió-újság*, 1981. június 18. 26. évfolyam, 18. szám.

¹⁰⁸ Forrás: <http://www.jsebestyen.org/>. Letöltés: 2018. november 12.

- 1967. december 18. . Hasse: *Tambourine*; Lully: Gavotte; Vivaldi: C-dúr Szonáta fuvolára és Basso Continuuóra "Il Pastor Fido" (Op. 13, No.1)¹⁰⁹
- 1968. augusztus 10. Stúdióhangverseny: Veracini: Esz-dúr szonáta, Leclair: D-dúr szonáta. Közreműködött: Liebner János barytonon.
- 1968. szeptember 30. Rameau: *Tambourin*; Lully: Gavotte; Hasse: *Tambourine*.
- Rádiófelvételek a Budapesti Fúvósötös-válogatás:
 - 1959. április 16. Dávid Gyula: I. fúvósötös.
 - 1955.Dávid Gyula: II. fúvósötös” Szerenád”¹¹⁰
 - 1960. 12.16. Ibert: *Három rövid darab fúvósötösre*.
 - 1965. május 5. „Zenés beszélgetés Sugár Rezsővel.” Sugár Rezső: *Frammenti Musicali*.
 - 1961. október 1. Budapesti Zenei Hetek: Ránki: *Pentaerofónia*, Sugár: *Frammenti Musicali*; Maros: *Musica leggiera*.
 - 1966. március 31. Stúdióhangverseny: Haydn: C-dúr „Londoni” Trió (átirat), Ibert: *Három rövid darab fúvósötösre*, Haydn-Keszler: F-dúr fúvósötös.

6.1.3 A család birtokában lévő, a Rádió archívumában szereplő „zésített”¹¹¹ felvételek jegyzéke:

- Roussel: *Deux poèmes de Ronsard*, Op. 26 (1. Csalogány; 2. Égbolt, levegő, szellő)
- Ravel: *Ronsard à son âme* - átirat
- Rameau: *A nyulacska*.
- Hasse: h-moll szonáta
- Händel: e-moll szonáta
- Bach: h-moll szonáta BWV 1030
- Loillet: Triószonáta
- Hajdu Mihály: *Magyar Pásztordalok*
- Alan Bush: *3 afrikai vázlat* Op.55

¹⁰⁹ Forrás: <http://www.jsebestyen.org/>. Letöltés: 2018. november 12.; <https://archivum.mtva.hu/> Letöltés ideje: 2018. november 13.

¹¹⁰ Forrás: <https://bmc.hu/>

¹¹¹ A „zésítés” folyamata: miután egy felvételt a szakmai bíráló bizottság elfogadottnak nyilvánított, az anyag a szalagtárba került és azután bárki által műsorba szerkeszthetővé vált.

- Antonio Vivaldi: „*Il Pastor fido*” Op. 13. No. 1. C-dúr szonáta fuvolára és basso continuóra
- Jindřich Feld Szonáta fuvolára és zongorára
- Georg Philipp Telemann: f-moll trió
- Lajtha László: Koncertszonáta fuvolára és zongorára Op. 64
- Johann Sebastian Bach: g-moll szonáta BWV 1020
- Johann Joachim Quantz: Adagio olasz stílusban
- Hans Gál: Trió hegedűre, klarinétra és zongorára Op. 97 (átirat)
- Antonio Vivaldi: G-dúr szonáta
- Petrovics Emil: Fuvolaverseny
- Lajtha László: *Quatre Hommages* Op.42
- Vivaldi: g-moll triószonáta Op. 13 No.6
- Hajdu Mihály: *Panaszos dal*
- Hajdu Mihály: *Kanásztánc*
- Hajdu Mihály: *Botoló*
- Johann Sebastian Bach: Triószonáta a *Musicalisches Opferböl* BWV 1079
- Philippe Rameau: *Tambourine*
- Lully: Gavotte
- Hasse: *Tambourin*
- Kósa György: *Notturmo*
- Csenki Imre: *5 Hortobágyi népdal*
- Kodály Zoltán: *Karácsonyi pásztortánc* 1969. december 24. (MRT Gyermekkara, Jeney Zoltán)¹¹²
- Szervánszky Endre: Fuvolaverseny
- Sárai Tibor: Fuvolanégyes
- Sulyok Imre: Trió
- Pergolesi: G-dúr Koncert
- Vincze Ottó: Rapszódia
- Carl Philipp Emanuel Bach: G-dúr szonáta
- Ibert: *Jeux*
- Tardos Béla: Prélude et Rondo

¹¹² Forrás: <https://archivum.mtva.hu/> Letöltés ideje: 2018. november 12.

- Bohuslav Martinů: *First Sonata*
- Paul Angerer: Duó
- Szergej Prokofjev: D-dúr szonáta Op.94
- Marius Flothuis: *Cantilena e Ritmi*
- Farkas Ferenc-Füst Milán: *A vándor dalai*
- Farkas Ferenc: *Bihari román táncok*
- Henri Dutilleux: *Sonatine pour Flute et Piano*
- Alfredo Casella: *Sicilienne et Burlesque, Op.23*
- Szervánszky Endre: Szvit két fuvolára
- Dávid Gyula: Szonáta fuvolára és zongorára
- Georg Friedrich Händel: g-moll szonáta Op.1. No.4
- Georg Friedrich Händel: g-moll szonáta Op.1. No.2
- Daniel Purcell: 6 Szonáta / F dúr szonáta
- Cyril Scott: *The Ecstatic Shepherd*
- Bartók Béla-Jeney Zoltán: *Magyar parasztdalok*
- Joseph Haydn- Keszler: *F-dúr fúvósötös*

6.2.: Emlékezetes fellépések

A diszkográfia, valamint a felsorolt előadások illetve koncertek mellett néhány olyan jelentősebb fellépésről is érdemes szót ejteni, amely elsősorban előadói szempontból képezik fontos részét Jeney művészi értelemben vett örökségének. Ilyen jellegű esemény volt például az az 1955-ben megtartott kínai turné is, ahol Jeney Zoltán felkért előadóművészként vehetett részt.

A Liszt-díjjal másodízben kitüntetett fuvolás Zempléni Kornél zongoraművésszel a Magyar és Kínai Népköztársaság együttműködésének keretében utazott külföldre. Az április 1. - május 8-ig tartó kínai út állomásai: Peking, Sanghaj, Kanton, Hangso, Tiencsin. A Pekingben megkezdett, előadásokkal és rádiófelvételekkel tarkított hangversenykörút célja: a magyar zene, azon belül is speciálisan a hazai fúvóskultúra népszerűsítése volt. A turné koncertjein Jeney Zoltán és Zempléni Kornél mellett Ma-su Cun zeneszerző, az egyesített Tiencsin-sanghaji Konzervatórium tanára működött közre előadóként. Hangversenyeiken Bach: Triószonátáját a „*Musikalisches Opfer*”ből, Szervánszky: Szonatináját, Bartók-Arma: *15 magyar parasztdalát*, Dávid: Szonátáját, Járdányi:

Szonatináját, Bartók: *3 csikmegyei népdalát*, Hajdu: *Magyar parasztdalok* című művét játszották leggyakrabban. Az közel hathetes turné ideje alatt a koncertek és előadások iránt igen nagy volt az érdeklődés, az előadott magyar műveknek pedig mindenütt nagy sikere volt. Jeney egyik erre vonatkozó úti bejegyzésében a következőt olvashatjuk:

„Április 10: Délelőtt próba Ma-su Cunnál, család fotó. Délután koncert a Szakszervezetek Székházában 1000 ember jelenlétében. Szervánszky szonátájának van a legnagyobb sikere. Zemléninek is nagy sikere volt, Liszt-Bach: *Weinen, Klagen-t* [sic] csodálatosan játszotta. Mindketten ráadást is adtunk. Este levelet írtam Szervánszkyknak, lapot Rusznyák Mariannak, Dömötör Lajosnak.”¹¹³

A Pekingben töltött két hetet követően április 15-én érkeztek meg Kantonba, majd az ott rendezett hangversenyek után 22-én gyorsvonattal utaztak tovább Sanghajba, ahol a kamarakoncertek mellett Zemléni és Jeney önálló koncertet is adott. Jeney a főiskolás hallgatókból alakult zenekarral az április 27-ei est keretében Mozart: D-dúr fuvolaversenyét játszotta nagy sikerrel, a műsor végén három ráadással, mely a kínai turnéről készített saját naplóbejegyzése szerint a körutazás tetőpontja volt. Otléte alatt többször hangsúlyozta az előadásokon résztvevő tanároknak, művészeknek a saját zenekultúrán nyugvó fúvósirodalom szükségességét, azon belül is új fuvolás művek születésének fontosságát, példaként említve meg a magyar helyzetet.

A zenei események közül kiemelkedő és külön említésre méltó még az a két, 1964 és 1965 januárjában tartott barokk zenei minisorozat is, amelyet az Országos Filharmónia Kamaratermében rendeztek, a Semmelweis utca 1 szám alatt. Az első, 1964. január 26-án és február 2-án megtartott Händel-szonátaesten a német szerző összes fuvolaszonátája mellett énekes áriák és egy kantáta is bemutatásra kerültek, Szőnyi Olga és Bende Zsolt énekművészek, valamint Dénes Erzsébet zongoraművész közreműködésével. A programról az újságok is rendre beszámoltak, s noha Händel szonátáit Raics István inkább

¹¹³ Jeney Zoltán úti bejegyzése. Naplórészlet az 1955. április 1.–május 8-ig tartó kínai turnéről.

házimuzsika-jellegűnek bélyegezte, e mellett sziporkázóan szellemes alkotásokként is aposztrofálta a Film, színház, muzsika kritikusa.¹¹⁴

Szinte napra pontosan egy évvel később, 1965. január 17-én és 24 -én tartották az a két estéből álló koncertsorozatot, amelynek keretében Bach fuvolaszonátáit hallgathatta meg a műkedvelő közönség. Az öt évvel korábban Bécsben Jeneyvel, Angererrel és Klickával már felvett, majd az amerikai Vox Kiadó által 1960-ban megjelentetett lemezen szereplő szonáták immáron kizárólag magyar fellépők tolmácsolásában – Jeney mellett Sebestyén János és Mező László előadásában – szólaltak meg. A Händel-estekhez hasonlóan itt is Kantáttakkal és Áriákkal oldották a műsor jó értelemben vett egyhangúságát, amely nem csak emelte a koncert fényét, de színesítette is a programot. Ehhez a sorozathoz egy személes hangvétellű, érdekes történet is kapcsolódik. A koncert végeztével Izrael budapesti nagykövete kopogtatott a művészszoba ajtaján, aki fiával együtt lelkes hallgatója volt a zenei előadásnak. A Nagykövet a gratuláción túl egy személyes óhajjal járult a neves fuvolista elé. Arra kérte Jeneyt, legyen a fia fuvola tanára, amikor a gyerek épp Budapesten tartózkodik. Az Izraeli Nagykövetség épülete nagyon közel volt az Operaházhoz, így a legegyszerűbb módját a taníttatásnak a követség épületén belül megtartott órák jelentették. A fiúval – aki hangszeres tanulmányait már korábban megkezdte – Jeney szívesen foglalkozott szabadidejében, aki emellett igen tehetségesnek is bizonyult. Mivel abban az időben nem tarthatott otthon senki valutát, forintot meg nem igazán volt értelme elfogadnia, ezért az órákért cserébe végül Zoltán a gyermek édesapjával egy jelképes dologban állapodott meg: egy csomag narancsban.¹¹⁵ A rendszeres fizetséget – amelyet tehát egy jókora csomag friss narancs jelentett az év bármely szakában – mindig a követségről szállították ki Sashalomra, amely egyenesen a Reptérről érkezett, diplomata küldeményként.

¹¹⁴ Raics István (1965): Kamaramuzsika, oratórium a hét hangversenyei. *Film, színház, muzsika*, Budapest, 9. évfolyam, 6. szám. 18.)

¹¹⁵ Jeney gyerekei igen szerették a narancsot, amely akkoriban csak Karácsony idején volt elérhető, akkor is csak hosszas sorban állás eredményeként.

Kitüntetések

„A Művészeti Szövetségek Házában ünnepélyes keretek között adták át a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa által hazánk felszabadulásának tizedik évfordulója alkalmából adományozott kitüntetések.”-írja a Magyar Nemzet 1955. április 2.-i számában.¹¹⁶ E jeles alkalomból nyitóbeszédet mondott Mihályfi Ernő népművelésügyi miniszter – aki hosszasan ecsetelvén a felszabadulás jelentőségét –az Elnöki Tanács nevében személyesen adományozott a kormánykitüntetések mellett kiváló és érdemes művészi elismeréseket. Mihályfi első helyettesét, Non Györgyöt érte az a megtiszteltetés, hogy az általa átadott József Attila-, Liszt Ferenc-, Erkel Ferenc-, Munkácsy Mihály- és Jászai Mari-díjakkal közvetetten kifejezhesse a Párt és a kormányzat, rajtuk keresztül pedig az egész nemzet elismerését. Jeney Zoltán fuvolaművész ekkor már második alkalommal vehette át a Liszt Ferenc-díj III. fokozatát, amelyet kiemelkedő fuvolaművészi munkásságáért kapott elismerésül. Jeneyt élete folyamán ezen kívül még összesen két alkalommal érte hasonló szintű megbecsülés állami szinten. Ebből az egyik kitüntetést (amely szintén egy Liszt-díj volt) 1954-ben a Budapesti Fúvósötös művészeként érdemelte ki, hasonlóan a kvintet többi tagjához.

1966-ban érdemes művészi címet vehetett át az Országház kupolacsarnokában Kállai Gyulától, a forradalmi munkás-paraszt kormány elnökétől, hasonlóan pályatársához, Tátrai Vilmos hegedűművészhez, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Kossuth- és Liszt –díjas tanárához.¹¹⁷

Jeney személyes művészi érdemei mellett a különböző szakmai és egyéb fórumok nem feledkeztek meg az ifjúság zenei neveléséért tett erőfeszítéseiről sem. E téren végzett kimagasló tevékenységéért az Állami Ifjúsági Bizottság 1977. március 25-én Ifjúsági Nívódíjat adományozott a fuvolistának. Még ugyan ebben az esztendőben, 1977. június 5-én miniszteri kitüntetéssel is díjazták kimagasló tanári munkásságát. A miniszter „az oktatásügy kiváló dolgozója” címet adományozta a nevelés területén elért eredményei elismeréseként.

¹¹⁶ [Ismeretlen szerző (1955)]: Ünnepélyesen kiosztották a művészeti díjakat és kitüntetések. *Magyar Nemzet*, Budapest, 11. évfolyam, 79. szám. 4.

¹¹⁷ [Ismeretlen szerző (1966)]: Kiosztották az 1966. évi Állami- és Kossuth-díjakat. Új kiváló és érdemes művészek. *Népszava*, Budapest, 94. évfolyam, 78. szám. 4.

7.: A Budapesti Fúvósötös

7.1.: A fúvósötös megalakulása

Mai magyar zeneművészetünk fúvóskultúrájáról bátran kijelenthetjük, hogy sok kimagasló fúvós szólólistával és rengeteg világhírű fúvósegyüttessel dicsekedhet. Azonban azt talán kevesen tudják, voltak olyan idők – nem is túl régen –, amikor a magyar zenekarok fúvós szólamvezetőit külföldről kellett „importálni”. Akkoriban a helyzet elég lesújtó volt. A 20. század első harmadában nagyon kevés, nemzetközileg is kimagasló muzsikusegyéniséget tudott felvonultatni a magyar zenei szakma, amiért talán a még nyiladozófélben lévő fúvószenei oktatásunk volt okolható leginkább. Míg a Zeneakadémián a vonós, zongora, ének vagy zeneelmélet szakokon világszínvonalon folyhatott az oktatás, addig a fúvós szakok színvonala messze elmaradt az átlagtól, néhány kivételes esettől eltekintve. A század elején, ha valaki fúvós muzsikára gondolt, akkor az egyet jelentett a rezesbandákkal, s így érthető módon az igényes fúvós kamaramuzsikának sem kialakult hagyománya, sem bejáratott közönsége, de még irodalma is alig-alig volt. Legalábbis hazai tekintetben. Noha a második világháborút megelőzően akadtak alkalmi próbálkozások egy-egy hangverseny alkalmával a fúvósötös műfajának hazai bevezetésére, ezek folytatás nélkül maradtak.

Az európai fúvószenei kultúra gyökereit a preklasszika időszakában kell keresnünk. Az önálló fúvósegyüttesek kialakulásához vezető folyamat első fontos állomását a barokk zenekarból önállósult fa és rézfúvósokból – kezdetben a shalmei-eket (középkorban és a reneszánszban használt dupla nádnyelves fúvós hangszer) váltó két *taille*-ből (F hangolású barokk tenor oboa), két magaskürtből és két fagottból – álló fúvósszekstett jelentette. A 18. század második negyedére a katonai területeken kialakult az úgynevezett „Harmoniemusik”¹¹⁸ klasszikus szekstett formája, amelynek tagjai: két oboa, két kürt és két fagott. 1775 körül a szekstett oktetté bővült. Ennek legfőbb oka egy új hangszer, a klarinét elterjedése, valamint annak hangzásbeli és hangszermechanikai tökéletesítése volt. A harmóniazene virágkora körülbelül az 1700-1825 közötti időszakra tehető. Hivatalossá válását az 1782-ben Bécsben megalakult „Császári Kamaraharmónia”

¹¹⁸ Fa- és rézfúvósokból álló együttes német elnevezése, amely jellemzően a Habsburg Birodalom területén jött létre, a barokk és a bécsi klasszika átmeneti időszakában. A „harmónia” elnevezés a fúvósoknak a zenekari játék során betöltött szerepére utal, hiszen szerepük a zenekaron belül legtöbbször akkordikus jellegű volt.

jelentette, mely létrehozásáról Mária Terézia rendeletben döntött. Az addig működő, fényűzéséről is híres spanyol udvartartási etikettet követő udvari zenekar munkáját végül tehát egy fúvósoktett váltotta, amely a klasszikus felállás szerint két oboából, két klarinétból, két kürtből és két fagottból állt. Ezt a gondolkodásmódot a nemesi udvarok is hamar átvették, és igyekeztek a császári udvarban bekövetkező, a zenekar összetételére vonatkozó változtatásokat saját birtokaikon is alkalmazni. A fúvóegyüttesek hamar közkedvelté váltak a Birodalmon belül. Olyannyira, hogy egy korabeli leírás szerint Bécsben és környékén körül-belül 400 zenész állt szolgálatban 1784-ben, és soha ilyen sok zenei együttes nem működött még azt megelőzően nemesi udvaroknál, mint akkoriban. Az alkalmazásban álló zenészek meghatározott napirend és pontos munkaköri leírás szerint dolgoztak. Reggelente zenés ébresztő, ebédidőben és a vacsora alkalmával asztali muzsika, más ünnepi eseményekkor szórakoztató jellegű házizenélés vette kezdetét. A „Harmoniemusik” előadói apparátusának létszáma zeneszerzőtől és darabtól függően – mint például Haydn, Mozart vagy épp Schubert esetében – 5-9 fő között mozgott. Emellett előszeretettel alkalmaztak más egyéb hangszereket is, mint például fuvolát (Druschetzky és Wrانيتzky darabjaiban), basszetskürtöt, angolkürtöt, harsonát illetve ütőhangszereket. Ez utóbbiakat a török és janicsár zene megjelenítésénél használták legfőképpen. Kezdetben eredeti művek hiányában leginkább átiratok készültek. Közülük is igen közkedveltek voltak a különböző operák részleteinek feldolgozásai, melyeket reklám, illetve figyelemfelkeltés céljából játszottak, közvetlenül az operabemutatók előtt.

A fúvósötös, mint műfaj a 19. század első felében alakult ki Német-Cseh- és Franciaországban, s mint olyan még igencsak gyerekcipőben járt.¹¹⁹ A kezdeti időszakban született darabok hangszerösszeállításukat tekintve azonban eléggé csapongók voltak. Új művekre és átiratokra volt tehát szükség ahhoz, hogy ez az új műfaj gyökeret verhessen. Hazai tekintetben az 1950-es évektől kezdődően mutatkozott fokozódó kulturális igény a koncertek és operaelőadások iránt és ennek a növekvő érdeklődésnek köszönhetően a fúvós- kamarazenei hangversenyek tekintetében is megnőtt a kereslet. Ezek a fellépési lehetőségek pedig nagyot lendítettek az akkori együttesek helyzetén, ám a megnövekedett kereslet egyben komoly dilemma elé is

¹¹⁹ Suppan, Wolfgang: „Harmoniemusik”. *Oesterreichisches Musiklexikon online*. (http://musiklexikon.ac.at/ml/musik_H/Harmoniemusik.xml). Letöltés ideje:2018. 11. 17.

állította a zenészeket. Amíg 1950 körül az új magyar műveket a közönség nagy része még vagy lekéste, vagy otthagya, vagy – ha épp két népszerűbb műsorszám közé szorult egy – egyszerűen szünetet tartott, ez a helyzet a 60-as évek végére gyökeresen megváltozott. Sikerült felkelteni az emberek érdeklődését az új művek iránt. Részben a közönség növekvő érdeklődésének, részben pedig a muzsikuskok lelkes, termékenyítő munkájának volt köszönhető, hogy egyre több kamaramű született fúvósokra. Az 1947–1989-ig működő Budapesti Fúvósötös úttörője volt e mozgalomnak, és számos zeneszerzőt sarkallt újabbnál újabb zeneművek megkomponálására.

Míg zeneszerzőink nem árasztották el új darabokkal az együtttest, addig annak tagjai igyekeztek a régi hagyományokkal bíró, külföldi kamaracsoportok műsoraiból válogatni, és az általuk kiválasztott, hazai tekintetben még ismeretlen műveket bemutatni Magyarországon. Cserébe az 50-es 60-as években született új, magyar zeneművek kottáit igyekeztek eljuttatni olyan „baráti”¹²⁰ államokba, ahol a magyar zenei kultúra üde színfoltnak számított. Természetesen az eredeti művek mellett számos átírat és feldolgozás is készült, amelyek általában kevésbé ismert művek fúvósötösre hangszerelt változatai voltak. (Efféle átíratok egyébként gyakran szerepeltek a prágai, lipcsei vagy a párizsi fúvósötösök műsorain is.) Nagy népszerűségnek örvendett például Bach orgonára írt *F-dúr Pastorálja* Vaszy Viktor¹²¹ hangszerelésében, vagy az az orosz, lengyel, bolgár, szlovák népdalokból álló feldolgozás énekhangra és fúvósötösre, amelyet Kovács Barna komponált. A 20. század elején elindított népzenei kutatásoknak, valamint Bartók és Kodály zeneszerzői munkásságának köszönhetően – amelynek a magyar zenei gyökerek felkutatása és megismertetése mellett másik fontos célja a népzenei elemek műzenébe való integrálása volt – a népi ihletésű művek a 60-as évekre különösen nagy népszerűségnek örvendtek a hallgatóság körében.¹²²

¹²⁰ A „baráti” jelzőn azon államokat kell érteni, amely szintén kommunista vezetés alatt állt és jó kapcsolatot ápolt a Szovjetunióval. Pl.: Kína, az NDK, Csehszlovákia vagy a Szovjetunió tagállamai.

¹²¹ Vaszy Vikror a Zeneakadémia tanára volt 1933–41-ig, majd 1954–57-ig. Hangszerelést, társas zenét, zenekari gyakorlatot, operai szerepgyakorlatot, transzponálást és partitúraolvasást tanított. Tanítványai között volt Jeney Zoltán is, aki vezénylés órákat vett Vaszytól zeneakadémiai éveit alatt. Jeney titkon szeretett volna karmesterként is működni, ám e terve végül megvalósítatlan maradt.

¹²² Ez a fajta népszerűség a század elejére sajnos még nem volt jellemző. Bartók Bélát például tanárként és komponistaként is sokszor érték bírálatok és bántások a miatt, mert zenei téren új utakat próbált keresni és nem a régi, a monarchiális viszonyokat idéző Brahmsi vonalat követte. Egy idézet következik a „Brahms-epigonok táborának pártfogójától”, a Zeneakadémia egykori rektorától, Hubay Jenőtől: „Intranszigenz művészi felfogásnak kell áthatnia a vezetőséget és a tanári kart. Amilyen változtathatatlan a dogma a kispapnak, olyan változtathatatlanok a művészi szabályok és törvények a művésznövendékeknek. Ha a

A fúvósötösre írt művek születésekor fő szempont volt a hangszerelő számára, hogy szólamszerkesztésükben közel álljanak a fúvósötös technikájához, amelynek lényege: öt különböző hangszínnel és dinamikával rendelkező hangszert egyesít, amely hangzásában nehezen kiegyenlíthető. Az előadók számára a kihívást minden esetben a homogén, kiegyenlített hangzás megteremtése jelenti, amelynek kialakítását a hangszerek színgazdag, egyéni hangzása nehezítheti meg leginkább. Hosszú évek aprólékos, jól felépített gyakorlati munkájára van szükség ahhoz, hogy ez egy együttes jellegzetes kifejezőeszközzé válhasson. A Budapesti Fúvósötös ebből a szempontból igyekezett megtenni minden tőle telhetőt. Első budapesti előadásukra például 25 próbával készültek, a második koncert alkalmával harminc, majd az azt követő, 9 hónapos időszak alatt mindösszesen százkilencvennyolc alkalommal tartottak közös próbát. Ezek az alkalmak hatalmas idő- és energiabefektetést kívántak tőlük, hiszen a tagok teljes zenekari állásuk mellett 20 órában tanítottak is. E mellett gyakorlati téren igyekeztek nagy hangsúlyt fektetni a tiszta játékra, amelynek közös gyakorlására is megtalálták a megfelelő módot. A fellépések előtt kromatikus hangolási gyakorlatokat játszottak több éven keresztül, amellyel elérték azt, hogy egymás játékát, valamint hangszereik minden egyes hangjának tulajdonságát jól ismerték. Ez a harmonikus hangzás és tökéletes intonáció szempontjából rendkívül hasznosnak bizonyult.

Saját előadóművészi munkájuk mellett legalább annyira fontos volt számukra egy újabb fúvósgeneráció kinevelése, valamint a vidéki együttesek pályájának az egyengetése. Kiművelt fúvósok nélkül elképzelhetetlenek tartották egy zenekar jó értelemben vett működését is. Ennek a fejlesztő jellegű művészi munkának legcélravezetőbb módszeréül a kamarazenélés minél széleskörűbb művelését tartották. Szerintük a közös muzsikálás legfontosabb célkitűzése: egy olyan játéktípus kialakítása, ahol minden szólam jelentőségének megfelelő színnel és hangerővel tud részt venni a közös munkában. Az *Új Zenei Szemlében* 1953-ban megjelent cikkükben így vélekedtek erről a Fúvósötös tagjai:

„A prágai, bécsi filharmonikusoknál szerzett személyes tapasztalataink is azt igazolják, hogy fejlett zenekari kultúránk alapja a

növendékek az iskolából kilépnek, ám térjenek az új útra, de amíg itt vannak, a meglévő szabályokat, a művészet alapját képező törvényeket kell szolgálniuk.” [Szőkely Júlia (1978): *Bartók Tanár úr*. Kozmosz Könyvek, Budapest.]

fúvósokra is kiterjedő kamarazenélés és egyéni művészi munka. Saját tapasztalatainkból tudjuk, hogy a tiszta hangolást, hajlékonyságot, alkalmazkodási képességet, színérzéklet, önálló formálási készséget, a zenekari fúvóstechnika e nélkülözhetetlen elemeit csak a kamarazenélésben lehet megszerezni.”¹²³

Az Országos Filharmónia 1952-ben egy olyan megállapodást kötött a Budapesti Fúvósötössel, amely lehetővé tette azt, hogy mind előadói, mind pedig pedagógiai oldalról nézve élharcosa legyen a magyar fúvós kultúra felvirágoztatása ügyének. Az oktatás szempontjából nézve két fontos, szakmai dologban például komoly előrelépés mutatkozott meg. Egy felől a szakiskolákban végzett szakfelügyelői munkájukon keresztül az együttes tagjai elérték azt, hogy mind szélesebb körben ismerhessék meg a kollégák, valamint rajtuk keresztül diákjaik is az addig kevésbé játszott vagy újonnan született szóló, illetve kamaraműveket. A szakfelügyeleti munkát sokszor kapcsolták össze mintaoktatással, amelynek célja elsősorban a vidéki tanárok továbbképzése volt, amely a kritizálás helyett igyekezett konkrét, gyakorlati tanácsokkal segíteni a vidéki szakiskolákban dolgozó pedagógusok munkáját. Egyre több iskolában indulhatott tehát fúvós kamarazenei oktatás, amelynek hatására hamarosan komoly fellendülés mutatkozott meg a tanszakok növendékeinek zenei előadasmódjában és játékában. Miközben a fúvósötös művészei lehetőséget kaphattak arra, hogy tudásukat mind szélesebb körben adhassák tovább a tanítványoknak, párhuzamosan gondoskodtak saját maguk fejlesztéséről is. Ennek legkiválóbb módja volt neves, nemzetközileg elismert fúvósegyüttesek – mint például a prágai és lipcei fúvósötösök – munkamódszereinek a megismerése, majd saját művészetükbe való integrálása. Részint ennek, a fúvósötös tagjainak, valamint az ő tehetséges, ifjú tanítványaiból alakult újabb kamaracsoportok termékenyítő munkájának volt köszönhető – mint például: Magyar Fúvósötös, Filmharmónia Fúvósötös, Magyar Rádió Fúvósötös, Jeunesse Fúvósötös –, hogy a 70-es évekre a műfaj virágzott, és oly népszerűvé válhatott a vidéki városok színpadjain is.

Ma már elvitathatatlan tény, hogy az 1947. február 27-én, a Székesfővárosi Zenekar öt kitűnő szólamvezető zenészből alakult Budapesti Fúvósötös – amelynek tagjai: Jeney Zoltán, Szeszler Tibor, Balassa György, Ónozó János és Hara László (a klarinét szólamot

¹²³Budapesti Fúvósötös (1953): Magyar Fúvóskamarazene. *Új Zenei Szemle*, 4. évfolyam, 7–8. szám. 46-49.

1954-ben Meizl Ferenc, a kürtszólamot 1962-ben Medveckey András vette át,) – megalakulásával történelmet írt. Dr. Ujfalussy József akadémikus, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola akkori rektora így nyilatkozott az együttesről s méltatta annak munkásságát a 25 –éves jubileumi hangversenyén:

"Az, hogy a fúvóskultúra Magyarországon művészi és társadalmi rangban felzárkózott a vonóskultúra hagyományai mellé, az a Budapesti Fúvósötösnek, az együttes fáradtságos munkájának a műve. A zenekari hangversenyeken találkozunk fúvóskultúránk kiemelkedő produkcióival, vagy azokkal a kiemelkedő fúvós együttesekkel, akik nemzetközi elismerést vívtak ki maguknak, gondoljanak arra, hogy mindez a Budapesti Fúvósötös műfajt teremtő munkájának az eredménye." ¹²⁴(Dr. Ujfalussy József, 1972)

7.2.: Emlékezetes turnék, fellépések

1956-ot írunk. A Budapesti Fúvósötös majd' 10-éves közös szakmai munkájának gyümölcse lassan, de biztosan kezdett beérni. A hazai koncertsikerek után az alapító tagok elérkezettnek látták az időt arra, hogy az addig megszerzett tapasztalataikat és tudásukat a fúvósiskolák terén nagyobb zenei múlttal rendelkező nyugat-európai országokban is bemutathassák. Az élet szerencsétlenül úgy hozta, hogy az első magyar fúvósötös első külföldi turnéjának kezdődátuma épp az 1956-os forradalom előestéjére, október 22-re esett. Az egy estés „kiruccanás” helyszíne a belga főváros, Brüsszel volt. Jean-Paul Müller brácsaművész, a brüsszeli rádió impresszáriója eredetileg egy hangversenyre szóló szerződést kötött a Filharmónián keresztül a Budapesti Fúvósötös tagjaival, ám hallva az együttes zajos sikerét, további fellépési lehetőségeket szervezett a részükre, összesen 20-at. Noha ezek a koncertek a hirtelen támadt helyzetükből fakadóan kevésbé voltak meghirdetve, mégis nagy érdeklődésnek örvendtek és rendre zajos tetszést arattak a kíváncsi közönség körében. A kirobbanó siker egyben a brüsszeli emberek demonstrációját is jelentette a magyarországi forradalom mellett, amelynek híre az egész világot bejárta. Jeney felesége, aki a gyerekekkel együtt már készült volna elhagyni az országot, végül Zoltán kifejezett kérésére úgy döntött, marad. E közben az együttes a

¹²⁴ Pernye András (1972): Huszonötéves a Budapesti Fúvósötös. *Magyar Nemzet*, Budapest, 28. évfolyam, 50.szám.4.

belga televízióban is szerepelt, amely adást átvette a holland mellett a francia és a luxemburgi tévé is, így a nyugati közönség objektív képet kaphatott művészetükről, az akkori magyar fúvóskultúra helyzetéről. A turné főbb állomásai voltak még: Gent (Belgium), Ostende (Antwerpen), a Holland Rádió (Hilversum), a Francia Rádió (Párizs).

A Budapesti Fúvósötös tradíciójához ragaszkodva a tagok a műsor első feléhez a klasszikus, romantikus fúvós kamarazenei repertoárból válogatták a műveket, a folytatásban pedig a magyar kortárs zene kimagasló alkotásai kerültek színre, melyek között az átiratokon kívül rendre szerepeltek nekik komponált kamaraművek is. A magyar blokkban a következő szerzők műveit hallhatta a közönség: Bartók műveket (Jeney Zoltán és Darvas Gábor átiratában), Farkas Ferenc, Járdányi Pál, Lajtha László, Maros Rudolf, Mihály András, Szervánszky Endre és Székely Endre szerzeményei. A nagy siker ellenére – elsősorban a családjuk iránt érzett aggodalom és hazai állapotok miatt – végül körútjukat megszakították, de 1957. február 22-én ismét Brüsszelbe utaztak.

A második turnéút alkalmával ismét Gentbe látogattak el, ahol a genti Zenei Ünnepek keretében az ifjú zongoristával, Vásáry Tamással játszottak együtt. Erről a hangversenyéről így számolt be a belga *La Metropole* nevű újság: „A fuvolás játszva fejtette ki mesteri tudását; a legjobb azok közül, akiket eddig hallhattunk. Az oboás is kivételes képességű, senkire sem maradt hatástalan a könnyedség és az érzelmek hullámváltásának játéka. [...] A Beethoven zongora ötös előadása felemelő élmény volt. Az *Andante cantabile* valóságos csoda. Minden művész nagyon őszinte sikert aratott.”¹²⁵ Ezt követte egy rádiófelvétel Brüsszelben, majd Hollandiában, a hilversumi Rádiónál. 1957. február 27-én, az együttes fennállásának 10. évfordulóján a Vogue nevű francia lemezkiadó cég készített velük felvételt. A lemezre Lajtha László *Quatres Hommages*-a, másik oldalára pedig Szervánszky *Fúvósötöse* került. Az együttesnek ez volt az első lemezfelvétele a 10 év során, melyre az itthoni elismertség ellenére mégis külföldön kerülhetett sor. A nyugati koncertkörutat ezek után 1958-ban újra megismételték, amelynek fő helyszínei Belgium és Hollandia, valamint ezen országok televízió- és rádióállomásai voltak.

A további külföldi koncertek mellett kiemelt figyelmet fordítottak a hazai közönség számára rendezett hangversenyek műsorainak igényes összeállítására is.

¹²⁵ K. L [sic!] (1957): A Budapesti Fúvósötös nagysikerű szereplése Belgiumban, Hollandiában és Franciaországban. *Népszabadság*, 2. évfolyam, 81. szám.4.

Minden koncert alkalmával igyekeztek egy tematikusan jól felépített programot összeállítani, a művek közötti beharangozó-szövegeket pedig a közönség számára érthető módon tálalni. A Fúvósötös több mint 30-éves fennállása alatt összesen 4 jubileumi koncertet adott, melyek alkalmával igyekezett a ritkaságok és ismert darabok átíratái mellett új magyar zeneműveket is bemutatni. Az együttes 1958. november 29-én, a Bartók-teremben tartotta meg 10-éves ünnepi koncertjét. Ez alkalomból Székely Endre Domenico Scarlatti eredetileg négy csembalóra írt szonátájának átírata, Telemann Triószonátája, Haydn Oktettje, Gounod műve mellett Ránki György ekkor még csak két tételből álló kvintettje mutatkozott be a közönség előtt. Ujfalussy József a *Muzsika* 1958. évfolyam 2. számában megjelent írásában¹²⁶ eképpen fogalmaz az utóbb említett műről:

„Ránki zenéjén mindig is rajta volt szerzője egyéni kézjegye; főként szellemessége, csípős, fanyar humora, szatirizáló vénája különböztette meg sok más társától. Ezen a darabján mégis erőteljesebben vesszük észre, hogy újból programjára került a stílus-csiszoló, belső műhelymunka. Saját régebbi műveinek (pl. zongoraszonátájának) hangjához térve vissza, egyúttal áttörtebb, kamara-szerűbb írásmódra és merészebb tonális szerkesztésbe is kap. Egyben visszatalál egy európaibb magyar zenei köznyelv útjára is. A lassú tételben hangszínkombinációkat kutat, s ezeket a Fúvósötös ezúttal még nem is mindig találta meg számára. A második tétel azonban tévedhetetlen biztonsággal fogalmaz, s már az első előadásban is remekbe szerkesztett kamaramuzsikának bizonyult. Érdeklődve várjuk négytétélessé gyarapodását.”

A Budapesti Fúvósötös több évtizedre nyúló teljesítményét górcső alá véve viszonylag kevés olyan jellegű írást lehetett olvasni, ahol a játékok kapcsán némi kifogása támadt a kritika szerzőjének. Ujfalussy jelen cikkében, a koncerten adódott gyengeségekre is igyekezett úgy felhívni a játékosok figyelmét, hogy az ne negatívan hasson, hanem építő legyen a számukra.

A 20. jubileumi évfordulóig eltelt időszak alatt a Budapesti Fúvósötös tagjai több mint 30 új kamara-, szóló- illetve versenyművet mutattak be Magyarországon. Az

¹²⁶Ujfalussy József (1958): Magyar bemutató a Budapesti Fúvósötös estjén. *Muzsika*, Budapest. 1. évfolyam, 2. szám. 30-31.

együttes muzsikusai mindvégig azon dolgoztak, hogy külföldi mintára meghonosítsák, majd megszerettségük e műfajt hazánkban. 1947-es megalakulásuk idején a nagyközönségen túl még sok zeneszerző sem tudta pontosan, milyen karakterű és összetételű is pontosan egy fúvósötös. Egy 1950-ben, a zeneművészeti szövetség ülésén lezajlott vita alkalmával Mihály András Kossuth-díjas zeneszerző, akadémiai tanár is megjegyezte, ha azt szeretnék a vezető zenekarok, hogy színvonaluk javuljon, akkor nagyobb hangsúlyt kell fektetniük a fúvós szekciók kamaramuzsikálására. Mint korábban, most is Ujfalussy professzor köszöntötte az ünnepeltet és közönségét, és beszédében utalt arra, hogyha egy alkotóművész jelentőségét meg akarjuk ismerni, akkor meg kell próbálni a világot nélküle elképzelni, amely a fúvóskvintett nélkül lehetetlen vállalkozás lett volna. A 20-éves születésnap műsorban Loeillet-, Haydn-, Keszler-, Járdányi művei szerepeltek, valamint Farkas Ferenc ez alkalomra elkészült fúvósötöse is. A hangversenyt a rádió május 9-én, este 21.40-kor sugározta felvételtől.

A két ünnepi hangversenyt még két hasonló követte, az egyik 5 évvel később következett el, mely kapcsán Ujfalussy nyitóbeszédében örömmel konstataálta, hogy a hazai fúvós hangszereink tekintetében jelentős a változás: „Ma már természetesnek tartjuk, hogy kamaraestjeinken klasszikus és modern fúvós zenedarabok szerepelnek és a verseny műfajában is ugyanígy emancipálódtak a fúvós hangszerek. Zenekaraink már nem szorulnak importra ezen a területen, hanem hazai iskolák és mesterek segítségével képezzük muzsikusainkat...”

25. születésnap estén igen szép és gazdag műsorban gyönyörködhetek a hallgatók, amelyen Johann Sebastian Bach *orgonapastorale-jának* fúvós átírata, a koncert második felében Hindemith *Szeptettje* – Inhoff Ede (trombita) és Novotny Gergely (basszusklarinét) közreműködésével – valamint Járdányi Pál *Fantázia és változatok egy magyar népdalra* című fúvósötöse hangzott el. Ezek mellett a Rados Ferencsel kiegészült Beethoven *Esz-dúr zongoraötös* (Op. 16.) valamint Haydn *F-dúr divertimentója* szólalhatott meg Keszler Lőrinc átírataiban. Pernye András kritikájában más pozitívumok (mint az életteljes muzsikáló kedvvel való játék) mellett azt is külön kihangsúlyozta, hogy „az együttes anyanyelvi szinten és tévedhetetlenül mozog az új magyar zene világában”.

A nagyszerű koncert után Jeney Zoltán így szólt társaihoz, mielőtt becsukta a kottát: „Ez volt a Budapesti Fúvósötös, ami ez után következik, az nem fontos.”¹²⁷

1971 őszén – az együttes fennállásának 25. évfordulójára rendezett magyarországi koncertje előtt pár hónappal – a Budapesti Fúvósötös Japánba utazott. A turné lehetősége meglehetősen váratlanul érkezett, s először hitetlenkedve fogadták a hírt. A kezdeti bizalmatlanság ellenére a japán meghívás minden várakozásukat felülmúlta. Japán kultúrájára akkoriban a kettősség volt jellemző, egyfelől a hagyományőrzés, másrészt az európai kultúrák megismerése, bemutatása és integrálása folyt párhuzamosan. Az együttes tagjai közül Szeszler Tibor 1972-ben, a *Muzsikában* megjelent beszámolójában külön kitért arra, hogy az ázsiai emberek életvitelében egyszerre milyen jól megférnek az évezredek szokásain alapuló hagyományok és a modern kor vívmányai. Ez a jelenség először nagyon furcsa volt a számukra, aztán a turné végére már egész természetesnek érezték. Részlet következik a japán turnéről készült írásból: „Az utcán kimonó és miniszoknya sétál egymás mellett; az otthonokban tatamin, gyékényen ülnek a háziak és a vendégek, de olyan beépített, hangszórós akusztikus berendezésekkel rendelkeznek, hogy a mi Rádióink, Hanglemezgyárunk megirigyelhetné...”¹²⁸ A zenében is tudatosan ragaszkodtak a régihez. Noha természetes volt számukra a modern kori muzsika, mégis tudatosan törekedtek arra, hogy olyan együtteseket hívjanak meg, akik a régebbi korok zenéjében is otthonosan mozognak.

A közvetlen felkérés a fúvósötös részére Tokyoból érkezett, egészen pontosan Munakata Shigeru japán impresszáriótól, akinek egy a Budapesti Fúvósötösről szóló ismertető keltette fel az érdeklődését. Akkoriban Japánban több mint 200 koncertszervező működött, közülük hárman a „népi demokratikus” országokból is hívtak művészeket. Az együttes a későbbiekben is elsősorban a róluk szóló írások és kritikák alapján tehetett szert további kapcsolatokra és ismertségre a külföldi koncertszervezők körében. A felkérés eredetileg 10 hangversenyre szólt, ám időközben a szervezők pénzügyi okokra hivatkozva csökkentették a koncertek számát, amiről az együttes tagjai csak a megérkezésükkor értesültek. Ám a kamaraesteknek olyan zajos sikere volt, hogy az ottani szervezők végül megemelték a fellépések számát. A hallgatóság létszáma a koncerteken

¹²⁷ Pernye András (1972): Huszonöt éves a Budapesti Fúvósötös. *Magyar Nemzet*, Budapest. 28. évfolyam, 50. szám. 4.

¹²⁸ Feuer Márta (1972): Magyar muzsikusok szemével. A Budapesti Fúvósötös Japánban. *Muzsika*, 1972. 15. évfolyam, 5. szám. 17–19.

800-2700 fő között váltakozott, és az előadások jellemzően inkább nagyobb termekben folytak. A bemutatást és konferálást mindig Jeney Zoltán végezte az elhangzó zeneművek között. Az 5-hét alatt összesen 10 koncertet adtak és 10 városban vendégszerepeltek, műsoruk főként barokk és klasszikus mesterek műveinek átíratait tartalmazta, emellett pedig 20. századi zeneszerzők darabjai is bemutatásra kerültek. Mint például: Farkas Ferenc: *Lavottiana*, Bartók-Jeney: *15 Magyar parasztdal*¹²⁹, Kurtág György: *Fúvóskvintett*, Japán népdal Meizl Ferenc átíratában. Az együttes hatalmas sikerének volt köszönhető az is, hogy a tokyói székhelyű Columbia Recording Company stúdiójában lemezfelvételt is készített a hangversenyeken elhangzó művekből. Szintén ez a siker járult hozzá ahhoz is, hogy a szervezők 1973-ra is meghívták a Budapesti Fúvósötöst.

A koncertek alkalmával a fúvósötös tagjainak a közönség reakciói kapcsán addig nem tapasztalt élményben volt részük. A kezdés előtt általában néma csendben várták az emberek az első műsorszámot, amelynek végeztével csendes, de folyamatos tapsal jutalmazták a játékosokat. Jeneyék ezután mindig egy kicsit feszengve kezdtek bele a második darabba, amelynek végeztével kitörő üdvözlésgásba kezdett mindenki, olyannyira, hogy a következő művet alig bírták elkezdni. Az *Ongaku Tembo* nevű japán lap egyik hangversenyük után így írt rólunk:

„Ez az öt muzsikus külön-külön is kimagasló képviselője a magyar előadóművészetnek. Technikájuk, zeneiségük és kifejező erejük a legmagasabb elismerésre méltó. Ezt éreztük ki valamennyi műsorszámukból, amelyeket ragyogó előadásban hallottunk. Mindent tisztán, klasszikusan és magasrendű összhangzással játszottak. Mély benyomást tett a közönségre vidámságuk, egymással állandó összeköttetésben harmonizáló játékuk — ezt látva és hallva mindenki felfokozott örömmel hallgatta az együttest [...]"

A pozitív kritikák és a nagyszerű koncertek mellett a legkedvesebb emlék a japán út kapcsán mégis egy hölgyhöz, Yamada Hirokóhoz kötődik. Hiroko a magyar Külképviselő egyik munkatársánál volt házvezető és remekül beszélt magyarul. A

¹²⁹ A művet Jeney Zoltán hangszerelte át fúvósötösre, erről az MTVA archívumában fellelt, 1984-ből származó műsorújság bejegyzése árulkodik. Forrás: https://archivum.mtva.hu/news_archive/item/NEWS-NOVTVEVBZ2hrMWphbWR5eUxvSnVvSzl0aUxJcHkvRnBIWFVYeE9yTjJIND0%3D

fúvósötös Japánban töltött ideje alatt boldogan csatlakozott a művészekhez segítőknek, akik a hölgy kérésére egyszerűen csak „Jucikának” szólították. „Jucika” a Budapesti Fúvósötös 25. jubileumi koncertjének tiszteletére egy hatalmas virágcsokor kíséretében egy üdvözlőlapot küldött, amelyre kitűnő magyarsággal a következőket írta: „Az én kedves Budapesti Fúvósötösöm 25 éves születésnapja alkalmából szeretettel küldöm üdvözlőmet Japánból.¹³⁰ 1972. II. 27. „Jucika” (Yamada Hiroko)”.

A jubileumi koncertek tekintetében talán a legizgalmasabb műsort mégis a 30. évi ünnepi alkalom hozta. A programban szereplő Farkas Ferenc *Contrafacto Hungarica* oktettre írt művének bemutatója, Sugár Rezső *Frammenti musicalé*-ja valamint Liszt *123. Petrarca-sonettjének* átírata mellett még további három külföldi szerző alkotása került színpadra: Milhaud *La cheminée du roi René*, Prokofjev *Továtűnő látomások* Meizl Ferenc átíratában és Geoffry Winters angol zeneszerző *Kontrasztok fúvósötösre, egy Liszt témára Op. 54* című bemutatóra szánt darabja. Utóbbi zeneszerzővel Jeney Zoltán egy szerencsés véletlen folytán került ismeretségbe, mikor Winters unokahúga, Helen Pesten vett a fuvolaművésznél magánórákat. Hamar kiderült, hogy zeneszerző van a lány rokonságban, akivel Jeney levelezés útján fel is vette a kapcsolatot. Winters a fúvósötösnek címzett darabján kívül még egy fuvolára, oboára, klarinétra és fagottra írt Kvartettet valamint egy 1970-ben született fuvola – hárfa duót (*Fantasy Duo*) is küldött Zoltánnak.¹³¹

Az együttes koncertjeivel kapcsolatos kritikák és vélemények szinte kivétel nélkül szuperlatívuszokban beszéltek a fúvósötös kimagasló teljesítményéről, a pedagógiában, valamint a fúvóskultúra területén tett erőfeszítéseikről, elért sikereikről. Nem túlzás azt állítanunk, hogy enélkül a művészi örökség nélkül Magyarország fúvószenei kultúrája manapság egészen más utakon járna.

7.3.: Zenei ismeretterjesztő műsorok gyerekeknek

A második világháborút követő időszak egyfajta „Sturm und Drang” korszaka volt a magyar előadóművészetnek. Újjászerveződött az addig nem hivatásosként működő zenekarok közül a MÁV Zenekara, létrejött az első független szimfonikus zenei együttes, az 1945-ben újjászervezett Székesfővárosi Zenekar, emellett pedig egy sor kiváló

¹³⁰ Feuer Márta (1972): Magyar muzsikusok szemével. A Budapesti Fúvósötös Japánban. *Muzsika*, 15. évfolyam, 5. szám.17–19.

¹³¹ Pándi Marianne (1977): Egy hét Budapest hangversenytermeiben. *Magyar Nemzet*, Budapest, 33. évfolyam, 261.szám. 4.

kamaraegyüttes alakult. A Rádiózenekar is teljes erőbedobással vágott neki az új időszaknak, és az Operaház is igyekezett széles tömegeket bevonni a színházba (1949. után az Andrassy úti épületén túl a Városi Színházba is) azzal a nem titkolt szándékkal, hogy mind nagyobb számban sikerüljön bekapcsolni a lehetséges koncertlátogatókat a zenei életbe. A felszabadulást követő időszakban erre tudatos programok készültek, melynek egyik célja a munkásosztály kulturális felzárkóztatása volt. Ilyen indítatásból azonban már korábban is indultak programok. E gondolat legelőször a Fővárosi Zenekar vezetésében fogalmazódott meg, amelyet az akkori közoktatásügyi miniszter is melegen üdvözölt a zenekarnak küldött leiratában. Az együttes által 1926-ban elindított, évi 30 vasárnapi délutáni koncerttel kívánták azoknak az embereknek a helyzetét segíteni, akiket addig elsősorban anyagi helyzetük akadályozott a hangverseny-látogatásban. Kresz Géza ismeretterjesztő matiné-sorozatát a Matiné Koncertek kamaraegyüttesével 1938-ban indította útjára – ám ennek a programnak a folytatását a közelgő háború illetve az akkori Vallás - és Közoktatási Minisztérium negatív hozzáállása anyagi téren ellehetetlenítette.

Míg a háborút megelőzően az Operabérletekhez csak kapcsolati úton sikerült hozzájutni, úgy ez az első állami hangversenyszervező szerv, a Magyar Múza megalakulásával már sokkal könnyebben ment, amely igyekezett nagysikerű, olcsó koncert-sorozatokat rendezni. Bár a kezdeti időszakban a zenei események többségét még magánúton szervezték, később, a hangversenyrendezés teljes államosítása után ez a dolog gyökeresen megváltozott. A komolyzenei - valamint operaelőadások iránt megnőtt az érdeklődés, és az előadóművészet terén fellendülés volt tapasztalható. Az 50-es évek elején kezdődő pozitív folyamatok elsősorban a vidéki és fővárosi élet között feszülő ellentmondások felszámolásában játszottak döntő szerepet. Ebben az időszakban alakultak meg azok a vidéki zenekarok is, amelyek még ma is fontos kulturális központjai egy-egy régió zenei életének. A zenekari koncertélet fellendülésével természetesen a hozzájuk kötődő szólóprodukciók is megjelentek, és mindemellett nagy igény mutatkozott az ifjúság zenei nevelésére is. Bár a felszabadulás utáni közvetlen időszak az új közönség kiművelésében nem hozta meg a várva várt eredményt, hosszú, szívós munkával végül sikerült azt elérni, hogy a 70-es évekre a többszörösére nőtt a koncertlátogatók száma a fiatalok körében is. Különösen örömteli volt a fejlődés ebből a szempontból a vidéki régiókban, ahol a hangverseny-látogatók száma 1960 és 64 között

megkétszereződött, az ifjúsági hangversenyek közönsége pedig 37 ezerről 141 ezerre nőtt ebben az időszakban.

E remek eredmény elérésében kétség kívül nagy része volt a Budapesti Fúvósötösnek, azon belül is vezetőjének, Jeney Zoltánnak, aki akkurátus munkával, jól felépített műsorokkal készült minden egyes ismeretterjesztő műsorsorozatra. Ezeket az előadásokat – amelyeket leginkább eldugott kis falvakban, iskolai tantermekben, kultúrházakban és falusi klubszobákban tartottak – a SZOT és az Országos Filharmónia égisze alatt 1952-től közösen rendezték meg szerte az országban.

A már lekötött sorozatok mellett lehetőségeikhez mérten igyekeztek több jótékonyági koncertet is adni olyan iskolákban, ahol nem lett volna meg a hangversenyre az anyagi vagy egyéb feltétel. A cél minden esetben a fiatalok bevonása volt, s ezzel egy komolyzenét kedvelő és értő, koncertjáró közönségbázis kialakítása is. Úgy tartották, nem lehet egész ember az – legyen orvos, vagy akár szakmunkás – aki valamilyen színvonalon nem kötődik a kultúrához, amelynek szerves része a zene is. Ezzel kapcsolatban egy, a Budapesti Fúvósötössel készült, a *Zalai Hírlapnak* adott interjú során Szeszler Tibor oboaművész a következőket mondta:

„Kodály Zoltán, a mi mesterünk azt mondta, hogy a zenével való ismerkedést nem lehet elég korán kezdeni. Mi ebből indultunk ki. Mivel valamennyien pedagógusok is vagyunk, kialakítottunk olyan műsorokat, amelyek kimondottan az ifjúság zenei művelődését hivatottak szolgálni. figyelemre méltónak tartjuk, hogy bár rendelkezünk világhírű karmesterekkel, együttesekkel, zeneszerzőkkel, a X. pártkongresszuson mégis a zenei nevelésről, S hadd tegyem hozzá, hogy ezt első sorban vidéken értük el. Mert a fővárosban bármilyen magas színvonalú is a zenei élet, az utánpótlást a falvak adják.”

Ezekre az előadásokra több eredeti és átírt zeneművel készültek. Nem volt ritka az sem, hogy más társművészetek jeles képviselőivel közös műsort alakítottak ki, amely minden esetben egy meghatározott téma köré csoportosult. Ezekhez mindig Jeney írta a műsorok bevezető és összekötő szövegeit, amit igyekezett minél érthetőbben, olykor egy kis humorral fűszerezve előadni a gyerekek számára. A koncertek hangszerebmutatóval kezdődtek, amelyek segítségével a gyerekek nagyobb jártasságot szerezhettek a fúvós

hangszerek világában.¹³² A bemutatók tematikáját tekintve nagyon színes és változatos összetételű produkciók születtek. A teljesség igénye nélkül következzenek néhány felsorolás az előadások címeit és a benne szereplő műsorszámokat illetően:

- Népvándorlás és honfoglaláskori magyar zene és középkor; kínai, cseremisz, mongol, és a magyar népzene összehasonlítása, középkori zsoltár és magyar népdal
- A XVI. és XVIII. század magyar zenéje és táncai.
- A XVIII. század: a verbunkos gyökerei a török síptól a Rákóczi nótáig.
- a XIX. és XX. század: Rózsavölgyi Márk, Erkel Ferenc, Bartók Béla, Kodály Zoltán és mai társas táncok.¹³³
- Színek és hangok (diavetítéssel)
- Ismerkedés a fúvóshangszerekkel; Beethoven: Menüett, Loeillet: Triószonáta, Vlaszov: A Szovjetunióon keresztül, Mozart: B-dúr Divertimento, KV. 270., Haydn-Keszler: F-dúr fúvósötös, Bartók-Keszler: Magyar népdalok, Gershwin: Ária a Porgy és Bess című operából, Farkas Ferenc: *Régi magyar táncok*.¹³⁴
- A Bölcsődaltól a siratóénekekig; Ro-din-ho: *Kínai bölcsődal*, Székely virrasztóének, Japán nászi tánc (Meizl Ferenc feldolgozása), Pueblo indián bölcsődal, Jeney: Inka nászi tánc, Kondorossy: Omaha sirató, Nigériai bölcsődal, Prokofjev: Héber nászi tánc, Gershwin: *Porgy és Bess* – sirató, Meizl feldolgozásában: *Westfáliai lakodalmás*, Debussy: *Syrinx*, Ravel: *Görög bölcsődal*, Seres¹³⁵ feldolgozásában: *Görög sirató*, Mussorgsky: *Lakodalmás*, Kodály: *Kitrákotty mese*.¹³⁶

¹³²B.G. (1971) [sic!]: A Royale Festival Halltól Pacsáig Beszélgetés a Budapesti Fúvósötös tagjaival. *Zalai Hírlap*, 1971. április 2. 5.

¹³³Az első négy műsor fellépő művészei között voltak: Alföldi Mária énekművész Molnár Lajos és Denhoff Zsófia néptáncművészek.

¹³⁴ A felkérőlevélen szereplő időpontok és helyszínek: 1977. december 9. Putnok, Általános Iskola; december 10. Alberttelep, Művelődési Ház. Közreműködők: Budapesti Fúvósötös, Bikfalvi Júlia énekművész.

¹³⁵ Az átíró neve a Filharmónia által megküldött szerződésen hiányosan szerepel.

¹³⁶ Az Országos Filharmónia által -1977. december 12. és 18.-ra vonatkozóan – a Budapesti Fúvósötös részére kiállított felkérőlapra szereplő műsor leírása. A tervezett előadások helyszínei: Leninváros, Művelődési Központ; Miskolc, 114-es Szakmunkásképző Intézet.

Járdányi Pál 1956-ban, az együttes 20-éves fennállása előtt tisztelegve, rádióbeszédében így méltatta a Fúvósötös munkáját, amelyben többek között említés tett az együttes vidéken rendezett koncertjeiről, valamint azok műsorösszeállításáról:

„Az elmúlt húsz év alatt több mint 1000 hangversenyt adtak, több mint felét vidéken. Műsoruk igen változatos, Vivalditól a legfrissebb alkotásokig, – duettekől a közreműködőkkel megszólaltatott, nagyobb együttesre írt kompozíciókig – sokféle értékes zenét hallhattunk tőlük [...] Az új magyar zene népszerűsítését szinte hivatásának tekinti a Budapesti Fúvósötös. Budapesten vagy külföldön, nyilvánosan, vagy rádióban játszanak: műsorukon mindig helyet kap a magyar zene.”¹³⁷

Persze hogy ne lehessen szubjektívizmussal vádolni az őket eddig e fejezetben méltató személyeket, következzen végül egy „objektív” elismerés az Állami Ifjúsági Bizottság részéről:

„Jeney Zoltán elvtársnak, a Budapesti Fúvósötös vezetőjének

Kedves Jeney Elvtárs!

Értesítem, hogy az Állami Ifjúsági Bizottság Önt az ifjúságpolitikai célok megvalósítása, a fiatalok szocialista nevelése érdekében végzett munkáért „Ifjúsági Nívódíj”-ban részesíti. A nívódíj átadására 1977. március 25.-én, pénteken 14.00 órakor, a Parlamentben / főemelet 37-38., bejárat a VI. kapunál / kerül sor. A nívódíj átvételére tisztelettel meghívom.

Budapest, 1977. március 15.

Elvtársi üdvözlettel: dr. Révész Péter osztályvezető-helyettes¹³⁸

¹³⁷ Részlet Járdányi Pál Kossuth-díjas zeneszerző 1956. 03. 27-én, Budapesten, a Magyar Rádióban elhangzott ünnepi beszédéből.

¹³⁸ dr Révész Péter levele Jeney Zoltánhoz az Állami Ifjúsági Bizottság képviselőjében. *Családi Archivum*, Budapest. 1.

8.: Új zeneművek keletkezése és jegyzéke

A fuvola az emberiség egyik legrégebbi hangszere, amelynek korai használatára vonatkozóan számos írásos és tárgyi emlék enged következtetni. Az őskorból fennmaradt csontfuvolák voltak erre az első, jelentősebb bizonyítékok, de kultúránk szerves részévé legelőször az ókori civilizációk tették, amelyekben a zene és ez által közvetett módon a hangszerek is hozzátartoztak a mindennapi élethez. Itt példaként megemlíthető az egyiptomi kultúra, ahol a királyszerűsítésekben találtak fuvolát, vagy a hellén kultúra, amelyben az úgynevezett *plagiosz auloszt* – amelyet a harántfuvolával megegyező módon, az ajakra feltéve, oldaltartásban szólaltattak meg – és az oboához hasonló, nádnyelves *auloszt* használtak. A hangszer ugyan a fejlesztéseknek és tökéletesítéseknek köszönhetően egyre népszerűbbé vált a játékosok körében, ám a zeneszerzők a kora barokktól kezdve ismerik csak fel igazán a benne rejlő lehetőségeket. A fuvolaépítésben elindult újítások ellenére a vonós vagy a billentyűs hangszerek azonban jóval népszerűbbek maradtak a komponisták számára. Ennek elsőrendű okai közé tartozott a fuvola hamissága és a kimagasló, professzionális tudással rendelkező fuvolajátékosok hiánya. Szerencsére azért akadtak kivételek, mint például a neves francia mester Pierre-Gabriel Buffardin, akinek játéka még Johann Sebastian Bachot is megihlette, de II. Frigyesnek és az ő fuvola iránti szenvedélyének, valamint az udvarában szolgáló neves zeneszerzőknek is sokat köszönhetünk, akik által értékes művekkel gazdagodott a fuvolairodalom. A 19. század végére a hangszer felépítésén végzett forradalmi újításoknak köszönhetően a fuvola is a szólisztikus instrumentumok táborát erősítette, s a virtuózzá lett fuvolaművészek koncertjeik alkalmával már nemcsak hangszerüket népszerűsítették, hanem a szerzőket is újabb darabok megkomponálására ösztökélték.

A Böhm-fuvola magyarországi elterjedésével egy időben nálunk is egyre nagyobb igény mutatkozott az előadók részéről a külföldi zeneszerzők fuvolára írott munkáinak a megismerésére és megismertetésére. Másokhoz hasonlóan Jeney Zoltán is törekedett a külföldi kortárs zeneszerzők munkáinak behatóbb tanulmányozására, és a lehetséges hazai fórumokon (például hangversenyeken, Rádióban) történő bemutatásukra. Turnéújtjai alkalmával mindig igyekezett az újdonságnak számító műveket felkutatni,

begyűjteni és hazahozni.¹³⁹ Sok, azóta már a fuvolarepertoár részévé vált külföldi kompozíciók magyarországi bemutatója fűződik a nevéhez, mint például: Casella: *Sicilienne et Burlesque*, Ibert: *Jeux*, Dutilleux: *Sonatine*, Martinu: *Szonáta fuvolára és zongorára*, Feld: *Sonata*. Prokofjev *D-dúr fuvolaszonáta*, Albert Roussel: *Deux Poèmes de Ronsard, Op.26*, Barber: *Nyári este*, Geoffrey Winters: *Fantasy duó*, Hauro Asakawa: *Flute- Sonaro*, vagy Rjazov: *Fuvolaverseny*.

A hazai zenekultúra fejlődése érdekében tett lépések közül a legfontosabb talán mégis az volt, mikor zeneművészeink a magyar szerzőket – legtöbb esetben felkérés útján – újabb darabok írására sarkallták. Ebben a munkában élen járt a Budapesti Fúvósötös gárdája, azon belül személy szerint Jeney Zoltán, akik a Rádió támogatásával sok külföldi és hazai darabot mutathattak be Magyarországon. Így a rádió hangszóróin keresztül olyan helyekre is eljuthatott az általuk bemutatott kompozíciók nagy része, ahol nem volt meg a lehetősége az embereknek az igényes és színvonalas koncerteken való részvételre¹⁴⁰.

Jeneynek a modernkori fuvolaművek megszületése és gyarapítása érdekében végzett termékenyítő munkája még mai viszonylatban is egyedülálló és elismerésre méltó. Ezirányú tevékenysége azonban leginkább kétféle indítatásból fakadt. Egyfelől előadóként, a különböző felkérések okán érezte szükségét újabbnál-újabb fuvolás szóló, illetve kamaraművek bemutatására, másrészt a pedagógusi pályáján tapasztalt hiányosságokból fakadóan szeretne volna zeneszerző kollégái segítségével megvalósítani, hogy növendékei elsősorban a magyar zenei kultúra gyökereiből táplálkozhassanak. Mindemellett ő maga is törekedett a zeneszerző kortársai munkáinak megismerésére, és azok szélesebb körben történő bemutatására.

8.1.: Zeneszerzői ajánlások jegyzéke (fuvolára, fuvolás kamarára és fúvósötösre):

- Bakki József: *Sospiri e gridi per flauto e percussioni (1978)* Ajánlás: Jeney Zoltánnak. Kiadás: Editio Musica Budapest 1978, Z. 7987
- Dávid Gyula (1949): I. fúvósötös. Ajánlás: Jeney Zoltánnak, Szeszler Tibornak, Balassa Györgynek, Hara Lászlónak, Onozó Jánosnak (a Budapesti Fúvósötösnek).

¹³⁹ 1967-ben Paul Armával (Weiszhausz Imrével, egykori Bartók-tanítvánnyal) találkozott Párizsban, akitől Bartók két népszerű darabjának dedikált példányát kapta az ajándékba. Az egyik az 1956-ban kiadott Magyar Parasztszvit volt, a másik az Erdélyi táncok átírata, fuvolára és zongorára.

¹⁴⁰ Az első szimfonikus zenekari közvetítést 1925. december elsején, a Fővárosi Zenekar közreműködésével sugározták a Rádió korábbi, Rákóczi úti stúdiójából.

- Hangfelvétel: Magyar Rádió Budapest, 1959 – Budapesti Fúvósötös. Kiadó: Editio Musica Budapest, Z. 1720/b; 729.
- Dávid Gyula (1955). II. fúvósötös "Szerenád". Ajánlás: a Budapesti Fúvósötösnek. Kiadó: Edition London Mills, 1955. Hangfelvétel: Magyar Rádió Budapest, 1955, Budapesti Fúvósötös.
 - Dávid Gyula (1954): Szonáta fuvolára és zongorára. Ajánlás: Jeney Zoltánnak. Bemutató: 1954, Magyar Rádió, Budapest; Jeney Zoltán, Dénes Erzsébet. Kiadó: Editio Musica Budapest 1955, Z. 1867. Diszkográfia: HLPSZK - 3505, 1955 - Jeney Zoltán, Schneider Hédy.
 - Farkas Ferenc (1951): Fúvósötös-szerenád. Ajánlás: a Budapesti fúvósötösnek. Kiadó: Editio Musica Budapest 1956, Z. 14148. Diszkográfia: Hungaroton LP HLPXSZ-3537 – Budapesti Fúvósötös.
 - Hauro Asakawa (1973)¹⁴¹: *Flute –Sonaro*
 - Hauro Asakawa: *Arvika Trio For Flute, Clarinet & Piano* (1973)
 - Huzella Elek (1963): *Concertino lirico*. Ajánlás: Jeney Zoltánnak. Bemutató: Bartók Béla Zeneművészeti Szakiskola, 1965, Jeney Zoltán. Kiadó: Editio Musica Budapest 1969, Z. 10083 vagy Z. 5696 (zongora redukció).
 - Járdányi Pál (1955): *Fantázia és változatok egy magyar népdalra*
 - Ajánlás: Barátaimnak, Jeney Zoltánnak, Szeszler Tibornak, Meizl Ferencnek, Hara Lászlónak és Onozó Jánosnak. Bemutató: Budapesti Fúvósötös. Kiadó: Editio Musica Budapest 1958, Z. 2270 és Z. 1036.
 - Járdányi Pál (1952): Szonatina. Ajánlás: Jeney Zoltánnak. Bemutató: 1953. Kiadó: Editio Musica Budapest 1953, Z. 1371. Hangfelvétel időpontja: 1955. augusztus 16, Qualiton.
 - Mező Imre: *Suite*. Kiadó: Editio Musica Budapest, 1963, Z 3358.
 - Szántó Jenő: *Szerenád*¹⁴²

¹⁴¹ Hauro Asakawa japán zeneszerző, aki a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán végzett tanulmányainak időszaka alatt Meizl Ferenc lakásában lakott, budapesti tartózkodása alatt pedig több fúvósművet is komponált, köztük a fuvolára, klarinétára és zongorára írt *Arvika Triót*, amelyet Meizlnek és Jeneynek ajánlott. Az 1973. január 14.-i keltezésű kéttételes, szólófuvolára írt *Flute -Sonaro* című művének ajánlása Jeneynek szól. A mű bemutatója a Magyar Rádióban hangzott el először Jeney Zoltán előadásában.

¹⁴² Családi archívumban fellelt mű.

- Székely Endre: Capriccio. Ajánlás: Jeney Zoltánnak. Bemutató: 1962; Jeney Zoltán, Rados Ferenc.
- Szervánszky Endre (1952): Szonatina fuvolára és zongorára. Ajánlás: Jeney Zoltánnak. Kiadó: Editio Musica Budapest 1953, Z. 1372.
- Szervánszky Endre (1952-54): Concerto fuvolára és zenekarra. Ajánlás: „Jeney Zoltánnak”. Bemutató: 1955; Jeney Zoltán (fl.), Ferencsik János (karm.). Kiadó: Editio Musica Budapest. 1958, SZ-28. Diszkográfia: LPX 1057-Qualiton Kiadó, 1961.; Hungaroton HCD 31987, 2001 - Jeney Zoltán, Magyar Rádió Zenekara, vezényel: Borbély Gyula.
- Szervánszky (1951): Fuvolatrió (fuvola, hegedű, brácsa) Ajánlás: Jeney Zoltánnak, Tátrai Vilmosnak és Iványi Józsefnek. Bemutató: 1951; Jeney, Tátrai, Iványi. Kiadás: Editio Musica Budapest 1955, Z. 1536.
- Szervánszky Endre (1953): Fúvósötös, No.1. Ajánlás: a Budapesti Fúvósötösnek. Bemutató: 1953; Budapesti Fúvósötös. Kiadás: Editio Musica Budapest 1957, Z.14152 és Z. 1025.
- Tardos Béla: *Prélude et rondo* (1963)
- Vincze Imre (1962): Divertimento fúvósötösre. Ajánlás: a Budapesti Fúvósötösnek. Bemutató: 1963, Budapesti Fúvósötös. Kiadó: Editio Musica Budapest 1965, Z. 4622/a.

8.2.: Külföldön és hazánkban bemutatott művek jegyzéke:

- Geoffrey Winters: *Fantasy duo* (fuvolára és hárfára) (1970)
- Petrovics Emil: *Fuvolaverseny*¹⁴³(1955-57) Bemutató: 1958, Budapest, Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola.
- Kurtág György (1959): Quintetto per fiati, Op. 2. Bemutató: 1963. november 17. Budapest; Budapesti Fúvósötös. Kiadó: Editio Musica Budapest, 2008. Z. 14638.

¹⁴³ A vizsgadarabnak készült alkotás előadására Petrovics a tervek szerint barátját, Kovács Imrét, az Állami Hangversenyzenekar első fuvolását kérte fel, ám a vizsgamű bemutatása, s a kilátásban levő rádiófelvétel előtt a szólótát behívták kötelező katonai szolgálatra. Így a zeneszerzőnek Jeney Zoltánra, az ÁHZ szólófuvolására esett a választása. A komponista 1956-ban bemutatott művéből végül hetedszeri nekifutásra, 1958-ban készült felvétel a rádióban, Jeney szólójával, az ÁHZ kíséretével, Borbély Gyula vezényletével. Források: Petrovics Emil (2010): *Önarckép-álarc nélkül*. Misszilis Levélkiadó, Kaposvár.303–304.; [Ismeretlen szerző (1960)]: Petrovics Emil Erkel-díjas. *Film Színház, Muzsika*, 4. évfolyam, 15. szám; Magyar Nemzet rádió és tévé műsora március17–24.-ig. Magyar Nemzet, 1969. 25. évfolyam, 61.szám.7.

- Lajtha László (1958): Koncertszonáta Op., 69. Magyarországi bemutató: Magyar Rádió, 1960. december 22. Előadók: Jeney Zoltán, Freymann Magda. Kiadó: 1960, Alphonse Leduc & Cie A. L. 22.762.
- Farkas Ferenc (1956): „*A vándor dalai*”. Kiadás: szólamok és partitúra kéziratban, Farkas András tulajdonában. Zongora redukció: Editio Musica Budapest, 1962. Z. 3882
- Seiber Mátyás (1942): *Pastorale and Burlesque* Kiadó: Schott Music Ltd., London 1952, ED 10211 (zongora redukció S&Co. 5637)
- Ernst Ludwig Uray: *Rondo in Es for Flute and Piano*

8.3.: Felkérésre írt zeneművek jegyzéke (fuvolás kamarára és fúvósötösre):

- Alan Bush: *Három afrikai vázlat* Op.55
- Bartók-Szervánszky (1973): *Öt népdal (a 44 hegedűduó részeinek átírata 2 fuvolára.)*
- Bartók-Szervánszky: *Rutén dalok (a 44 hegedűduó részeinek átírata 2 fuvolára)*
- Dávid Gyula (1955): Szerenád fúvósötösre. Kiadó: Mills Music LTD.
- Dávid Gyula (1964): *Preludió per flauto e pianoforte*. Bemutató: 1965, Magyar Rádió, Budapest; Jeney Zoltán, Freymann Magda. Kiadó: Editio Musica Budapest, 1965, Z. 4730.
- Dávid Gyula: *Fúvósötös* (fuvola-zongora verzió)
- Durkó Zsolt: *Improvizációk Fúvósötösre* (1964) Bemutató: Budapesti Fúvósötös, 1965.
- Farkas Ferenc (1950): *Bihari román táncok*. Kiadó: Editio Musica Budapest 1953, Z. 958.
- Farkas Ferenc (1968): *Lavottiana*. Bemutató: 1970, Budapesti Fúvósötös, Zeneakadémia. Kiadó: Editio Musica Budapest 1990, Z. 13665
- Farkas Ferenc (1970): *Szonatina*. Kiadó: Editio Musica Budapest 1971, Z. 5870
- Farkas Ferenc (1972): *Három táncparafrázis* (fuvolára, brácsára, kürtre) Editio Musica Budapest 1980, Z. 8643
- Farkas Ferenc (1965): *Szerenád fuvolára és két hegedűre* (1968) Kiadó: Editio Musica Budapest, 1968, Z. 5207
- Farkas Ferenc: *Szonatina no.3* (átírat a hegedű-zongora múból)

- Geoffrey Winters: *Kontrasztok fúvósötösre, egy Liszt témára Op. 54* Bemutató: Budapesti Fúvósötös, 1977. október 30. Zeneakadémia-Kisterem.
- Gyulai Elemér: Szonatina (1967) Kiadó: Editio Musica Budapest, Z. 5164.
- Hajdu Mihály: *Magyar pásztordalok* (6–9. kiadás kézzel dedikáva 1975-76-78-80-ból)
- Kadosa Pál (1953-54): Fúvósötös, Op. 49/ a. Kiadás: Editio Musica Budapest 1956, Z. 1024.
- Kadosa Pál: Szonatina fuvolára és zongorára, Op.56. (1961) Kiadó: Editio Musica Budapest 1962, Z. 4016. Diszkográfia: Magyar Rádió, 1961. december 30. Jeney Zoltán és Freymann Magda.
- Kardos István: *Sonata fuvolára és zongorára*
- Kósa György (1960): Fúvósötös. Kiadás: Kézirat.
- Kósa György (1966): *Notturmo* (altfuvolára, piccolóra és zongorára) Kiadó: Editio Musica Budapest, 1970
- Kósa György (1941): Trió fuvolára, brácsára és csellóra (1941) Kiadás: Editio Musica Budapest, 1974
- Lajtha László: *Quatre hommages pour flûte, hautbois, clarinette (en la) et basson Op. 42.* Bemutató. Párizs,1957. április 5. Budapesti Fúvósötös. Kiadó: 1957, Alphonse Leduc & Cie A. L. 20.625.
- Maros Rudolf (1956): *Musica Leggiera per quintetto di fiatti.* Bemutató: 1957, Budapest; Budapesti Fúvósötös. Kiadó: Editio Musica Budapest, 1958. Diszkográfia: Qualiton HLP SzK 3506, 1957 – Budapesti Fúvósötös; Hungaroton HCD 31984, 2001 – Budapesti Fúvósötös.
- Mező Imre (1966): Quintetto kiadó: Kézirat.
- Mihály András (1955): *Fantázia fúvósötösre és zenekarra.* Bemutató: Budapesti Fúvósötös, 1956.
- Nagy Béla¹⁴⁴: *Preludium két fuvolára*
- Patachich Iván (1972): *Epigrammi per due flauti* Kiadó: Kézirat
- Patachich Iván (1960): Fúvósötös. Bemutató: Budapesti Fúvósötös, 1963, Budapest.

¹⁴⁴ Böszörményi-Nagy Béla zongoratanulmányait a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán végezte Dohnányi Ernő művészképző osztályában. E mellett Weiner kamara-és Kodály zeneszerzés óráit is látogatta Jeneyhez hasonlóan. A kotta jelenleg a családi archívumban lelhető fel, vélhetően eddig kiadatlan műről van szó.

- Ránki György: Pentaerophonia.¹⁴⁵ Alcím: *Tre pezzi per quintetto a fiati / Három darab fúvósötösre*. Bemutató: Budapesti Fúvósötös 1958. november 29. Budapest (két tételes változat); 1959, Országos Filharmónia Semmelweis utcai Kamaraterme (három tételes változat).
- Sugár Rezső (1958): „*Frammenti musicali*” – *Zenei töredékek fúvósötösre és zongorára*. Bemutató: Budapesti Fúvósötös, 1958. november. Kiadó: Editio Musica Budapest 1963, Z. 3848.
- Sulyok Imre: *Musica Arcaica* fúvósötös (1971) Bemutató: Editio Musica Budapest, Z 6416 (score), Z 6417 (parts)
- Szak Péter: *Fuvoladuó* (1970)¹⁴⁶
- Székely Endre (1953): I. Fúvósötös. Bemutató: Kiadó: Kézirat. Diszkográfia: Qualiton HLPXSZ 3537, 1957 - Budapesti Fúvósötös
- Székely Endre (1961): II. Fúvósötös. Kiadó: Editio Musica Budapest 1965, Z. 4616
- Székely Endre: *Szonatina* (1968) II. 3 fl
- Székely Endre:(1966): III. Fúvósötös Kiadó: Kézirat.
- Szervánszky (1956): *Öt koncertetűd szólófuvolára*. Alcím: Szvit. Kiadás: Editio Musica Budapest 1973, Z. 7001
- Sebestyén András: Rondo Burlesco
- Szervánszky Endre (1957): Szvit két fuvolára. Bemutató: 1957; Jeney Zoltán, Vida Gábor. Kiadás: Editio Musica Budapest 1958, Z. 2671.
- Szervánszky Endre (1972): *Két kis fuvoladuó*. Kiadó: Editio Musica Budapest 1976, Z. 7816.
- Szervánszky Endre (1974-75): Hét fuvolaetűd. Kiadás: Editio Musica Budapest 1980, Z. 8757.
- Szervánszky Endre (1957): Fúvósötös, No. 2. Bemutató: 1958; Budapesti Fúvósötös. Kiadás: Editio Musica Budapest 1960, Z. 3045.
- Szervánszky Endre: *Szvit két fuvolára* (1956).
- Várnai Péter: *Serenata* (fuvolára, hegedűre, csellóra).¹⁴⁷
- Veress Sándor: Szvit

¹⁴⁵ Az 1958-as Brüsszeli Világkiállítás Magyar Napján a Budapesti Fúvósötös előadásában volt hallható Ránki György: *Pentaerophonia* ösbemutatója, Lajtha László: *Quatre Hommages* című műve mellett.

¹⁴⁶ Szak Péter Szervánszky Endre növendéke, 1971-től a Zeneművészeti Főiskola szociológia tanára.

¹⁴⁷ Családi archívumban fellelt mű.

9.: „Gemini” anekdoták

9.1.: Britten-mű felkérésre

„Amikor 1964 tavaszán Budapesten részt vettem az Ifjú Zenebarátok Klubjának egyik foglalkozásán, el voltam ragadtatva egy 12 éves ikerpár zenei tehetségétől. Mindegyikük játszott zongorán, az egyik fuvolázott, a másik hegedült, énekeltek, lapról olvastak és nehéz zenei kérdésekre válaszoltak. Megtudtam, hogy Budapest egyik legkiválóbb fuvolaművészenek gyermekei. A foglalkozás végén üdvözöltek és bájosan, de erőteljesen arra kértek, hogy írjak nekik egy művet.¹⁴⁸ Bár szabadkoztam, hogy túl elfoglalt vagyok, kifogásaimat semmibe vették. Egy kikötésem lehetett csupán: csak akkor írom meg, ha ők is írnak nekem egy hosszú levelet, amelyben önmagukról, játékaikról, munkájukról mindent elmondanak — angolul. Biztonságban éreztem magam. Egy-két hétre rá azonban megérkezett a levél, eleven és egyéni angol nyelven és én úgy éreztem, becsülettel teljesítenem kell kötelességemet. Íme, itt van. A fiúk eljöttek az Aldeburghi Fesztiválra, hogy bemutassák a Gemini-variációkat 1965. június 19-én. Majd ezt követően eljátszották Londonban (Decca hanglemeze), Brüsszelben, Budapesten és egész Magyarországon. Tudom, hogy nem minden muzsikusként lehet olyan sokoldalú, mint ezek az ikrek — azok között, akik szeretnék eljátszani ezt a darabot —, ezért elkészítettem egy másik változatot is négy játékos számára, külön tetszés szerinti futamokkal, a fuvolán és a hegedűn, úgyhogy ne kelljen unatkozniuk a hosszú várakozás alatt. Ebben a kiadásban mindkét változatot közlöm, az egyiket szögletes zárójelben kis kottával. Az előadási utasításban azt is közöltem, hogy a Jeney-ikrek mikor és hogyan változtassák helyüket.

Benjamin Britten"

¹⁴⁸ A klubkoncert végeztével Jeney Gábor a zeneszerzőhöz lépett, és tolmács segítségével határozottan arra kérte Brittent, írjon egy művet neki és testvérének, Zoltánnak. Britten ugyan próbált kitérni a kérés elől és elfoglaltságára hivatkozva igyekezett kifogásokat gyártani, ám a fiúk rámenőssége végül győzedelmeskedett. Édesapjuk, Jeney Zoltán az ikrek akciójáról persze mit sem sejtett. Ő is csak akkor szembesült a gyerekek „csínytevésével”, mikor a gyerekek hazaértek és elmesélték, mi történt velük. Az aznap esti Britten-opera, az *Albert Herring* díszelőadásának szünetében a direktorium felhívta a fuvolaművészt az irodába, aki első kézből, büszkén hallgatta Brittentől a történetet.

Az itt közölt írás Benjamin Britten: *Gemini-Variations Op 73.* című szerzeményének a londoni Faber and Faber kiadónál 1966-ban nyomtatásban is megjelent kotta előszavából való. Az eredetileg két játékosra, azon belül is fuvolára, hegedűre és két zongorára írott kvartett összesen 12 variációból és egy fűgából áll. Alaptémáját Kodály *IV. Epigrammája* adja, amellyel az angol zeneszerző elismerését és tiszteletét kívánta kifejezni neves magyar kollégája előtt. A történetet dióhéjban bevezető idézet a részletekre nem tért ki. Azonban a kutatási munkafolyamat segítségével egészen apró, lényegtelennek tűnő dolgokra is fény derült, a szerzett új információk pedig pontosították és színesítették a már meglévő tudásanyagot. A darab – amely kompozíció a zenei értékein túl zenetörténeti szempontból is nagyon jelentős – a brit és a magyar zenei kultúra közti kapcsolatot még szorosabbá tette.

Az Ikarus Karosszéria és Járműgyár Művelődési házában 1964. április 19-én vasárnap délelőtt koncertet rendezett a XVI. kerületi úttörők „Ifjú Zenebarátok Klubja” az épp akkor Magyarországon tartózkodó¹⁴⁹ két angol zenei kiválóság, Benjamin Britten zeneszerző és élettársa, Peter Pears tenorista tiszteletére. A tanév utolsó ilyen jellegű hangversenyét Havas Mariann dramaturg szervezte Mátyásföldre, amely része volt a neves művészeket is gyakran felvonultató, az Országos Filharmónia égisze alatt futó, ifjú zenebarátok klubja elnevezésű kultúrprogram-sorozatnak¹⁵⁰. A hangversenyen a Táncsics Mihály utcai Ének-zene Tagozatos Általános Iskola 7. osztályos tanulóiként a Jeney-fivérek is felléptek. Zoltán Bach *C-dúr-szonátájának* egy tételét játszotta, amelyet Gábor

¹⁴⁹ Britten 1964 tavaszán először járt hazánkban. Egy Nyugat-Németországot, Budapestet és Csehszlovákiát érintő koncertkörút keretében látogatott el Magyarországra, amely turné 1964. április 11-28-ig tartott. Budapesten 18-20-ig tartózkodott, amely időszak alatt elég sűrű volt a programja. Április 18-án este találkozott a Brit Nagykövettel, majd másnap délelőtt ellátogatott az ifjú zenebarátok klubjába, valamint még aznap este megtekintette *Albert Herring* című kamaraoperáját az Operaházban. Itt személyesen találkozott Kodály Zoltánnal és feleségével, Péczely Saroltával, valamint Jeney Zoltán fuvolaművésszel is. Magyarországi körútja végeztével április 20-án este a Zeneakadémia nagytermében egy kamarakoncertet adott Peter Pearsel. A műsorban Schubert dalain kívül Britten *Hét Michelangelo-szonettje* valamint *Hölderlin-dalok* című ciklusa szerepelt, ezen kívül pedig Benjamin Britten feldolgozásában angol, skót, waelsi és ír népdalokat hallhatott a közönség. A zeneszerző mesterien kísérte énekes partnerét, a zongora a kezei alatt szinte teljesen átlényegült, s olyan színeket és hangulatokat varázsolt a színpad köré, melyre csak az igazán nagy mesterek képesek.

¹⁵⁰ Ezeket a rádió által is közvetített matiné-hangversenyeken a fellépők koncertjein túl vetélkedőket is rendeztek, ahol a műsorvezető zenei irányú kérdéseire a gyermekek válaszokat adtak. A helyesen válaszoló tanulókat a végén a rendezőség csokoládéval jutalmazta meg.

kísért, majd Gábor egy édesapja által átírt Beethoven-menüettet¹⁵¹ adott elő hegedűn, Zoltán zongorakíséretével. A két díszvendég figyelemmel és csodálattal hallgatta végig az ifjú muzikusok műsorát. Ám nem csak ez vonzotta Britten és Pears kíváncsiságát. Nagyon érdekelte őket a magyar fiatalok zenei nevelése terén végzett szakirányú oktatói tevékenység, azon belül is a Kodály-módszer gyakorlati alkalmazása és annak eredményei, mellyel kapcsolatos tapasztalataikat a két művész Angliában is kamatoztatni szerette volna. Ennek okán többek közt egy hanglemezt is vásároltak, melyről Brittennek egy 1964. augusztus 15-én keletkezett levélrészlete árulkodik:

„Kedves Kodály Uram,

Nagy megtiszteltetés és valóban nagy öröm volt Peter Pears és a magam számára, hogy tavasszal Budapesten találkozhattunk önnel és Mrs. Kodállal. Amint mondtuk, roppantul örülünk egy további találkozásnak, lehetőleg Angliában. Lehetséges volna-e rábeszelnünk Önt arra, hogy látogasson el a mi Aldeburgh Fesztiválunkra¹⁵²? Ez mindig júniusban zajlik le, tíz napnyi hangverseny, opera, felolvasás és képkiallítás. Ha volna ideje és kedve, hogy vendégünként jelen legyen, lehetőleg beszéljen is – illusztrált előadás egy Önt érdeklő témáról, vagy egy hangverseny bevezetése – az fénypontja lehetne fesztiválunknak, és nagyra értékelné idős és fiatal hallgató egyaránt.

Magyarországról magunkkal hoztuk a Kodály-gyermekkar egyik lemezét, amely valóban lebilincsel bennünket. Csodálatos muzikalitású kórus, gyönyörű személyes hangzással. Arra törekszünk, hogy felkérjük ezt a kórust, vegyen részt a következő évi Fesztiválon...”¹⁵³

¹⁵¹ A mű Beethoven Op. 20-as *Esz-dúr Szeptettjének* harmadik, *Menüett* tétele volt. Jeney Zoltán gyakran készítet a fiúk számára olyan átiratokat, amelyek rendszerint egy-egy opera, vagy népszerűbb zenemű részletei voltak. A fiúk ügyesedtek, így nagy szükség volt a meglévőkön túl további művekre. Egyre gyakrabban kérték tehát Jeneyt, írjon nekik újabb darabokat. Zoltán – aki a sok koncert, tanítás és zenekari szolgálat mellett, idő hiányában nehezen tudta teljesíteni a gyerekek által leadott megrendelést – végül Gábor sokadszori unszolására azt találta mondani: „Menj egy zeneszerzőhöz!”

¹⁵² Briten 1948. június 5-13-ig rendezte meg az első fesztivált a kis halászfaluban, Aldeburghban, amely egyben a szerző otthona is volt. Ezeknek az évente rendezett eseményeknek eleinte egyáltalán nem volt fesztivál jellegük. A fellépőket a zeneszerző a közvetlen barátaiból válogatta, akik mind világhírű muzikusok voltak. A hangversenyek helyszínei kezdetben a Jubilee Hall és a Szent Péter és Pál templom voltak. Az évek múltával és Britten növekvő ismertsége révén a fesztivál egyre nagyobb hírnévre tett szert és vált az egyik legrangosabb zenei eseménnyé.

¹⁵³ Britten, Benjamin (1964): Levél Kodály Zoltánhoz. A Britten-Pears Foundation levéltára, Aldeburgh. Fejléc, aláírás nélküli levél, 1 gépelt oldal.

A koncertmeghívás Kodály Zoltán valamint Andor Ilona és kórusa részére 1965. június 18-ra és 19-re szólt. Noha Zoltán és Gábor számára csak január 14-én kelt levelében jött a konkrét felkérés a zeneszerzőtől. Ebben a zeneszerző a fellépés dátuma mellett tudatta azt is, hogy júniusban ők is a magyar delegáció teljes jogú tagjaiként utazhatnak majd Angliába. Az útra apjuk halaszthatatlan operaházi elfoglaltságai miatt végül édesanyjuk kísérte el őket.

A mű megrendelése és a fellépés között eltelt időszak alatt összesen 15 levélváltás történt Britten és a Jeney-ikrek között. Akadtak köztük hosszabb-rövidebb hangvételiúek, a gépelt levelek mellett pedig táviratok is szerepeltek a gyűjteményben. Az első levél az ikrektől érkezett – ez volt ugyanis Britten felé a teljesítendő feladat, cserébe a beígért műért –, amelyben a fiúknak önmagukról kellett írniuk angol nyelven. Ezt követően 1965. január 14-én küldött levelében ír Britten először arról, hogy már dolgozik a darabon, és itt tesz először említést a fiúknak fesztiválon való szereplés lehetőségéről is. Március 4-i sürgönyében azt is megemlíti, hogy hamarosan küldi a darabot, amellyel március 5-re el is készült. A kézirat nagyméretű facsimiléja április elején érkezett meg Jeneyékhez, amelyet diplomata küldeményként szállítottak Magyarországra. A csomagot a követség első titkárja, Mr. Macpherson személyesen hozta el kocsijával Sashalomra. A kotta tisztázataát Britten titkárnője, Rosamund Strode készítette, ennek oka Britten olvashatatlan kézírása volt. A magyar újságírók szenzációt láttak a történetben és állandó jelleggel, telefonon zaklatták az ikreket egy lehetséges interjú ügyében. Jeney megtiltotta gyerekeinek, hogy előre beszéljenek a dolgról, így a fiúk mindenféle kifogásokat gyártottak.¹⁵⁴ Britten megnyugtatóására a művet még májusban, Jeneyék otthonában, egy kölcsönként Telefunken gyártmányú magnetofon segítségével szalagra is vették. Ehhez a hangfelvételhez Jeney Zoltán növendékének, Pröhle Henriknek a korábban külföldön vásárolt mikrofonját használták, amely segítségével egy viszonylag jó minőségű anyagot tudtak készíteni a zeneszerző számára. Az Angliába kiküldött felvételt meghallgatva Britten így számol be a mű előadásával kapcsolatos észrevételeiről géppel írott¹⁵⁵ levelében, 1965. június 2-án:

¹⁵⁴ A gyerekek még a lakhelyükhöz közeli, cinkotai TSZ-ben való kötelező pocokírtást is megemlítették, ami nagy derűtséget és visszhangot váltot ki egy Britten által közölt interjúbán is.

¹⁵⁵ Britten levelei nagyon gyakran géppel írottak voltak és nem szerepelt rajtuk aláírás sem. Vélhetően a szerző titkárnője, Rosamund Strode vetette papírra a szóban elmondott szövegeket. Ennek ellenére az egyik legalaposabban dokumentált életművel rendelkezett már életében is, amelyet jelenleg a Britten-Pears

„Kedves Ikreim!

Ahogy az a táviratomban is említettem, a szalag biztonságban megérkezett. El vagyok tőle ragadtatva! Keményen dolgoztatok a darabon, és jól is tudjátok! Szerintem remekül hangzik, valójában nagyon elégedett vagyok veletek és a művel is.

Van azonban egy-két észrevétel, amelyen ha gondolkodnátok, időt takarítanánk meg a találkozásunkig. Ezek olyan részletek, amelyeket a próba alkalmával megvitatnánk – semmi komolyak [...]

[...] XII. Variáció: Remek Zoltán! A kis kadenciád talán lehetne picit gyorsabb, és természetesen szabadabb annál, mint amilyen jelenleg. Ne félj a rubatótól a dallamokon belül! Kezdd a crescendót kicsit hamarabb, a diminuendót pedig később, és sok pedált, amikor a darab azt megkívánja! A végén egész idő alatt lent kellene tartanod a pedált az utolsó ütemeken, egészen a * jelig, hogy alig legyen hallható Gábor belépése! [...]

[...] Fúga: Gábor, talán kezdheted kicsit lágyabban, de te is kiválóan játszol! Tudnád Zoltán a metrumszámot kicsit gyorsabbra, 69-70-re növelni? Én biztos vagyok benne, hogy ez nem túl nehéz neked! A 120. ütemtől kezdve sok pedál! Nagyon örülök annak, hogy az utolsó akkordot sikerül fuvolával és hegedűvel játszani, ez nagyon okos ötlet tőletek! Fel tudnátok kapni a hangszereiteket egy kicsit gyorsabban? (Természetesen a nélkül, hogy leejtenétek őket!)

Ez a néhány átgondolni való dolog van számotokra. Minden más várhat a találkozásunkig, ami hamarosan eljön...”

Britten igyekezett mindent megtenni annak érdekében, hogy a fiúk utazása zökkenőmentes legyen, ottlétük pedig felejthetetlen élményt nyújtson a számukra. Angliai tartózkodásuk alatt egy régi birtokon fekvő, hatalmas ódon házban, a King's Legendben voltak elszállásolva. Az ikrek megérkezése után nem sokkal sor került első közös próbájukra is a mesterrel, amelyről az *Illustrated London News* nevű lap így számolt be a fesztiválról készített riportjában:¹⁵⁶

Foundation levéltára őriz és bocsát rendelkezésre a kutatók számára. Benjamin Britten levele a Jeney-fiúkhoz. 1965. június 2. Aldeburgh Magyar fordítás: Fábíán Tímea.

¹⁵⁶ Snowball, Maureen (1965): The musicians' own festival. *Illustrated London News*, 1965. június 26. 16–21.

„A Britten házában végzett próbák komoly kommunikációs problémákat okoztak, mivel az ikrek alig beszélnek angolul, franciául vagy németül. Ám az olasz zenei kifejezések segítségével valamint az ikrek édesanyjának némettel egybekötött, sokrétű magyarázatával a gyerekek igyekeztek megvalósítani a zeneszerző szándékának legapróbb pontjait is. A zenei előadás mellett szórakoztató volt a fiatal muzsikusok látványa, hiszen a kombinált instrumentumaikra írt változatok lehetővé tették, hogy hangszereiket ide-oda cserélgessék, egyiket a másik után...”

A zenemű tételsorrendje:

Téma (zongora négykezes)

I. variáció - *Prestissimo* (zongoraszóló)

II. variáció - *Moderato* (hegedű és zongora)

III. variáció - *Allegro* (hegedűszóló)

IV. variáció - *Grazioso* (fuvola és hegedű)

V. variáció - Kánon (fuvola és hegedű)

VI. variáció - *I. tükör* (fuvola és hegedű)

VII. variáció - *Cadenza* (fuvolaszóló)

VIII. variáció - *Appassionato* (fuvola és zongora)

IX. variáció - Fanfár (zongoraszóló)

X. variáció - *Induló* (zongora négykezes)

XI. variáció - *II. tükör* (zongora négykezes)

XII. variáció - *Románc* (zongoraszóló)

Fúga (fuvola, hegedű, zongora négykezes)

A 1965. június 15–27-ig tartó 18. Aldeburghi Zenei és Művészeti Fesztiválon a magyar fellépők mellett olyan világhírű külföldi előadóművészek voltak a meghívottak sorában, mint a híres német bariton, Dietrich Fischer-Dieskau, az orosz zongorista, Szvjatoszlav Richter vagy a szintén orosz származású csellista, Msztyiszlav Rosztropovics. A tíz napig tartó fesztivál ideje alatt a kamarakonzertek és operaelőadások mellett felolvasó estek és kiállítások is megrendezésre kerültek. A színvonalas programösszeállítás pedig számos zenei csemegét tartogatott az érdeklődőknek. Britten a

fesztivál alkalmából három új művet is bemutatott a nagyközönség előtt: egy Dieskau számára komponált dalciklust, egy Rosztropovicsnak ajánlott cselló szólóművet, és az ikrek felkérésére készült Gemini-variációkat. A fesztivál fényét Dieskau és Richter közös Brahms-estje is emelte, melyen Dieskau Brahms-dalokat énekelt Richter kíséretével. Június 18-án, a 339 főt befogadó Jubilee Hallban, a *Hódolat Kodálynak a szerző jelenlétében* című szerzői est keretében Kodály-műveket hallgathatott a közönség. A hangverseny közreműködői voltak: Andrew Földi bariton, Viola Tunnard zongora, Emánuel Hurwitz és Ivor McMahon hegedű, Cecil Aronowitz brácsa, Keith Harvey gordonka, az 50 iskolás korú leányból álló Budapesti Kodály Kórus, vezényelt Andor Ilona, ifj. Jeney Zoltán piccoló. A műsorban az op.7-es *Duó* és op.12-es *Szerenád* mellett zongorakíséretes dalok és kórusművek hangzottak el, utóbbiak között volt Kodály *Karácsonyi pásztortánc* című műve is, amely darab a főpróbán érdekes véget ért. A piccoló szólót játszó Jeney fiú, Zoltán – valószínűleg az időközben bevonuló TV stáb hatására – elhibázta a szinkópált zenei kíséretet, mire a helyszínen éppen jelenlévő Kodály ügyesen orvosolva a problémát, felpattant és a fiú segítségére sietett. Ezt a pillanatot a BBC stábján¹⁵⁷ kívül egy fénykép is megörökítette.

Június 19-én, délután 15 órakor kezdődött meg a Budapesti Kodály-kórus második koncertje a Parish-templomban, melyen Bartók Béla és Kodály Zoltán művei mellett reneszánsz zeneszerzők kompozíciói is elhangzottak. A délutáni koncert keretében az egyik új Britten-mű, a Gemini-variációk is hivatalosan bemutatkozhatott¹⁵⁸ a nagyközönség előtt. Az előadás sikere érdekében Britten még egy padot is csináltatott az ikreknek a gyorsabb hangszer váltások lehetősége érdekében. Az ide vonatkozó idézetet Britten korábbi, május 10-i keltezésű, géppel írott levelében olvashatjuk: „Polírozott fából készítünk nektek egy szép zongorapadot, fél méter magasat, amelyen kényelmesen csúszkálhattok majd előre-hátra.” A június 19-i aldeburghi bemutatóval azonban nem ért véget a program a fiúk számára. Másnap korareggel vonattal indultak Londonba, ahol a BBC stúdiójában videófelvétel készült a műből. A felvétel több órán keresztül zajlott, nagy része kamerabeállításokkal telt el, amely nagyon kimerítette a

¹⁵⁷ Az ominózus jelenetet a BBC egy Kodály életéről szóló dokumentumfilmbe is beemelte.

¹⁵⁸ Kevesen tudták, hogy a műnek volt egy zártkörűen megrendezett előbemutatója is, amelyet a magyarországi Brit Nagykövetség kulturális attaséjának, Mr. Pinknek a Bimbó úti villájában tartottak. A meghívottak között volt a Kodály-házaspár, Breuer János, Lehel György és Mező László, valamint id. Jeney Zoltán is.

gyerekeket. Ezt követően június 21-én a Friend's Hallban adtak a fiúk hangversenyt, majd 22-én a DECCA stúdiójában lemezre vették a darabot, amely Britten gyermekeknek szánt, gyermekek által megszólaltatott műveit tartalmazó albumára készült.¹⁵⁹ Az angol újságok több írást is közöltek a már szinte csodaszámba menő ifjú magyar tehetségekről. A kritikusok egyenesen ódákat zengtek a két fiúról, a londoni Friend's Hall-beli koncertet követően például a népszerű hetilaptól, a Newsweektől keresték az ikreket, amelyek eredményeképpen 1965. július 5-én, *Double Star* címmel jelent meg egy velük készült interjú az újságban.¹⁶⁰

A Britten által szervezett programokon túl egyéb hangverseny-lehetőség is kínálkozott a számukra. Manchesterben édesanyjuk gyermekkori barátja, egy litván származású angol gyártulajdonos felesége, Edit Rubert látta vendégül Jeneyéket a fesztivált követően. Ott tartózkodásuk ideje alatt az asszony egy barátoknak és ismerősöknek szóló privát koncertet szervezett az ikrek számára. Az angliai „kirándulás” végeztével repülőre szálltak és Brüsszelbe utaztak, ahol Jeney Zoltán barátja, Jean-Pierre Müller intézett nekik egy felvételt Britten művéből a Brüsszeli Rádióban.

A baráti kapcsolat az ikrek és a komponista között levelezés útján továbbra is fennmaradt. Britten a fiúk kibontakozóban lévő karrierjét a továbbiakban azzal próbálta segíteni, hogy 1970-ben újra elhívta őket az Aldeburghi Fesztiválra. Ez mérföldkő volt a fiatalok életében, amely komolyan meghatározta sorsuk alakulását és új lehetőségeket teremtett a számukra. Gábor például ekkor ismerkedett meg jövőbeni hegedűprofesszorával, José Luis García Asensióval (a Royal College of Music tanárával, az Angol Kamarazenekar koncertmesterével). Zoltán időközben már felvételt nyert a Zeneakadémia fuvolaművész szakára, amelyen hivatalosan 1969–1971-ig folytatott tanulmányokat. Ezt követően úgy döntött, inkább zongoraművész szeretne lenni. 1972-ben jelentkezett a Royal College of Music-ra, ahol tanulmányai befejeztével zongoraművész diplomája mellé fuvolaművész diplomát is szerzett. Később a kölni Zeneművészeti Főiskolán vezénylést tanult, majd a Lübecki Színháznál, mint karmester és korrepetitor helyezkedett el.

¹⁵⁹ Az album címe: *School Concert*. A lemezen a „Gemini” *Variációk* mellett Britten *Psalm 150 Op. 67* műve és *Dalok az Op.7-es „Friday Afternoon ”*-ből is szerepel, a purley-i Downside School fiúkorusa előadásában, Benjamin Britten vezényletével.

¹⁶⁰ Goodwin, Irwin: *Double Star*. *Newsweek*, London, 1965/6. szám.80–81.

9.2.: Szervánszky Endre: Partita – egy kiadatlan zenemű születéstörténete

2016-ban újabb kamaraművel gazdagította ifjabb Jeney Zoltán a fuvolás irodalmat, mikor közreadóként és szerkesztőként, a Galaxy Kiadó gondozásában megjelentette Szervánszky Endre 1965-ben komponált *Partita* című művét. A darab, amely Jeney birtokában 50 évig kiadatlanul hevert, mára minden fuvola- és hegedűjátékos számára elérhetővé vált és hivatalosan is gazdagítja e két hangszerre írt repertoárt. Szervánszky - aki szoros baráti viszonyt ápolt a Jeney-család tagjaival – annak a zeneszerző-generációnak prominens tagja, amely Bartók Béla és Kodály Zoltán művészetén nevelkedve törekedett saját arculatának a megteremtésére. Noha életműve több mint 40 kompozícióból áll, e darabok ennek ellenére igen széles palettán mozognak. Formailag gondosan kimunkált művekről van szó, amelyek színgazdaságukat tekintve korának legjobb zeneművei közé tartoznak. Szerzőjük az opera és oratórium kivételével minden műfajban alkotott, s a különböző énekes és hangszeres kompozíciók mellett színpadi- és filmzenék is megtalálhatóak zenei hagyatékában. Zenei karaktereiben jellemzően három fő irányvonal mutatkozik meg. A II. világháborút követő időszakában születő, népzene ihlette idillikus hangzásvilág mellett körül-belül az 50-es évek közepétől kezdve előtérbe került a zeneszerző belső vívódásait tükröző, szuggesztívebb, sötétebb tónusokat bemutató arculata. Az 1959-ben keletkezett *Hat zenekari darab* című műve pedig az első olyan szerzemény volt Magyarországon, amely a zenei hagyományainkra építve a második bécsi iskola vívmányait, azon belül is dodekafóniát átütő erővel alkalmazta. Szervánszky e korszakalkotó művének megírásával fontos lépést tett, és a politikai vezetés tiltása ellenére kulcsot adott a fiatalabb szerzőgeneráció kezébe a nyugati típusú, kortárs zeneirányzatok megismerésének és alkalmazásának lehetőségéhez.

A Szovjetunióban Joszip Sztálin által 1920-ban megkezdett, a felszabadulás után Magyarországon is fokozatosan kiépített totalitárius diktatúra által uralt bábkormány folyamatosan azon fáradozott, miként tudja a hazai közélet mellett a kulturális életet is felügyelet alatt tartani. Sok más dolog mellett elvárás volt a zeneszerzők felé például az is, hogy olyan stílusban komponáljanak, amelyet az egyszerű, munkásemberek is képesek megérteni. A „Vasfüggöny” keleti oldalán fekvő, kommunista vezetésű országokban a nyugati típusú, kapitalista jellegű demokráciák művészetét egyenesen tiltották és dekadensnek nyilvánították. Abban az esetben, ha valakit művészi megnyilatkozásai

kapcsán formalistának bélyegeztek, az kis túlzással felért egy halálos ítélettel. Sárai Tibor a Magyar Rádió zenei főosztályának egykori vezetője (1951–53-ig) így emlékezett vissza a Szovjet Kommunista Párt zenével kapcsolatos határozatának¹⁶¹ a magyar zeneéletre gyakorolt hatásairól:

„Ez a határozat keményen megbírálta az olyan kiváló szovjet zeneszerzőket is, mint Sosztakovics, Hacsaturján, Prokofjev, azzal, hogy műveikkel a polgári formalizmus útján haladnak, hiszen a zenekarból sikolyok, zörejek szólnak, nem harmóniák, nem dallamok. Ez pedig a népek nem kell. A határozat óriási hullámai átcsaptak a Szovjetunió határain kívülre, így hazánkba is. A Magyar-Szovjet Művelődési Társaságban tartottak egy gyűlést – melyen ott tolongott szinte az egész zeneművész társadalom –, hogy megvitassák a helyzetet. A következmények talán a Rádióban éreztették legjobban hatásukat. Szovjet muzikusok keresték fel ugyanis a Rádiót, meghallgattak jó néhány magyar zeneművet, majd megvitatták azokat. Az ilyen eseményeken a szovjet delegáció tagjait rendszerint Szabó Ferenc kísérte, de jelen volt néha Kodály Zoltán és a magyar zenei élet néhány illusztris tagja is, valamint a Rádió zenei osztályának vezetője. Ott ültem én is a 6-os stúdióban, amikor többek között Veress Sándor Hegedűversenyét is formalistának bélyegezték. Márpedig a formalistának ítélt darabok sokáig nem szólalhattak meg a rádió műsorában.”¹⁶²

Általánosságban kijelenthetjük, hogy a művészi értelemben vett „életben maradás” legbiztonságosabb módját a zeneszerzés területén a tonalitásra való törekvés jelentette. Az 50-es években uralkodó politikai elvárások okozta nehézségek ellenére azonban sok művész igyekezett megőrizni emberi tartását, köztük volt Szervánszky Endre is.

A korabeli kritikusok és a mai generáció alkotói gyakran illették és illetik Szervánszky ezen korszakban született műveit néhány kortársáéhoz hasonlóan (mint például Járdányi Pál, Dávid Gyula, Decsényi János, Hajdú Mihály stb.) a következő

¹⁶¹ A határozat előkészítője és előadója a szovjet Andrej Andrejevics Zsdánov volt, akiről ezt az irányzatot stílszerűen zsdánovizmusnak nevezték el.

¹⁶² Bieliczkyné Buzás Éva (szerk.): *Rádiófónia 2. – 75 esztendő a magyar zene hullámhosszán (1925 – 2000)* Forrás: http://mek.oszk.hu/14600/14630/pdf/14630_2.pdf Letöltés ideje: 2018. 10.18.

bírálattal, miszerint a darabok túlságosan folklorisztikusak és nem eléggé modernek. Különböző vélemények kelttek szárnyra Szervánszky művészetéről is, amelyek itthon és külföldön, életében és halálát követően egyaránt vegyes kritikákat fogalmaztak meg vele szemben. A londoni illetőségű *The Gramophone*¹⁶³ nevű zenei folyóirat kritikusa, Stephen Paislow például az általános vélekedéssel ellentétben a századforduló idején született művekhez hasonlítja inkább Szervánszky *Fuvolaversenyét*. Londonban a Robert Maxwell & Co. Ltd. által 1965-ben forgalomba került – Jeney szólójával és a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarával 1961-ben megjelentetett– LPX 1057 Vynil LP lemezen szereplő versenyművet megnyerő és jól sikerült kompozícióként aposztrofálta a szerző, Jeney és a zenekar előadásáról pedig elismerően nyilatkozott. Lózszy János 1977. június 28-án, a Népszabadságban megjelentetett cikkében például így vall a zeneszerzőről:

„A hatvanas évek elején némelyek az avantgarde egyik honi szélsőséges képviselőjét látják benne. E „vád” nem vette figyelembe, hogy bár Szervánszky művészete ez idő tájt valóban szorosan kapcsolódott az európai zene Schönberg—Webern-vonalához, mindvégig megőrizte a bartóki örökség legjellegzetesebb vonásait. Soha nem a mindenáron való újítás fűtötte, új hangú művei mindig a közösség szellemi véráramából születtek, s vele teljes harmóniában nyerték el végső formájukat.”¹⁶⁴

Az előbbi véleménnyel ellentétben az „ötvenes évek stílárís horizontjának szűkösségéről” beszél Dalos Anna, a Gyöngyössy Zoltán és Kollár Zsuzsa által megjelentetett *A közelmúlt fuvolája* című Cd kiadványa kapcsán készült írásában.¹⁶⁵ A kritika szerint a hanglemezen szereplő Szervánszky (1952), Járdányi (1952) és Decsényi János (1956) által írt szonatinák az 50-es évekre jellemző, úgy nevezett „folklorisztikus nemzeti klasszicista” stílusban íródtak, amelyek minden tekintetben az akkori korszellemet idézik.

Az alfejezet tárgyát képező Partita 1965-ben, Szervánszky zeneszerzői pályafutásának későbbi szakaszában született, ifjabb Jeney Zoltán és öccse, Gábor

¹⁶³ Paislow, Stephen (1965): Analytical Notes and First Reviews. *The Gramophone*, London, 42. évfolyam, 6. szám. 28. <https://reader.exacteditions.com/issues/33014/page/28>; <https://reader.exacteditions.com/issues/33014/page/66> Letöltés ideje: 2018. november 25.

¹⁶⁴ Lózszy János (1977): Búcsú Szervánszky Endrétől. *Népszabadság*, 35. évfolyam, 150. szám. 7. <https://reader.exacteditions.com/issues/33014/page/28>

¹⁶⁵ Dalos Anna (2009): Szolgálatok. *Muzsika*, 52. évfolyam, 9. 34–35.

felkérésére. Az öt tételes, fuvolára és hegedűre írt kamaradarab megszületéséhez kötődő zeneszerzői ötlet szorosan kötődik a korábban tárgyalt Britten-műhöz, hiszen létrejöttét az Op. 73-as „*Gemini*”-*Variációk* generálta. Szervánszky az akkori politikai helyzet ellenére – fiatalabb kollégáival egyetemben – mindig próbált arra lehetőséget és kiskapukat találni, hogy a nyugati zeneszerzési technikákat tanulmányozhassa. Hallva Kodály 1965-ös aldeburghi útjáról és az új, Britten által írt kamaramű bemutatójáról a 18. Aldeburghi Zenei és Művészeti Fesztiválon, Szervánszkyt komolyan elkezdte érdekelni a Jeney-ikreknek írt variációsorozat, mivel 1965-ben e műből kiadott kotta és lemez még nem létezett. Ezen kívül, ha esetleg lett volna is bárkinek belőle titkos példánya, azt a darab és szerzője által támasztott speciális elvárásokból fakadóan nehezen tudta volna bárki is eljátszani. Ennek okán Szervánszky megkérte a két fiatal zenészpallántát, játsszák el neki Britten művét az otthonában. A fiúk örömmel vállalkoztak a feladatra, ám volt egy kérésük a zeneszerző felé, írjon számukra egy darabot. A *Partita* ceruzával készült kéziratát két héttel a felkérés után meg is kapták. Zoltán és Gábor iskolájukban, a Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskolában tanáraiknak is bemutatták a darabot, akik körében élénk lelkesedés és érdeklődés mutatkozott az új kompozíció hallatán. A művet az ikrek 1981-es külön költözéséig – Zoltán Németországba, Gábor pedig Dél-Afrikába való végleges letelepedéséig – gyakran játszották, legtöbbször kiállítások és megnyitók alkalmával. A darab, amely megszületése óta csak kézirat formában létezett, végül a Galaxy Music Corporation Inc. és az ECS Publishing közös kiadványaként, Sir James Galway ír származású fuvolaművész segítségével került kiadásra.¹⁶⁶

Az öt tételből álló Szervánszky-mű a dodekafóniát előtérbe helyező kései időszakából való. Első benyomás alapján is sokszínűségéről árulkodik, amely az ikreknek szóló ajánlásból fakadóan egyszerű, áttekinthető, de nem lapidáris finom textúrával rendelkezik. Az egyes tételek egymáshoz képest igen nagy változatosságot mutatnak. A szerző például gyakran alkalmaz az első és harmadik tételben váltakozó metrumokat, amelyekben 2-3 ütemnél nincsenek hosszabb egyforma ütemmutatójú szakaszok. Ezzel szemben a II. és IV. tétel – 1-1 ütem kivételével – végig azonos metrumban íródott. A darab tonálisát tekintve az első két tétel változatos képet mutat, míg a III., IV. és V. tételek egy-egy bizonyos hangnemben szólalnak meg. Ez utóbbi törekvést megerősítve a

¹⁶⁶ Szervánszky Endre: *Partita fuvolára és hegedűre*. Galaxy Music Corporation, Inc., and division of ECS Publishing, katalógus szám: No. 1.3382.

két utolsó tételben a szerző még előjegyzést is alkalmaz. Kiemelkedő fontosságú a két hangszer egyenrangú kezelése, bár a hegedűnek a fuvolához képest többször jut kísérő szerep, mégis a maga erőteljesebb hangzásával kiegészíti a fuvola olykor könnyed, hajlékony játékát. Szervánszky – aki nem mellesleg egy korszakos jelentőségű hegedűiskola társ-szerzője is volt- feltűnően precíz, gazdag, sokszínű útmutatásokat írt a hegedűszólamba vonásnemek, játékmódok tekintetében, és maximálisan kihasználja a többszólamú megszólaltatás adta lehetőségeket. A mű formai felépítésének vizsgálatakor háromféle anyaggal találkozhatunk: az első tétel szonátaformájú, a II. és III. tételekben jelentős szerep jut a főtéma oktávkánonban történő ismétlésének, a IV. és V. tétel pedig tiszta klasszikus triós formában íródott.

A darab elemzése kapcsán kiderült, hogy a jelenleg is forgalomban levő Jeney Fuvolaiskola II. kötetében¹⁶⁷ a 78. oldalon található 86. sorszámot viselő kompozíció szerző megjelölése nélküli szerepel. A gyűjteményben szereplő, két fuvolára írt darab kísérteties hasonlóságot mutat a *Partita* második tételével, annak ellenére, hogy az eredeti műhöz képest más hangnemben íródott és rövidített zenei textúrával rendelkezik. Néhol az első, eredetileg is fuvolára írt szólam dallamanyaga is sokkal egyszerűbb ritmikai megoldással jelenik meg, valószínűleg a könnyebb előadhatóság okán. Mindemellett a második szólam sem pontosan tükrözi az eredetit: artikulációját és hangterjedelmét tekintve is jobban idomul a fuvola lehetőségeihez. Adódik tehát a kérdés, vajon miért nem szerepel a mű fölött Szervánszky neve, holott egyértelműen az ő átdolgozott darabjáról van szó? Ki volt az átíró? Szervánszky maga, vagy esetleg valaki más? Ezekre a kérdésekre jelenleg csak fuvolaiskola kiadója adhatná meg a választ, ám ez idáig ők sem leltek a dologra magyarázatot.

¹⁶⁷ Az 1972-ben megjelent Z.5458-as számú kiadvány 21. kiadása, 84 oldal, táblázattal.

10.: A „Fuvolaiskola” című kottagyűjtemény megszületése

A Böhm-rendszerű fuvola magyarországi térhódítását megelőzően a bécsi Schwedler és Ziegler hangszerkészítő műhelyek által készített hangszerek voltak leginkább használatban. Theobald Böhm¹⁶⁸ találmányának elterjedését – amelynek kezdetére csak körül-belül a két világháború közötti időszakban került sor hazánkban – két dolog gátolta leginkább. Ennek egyfelől politikai oka volt, hiszen az 1848-as forradalom és szabadságharc leverését követően hazánk ismét erős német befolyásoltság alá került. Másrészről a kiváló minőségű, bécsi gyártmányú hangszerek nagyon közkedveltek voltak akkoriban. Egy befolyásos bécsi zenekritikus, Eduard Hanslick szerint a Ziegler-fuvolák¹⁶⁹ kiváló minősége nagyban gátolta a Theobald Böhm által 1847-ben véglegesített, Angliában, Amerikában valamint Franciaországban is piacra dobott fuvola¹⁷⁰ terjedését a Monarchia területén. Többek között Ziegler-fuvolán játszott a német gyökerekkel rendelkező, ám magukat magyarnak valló neves fuvolavirtuózeneszerző testvérpár Doppler Ferenc és Károly is. Az Országos Magyar Királyi Zeneakadémia első fuvolatanára, a Magyar Királyi Operaház és a Filharmóniai Társaság Zenekarának művésze, Burose Adolf¹⁷¹ szintén egy Ziegler-fuvola tulajdonosa volt, aki a századforduló után sem kívánt áttérni az új típusú hangszerre. Őt a tanári katedrán Dömötör Lajos, az Operaház fuvolaszekciójának szólamvezetője követte, aki 1912-1944-ig volt a Királyi Zeneakadémia tanára, s aki egy Maximilian Schwedler által gyártott fuvolán játszott egész életében. Ennek ellenére nem szabott gátat növendékei körében a

¹⁶⁸ Német fuvolaművész, zeneszerző, hangszerkészítő és aranyműves a 19. században.

¹⁶⁹ A kis Bé alaphangú, 15 lyukú, kónikus furatú hangszer a neves bécsi fuvolakészítő, Johann Joseph Ziegler (1795–1858) műhelyében készült.

¹⁷⁰ A Böhm által 1847-ben kifejlesztett hangszer egy cilindrikus furatú, már nem fából, hanem fémből készült fuvola volt, amely akár egy könnyed leheletre képes volt megszólalni. Hangolását tekintve az európai országok számára készült hangszerek 435-ös hangolásúak voltak, míg Amerikában a magas hangolási szokás miatt a 445-ös és 450-es modelleket használták. A találmány létrejöttét egy két évig tartó tudományos, akusztikai alapú vizsgálódási folyamat előzte meg, amelynek alapja egy neves német fizikus és geológus, Carl Schafhault által írt tanulmány volt: *Theorie gedeckter cylindrischer und konischer Pfeifen und Querflöten*, azaz Fedett hengeres és kónikus sípok és harántfuvolák elmélete. Halle, 1833.

¹⁷¹ A német származású fuvolaművész (1858. július 22. Eldagsen; †1921 Budapest) Hannoverben H. L. Goltermann-nál, Berlinben pedig Heinrich Gantenbergnél folytatott hangszeres tanulmányokat. A későbbiekben a Magyar Királyi Operaház szólófuvolása valamint a budapesti Királyi Zeneakadémia professzora volt 1895–1912-ig.

Böhm-rendszerű fuvolák elterjedésének. Jeney a *Parlandóban*¹⁷² megjelent írásában tanáráról így emlékezik: „Most is fülembe cseng mesteremnek, Dömötör Lajosnak kristályosan szép fuvolahangja, aki egy özönvíz előtti Schwedler-fuvolán igazán modern fúvósművészetet produkált..” Az első Böhm-rendszerű fuvolahasználók névsora: Meisel Gusztáv, a Nemzeti Zenede egykori tanára, Hochstrasser (későbbi névváltoztatását követően Hartai) Ferenc, az Operaház művésze, a Zeneakadémia fuvolatanára, Eördögh János, aki egy Luis Lot által gyártott hangszer tulajdonosa volt, valamint Jeney Zoltán, aki első –1930. március 9-én érkezett¹⁷³ – fatestű, Otto Mönnig által gyártott, Böhm-rendszerű fuvolája után az amerikai Haynes cég által gyártott ezüst fuvoláját 1950 novemberében rendelte meg az ÁHZ művészeként. Ezen kívül volt még egy Hammig gyártmányú, fa- és fém fejjel is ellátott, Böhm-rendszerű fafuvolája is 1960-ból. Az új típusú fuvola magyarországi elterjedését nagyban segítették azok a nemzetközi koncertsikerek is, amelyek a kezdetekben leginkább Jeney nevéhez voltak köthetők.

Az ötvenes évek elején elsősorban művészi oldalról mutatkozott komoly igény és szándék arra, hogy az akkor robbanásszerűen bekövetkező kultúrforradalom hatására, a kibontakozóban lévő „új magyar előadói stílust” megalapozó hangszeresiskolák szülessenek. Ennek a folyamatnak szerencsés módon a politikai vezetés sem szabott gátat, és minden támogatást megadott a témában elhivatottságot mutató szakembereknek arra, hogy ezek a tervek meg is valósulhassanak. Ehhez viszont egységes fellépésre volt szükség. A Bartók és Kodály által elkezdett reformok fokozatos előretörésével, azoknak a zenei közéletbe való beszivárgásával a zenepedagógia területén is változás indult be.

Sorra születtek meg a különböző hangszerekre íródott kiadványok, amelyek egy koncepcióban és elvárásban mindenképpen hasonlóak voltak, miszerint a magyar zenei kultúrát népszerűsítő, a hazai zenepedagógiát segítő és előrelendítő, metodikai szempontból megalapozott gyűjteményeknek kell megszületniük. Ez utóbbi elvárásnak volt talán a legnehezebb megfelelni, hiszen különösen a fúvós hangszerek tekintetében viszonylag rövid életű tradíciókra támaszkodhattak a kiadásért felelős, megbízott szakemberek. Ebben a munkában egyébként az akkori kortárs zeneszerzők voltak a

¹⁷² Jeney Zoltán (1964): Helyes hangképzés –Tiszta intonáció. *Parlando*, 5. évfolyam 2. szám.1–6.

¹⁷³ Jeney Zoltán (1930): *Napló*. Családi Archívum, Budapest.

publikálók legnagyobb segítségére, akik saját kompozíciókkal igyekeztek az irányukban támasztott szakmai elvárásoknak megfelelni és eleget tenni.

Jeney Zoltán közreműködése ebben a nemes kezdeményezésben – részben az ifjúság zenei nevelése terén kifejtett tevékenysége, részben pedig a szakmája iránti elhivatottsága által – borítékolható volt. Ennek a szerepvállalásnak az előzménye volt többek között az, hogy 1950-től a Bartók Béla Szakiskolában tanári állást vállalt, a későbbiekben pedig több neves fuvós kollégájához hasonlóan a vidéki szakiskolák és főiskolák szakfelügyelői munkájában is vezető szerepet töltött be. A Zeneműkiadó Vállalat 1951-ben adott megbízást Jeneynek egy alsó és középfokra kidolgozott, magyar zenei gyökereken alapuló fuvolaiskola-gyűjtemény megírására. Olyan, kifejezetten a magyar népzenei kultúrára támaszkodó, fuvolásoknak szóló kiadvány – amely a magyar kultúra megismertetésén túl a kezdő és középszinten tanuló növendékek zenei ismereteinek elmélyítését, játékmódját és technikai készség béli fejlődését segíti – a Jeney *Fuvolaiskola* első kötetének publikálása előtt nem volt. Más elvek és idegen zenei hagyományok mentén megalkotott gyűjtemény a Jeney-iskola megjelenése előtt ugyan már létezett Magyarországon, ám mint olyan, korántsem volt a legideálisabb „segédeszköz” a diákok számára.

Ilyen jellegű kiadvány volt a Zeneakadémia egykori fuvola tanárának, Burose Adolfnak 1910 előtt¹⁷⁴, Budapesten két kötetben és két nyelven megjelentetett munkája, a *Neue Grosse Flötenschule / Új Nagy Fuvolaiskola*, amely kiadását követően a Magyar Királyi Zeneakadémia hivatalos tananyagává is vált.¹⁷⁵ Burose e gyűjteményen kívül két további szerzeménnyel is büszkélkedhetett: az egyik a *Variációk egy magyar témára*¹⁷⁶ és egy Koncert-Polkával, *Amerikai emlék*¹⁷⁷ címmel piccolóra és zenekarra. A német származású művész *Fuvolaiskolájában* található darabok nehézségi foka a kezdő szinttől

¹⁷⁴ A mű pontos keletkezése nem ismert, de kollégája, Siklós Albert, a Rozsnyai Károly kiadásában, 1909-ben két kötetben megjelentetett *Hangszereléstán* című munkájában már hivatkozik Burose Fuvolaiskolájára. Az 1. kötet Fúvóshangszerek című fejezetének 126. oldalán a következő zárójeles megjegyzést teszi Beethoven: Leonóra-nyitányában szereplő fuvolaszólo kapcsán: „A fuvola legatóinak, staccatóinak és virtuóz futamainak tanulmányozására Burose Adolf fuvola-iskoláját ajánlom.”

¹⁷⁵ A kotta címlapján a következő szerepel:

„Az Országos Magyar Királyi Zeneakadémia tananyaga / Rozsnyai Károly kiadása / Új Nagy Fuvola-Iskola / Elméleti és gyakorlati módszer a kezdő foktól a művész kiképzésig két kötetben, írta Burose Adolf / Az Országos Magyar Királyi Zeneakadémia tanára / Első és szólófuvolás a magyar Királyi Operában”

¹⁷⁶ Burose, Adolf (1903): *Variationen über ein ungarisches Thema für Flöte und Klavier*. Julius Heinrich Zimmermann, Z. 3780.

¹⁷⁷ Burose, Adolf (1893): *Erinnerung an Amerika*. Julius Heinrich Zimmermann.

egészen a professzionális előadósztig terjed, amelyek mellé viszonylag kevés elméleti magyarázatot¹⁷⁸ társít. Ehelyett az általa komponált gyakorlatokon keresztül próbálja meg rávezetni a növendéket a helyes útra. A legtöbb, általa tett kijelentésről elmondható, hogy sokszor közhelyes és kevésbé informatív, ám akad közöttük egy-két kivétel – amely régebbi korok fuvolametodikáinak hangvételét idézi. Ilyen például az első kötetéből vett szövegrész, amely tárgyalt témájában és hangvételében némi hasonlatosságot mutat Johann Joachim Quantz által 1791-ben publikált fuvolaiskola egyes részeivel: „Annak, aki tökéletes fuvolajátékos akar lenni első sorban a hang szépségére és hiánytalanságára, másodsorban az ujjak alapos technikájára kell ügyelnie; végül figyelnie kell arra, hogy a zenedarabok előadásában és felfogásában kellő ízlésre tegyen szert.”¹⁷⁹

A kötetekben található szólóétűdök és egyéb technikai gyakorlatok legtöbbször motorikusak, szekvenciáltak, skálaszerűek. Az iskola alapvetően német építésű fuvolára íródott (6 lyukú, kis B - E[♭]-ig terjedő hangtartománnyal). Az első kötetben szereplő, 2 fuvolára írt duettek formailag és dallamszerkesztésükben is a német fuvolaszerzők kezdő fuvolisták számára komponált romantikus illetve későromantikus fuvoladarabjaira emlékeztetnek. Azok közül is inkább Kaspar Kummer, Wilhelm Popp és Emil Kronke kompozícióira. Adolf Burose *Új Nagy Fuvolaiskolájának* első kötete 3 nagy szakaszra tagolódik, amelynek tartalmát a kotta szerzője a borítón is szerepelteti:

A. Elemi tanfolyam: zeneelmélet (amelyben az elemi zeneelméleti tudáshoz szükséges tudnivalók rövid összefoglalása szerepel); hangok; hangjegyek és azok időértéke; kulcsok; szünet és egyéb jelek; idegen szavak; a fuvola hangjai; szinkópált hangjegyek [sic]¹⁸⁰; hangsorok; hangzatok., stb.

A. A fuvolajáték tanítása: a hangszer részei, a kézbentartás módja; a bal és jobbkez helyzete; az ajaktartás, díszítések: rövid és hosszú előkék gyakorlatai, trilla-, kistrilla- és paránytrilla-gyakorlatok, gyakorlatok kettős ütésekhöz (Mordent)¹⁸¹; fogások és trillák táblázata; a legato és staccato játék módja; szinkópák; triolák,

¹⁷⁸ Burose anyanyelve a német volt, magyarul pedig valószínűleg nem beszélt. Erre vonatkozó utalást a Fuvolaiskola előszavában olvashatunk, ahol köszönetet mond tanítványának, Dr. Alcsuti Augustnak a szöveges ismertetők magyar fordításáért.

¹⁷⁹ Burose, Adolf (1909–1910): „*Új Nagy Fuvola-Iskola*” - *Harmadik szakasz: A művészi játék előiskolája*. Rozsnyai Károly kiadása, Budapest.

¹⁸⁰ Burose a kifejezés alatt szinkópás gyakorlatokat érti.

¹⁸¹ Ez alatt a kifejezés alatt – a megszokottól eltérően Burose a Doppelschläge-ot érti.

lökésnemek; legkönnyebb gyakorlatok és hangsorok, könnyű előadási darabok (ebben a részben külön fogás- és trillatáblázat szerepel, valamint gyakorlatok a Böhm-rendszerű fuvola számára, utóbbi a 26. oldaltól).

- B. A művészi játék előiskolája: az összes hangsor; hangközök; középnehéz gyakorlatok; kettős és hármas hangisméltés (duplanyelv: ti-ka-val, triplanyelv ti-ka-ta-val); kettősök 2 fuvolára; nehéz hangzat-tanulmányok, stb.
- C. Ez utóbbi szakaszban a duplanyelv tekintetében egy érdekes javaslattal és észrevétellel él a szerző: „Az eddig megjelent fuvolaiskolák megadják ugyan többé-kevésbé a kettős hangisméltés utasítását, de arra nézve, hogy mily szótagok használata a legalkalmasabb, megegyezésre nem jutottak...” (Harmadik szakasz: A kettős hangisméltés-részlet)

A második kötetben szereplő „25 nagy művész tanulmány” – amely Burose ajánlása szerint a fuvolaművész számára „nélkülözhetetlen, minden napra való gyakorlatokat” tartalmazza. Jellegüket tekintve az etűdök nagyon hasonlatosak a Leonardo da Lorenzo által komponált *Non plus ultra* című sorozathoz, ám kettejük munkáit összevetve Burose Adolf gyakorlatai motorikusabbak, dallamszerkezetüket tekintve pedig jóval szerényebb szerkesztésűek.

Korszerű fúvósiskolák híján égető szükség volt tehát egy korszerű, elsősorban magyar zenei hagyományokon nyugvó fuvolaiskolára. Mivel ennek megszületését a pártvezetés az 50-es évek elején szorgalmazta és támogatta, a feladatra felkért Jeney – hasonlóan a Bartók Szakközépiskolában tanító fúvós és vonós kollégáihoz – munkához is látott. A kezdeti próbálkozásoktól az első kötet megszületéséig körül-belül egy év telt el. A kis darabok óráról órára, sorozatban készültek, amelyeket Jeney kis papírlapokon vitt be saját növendékei számára, hogy általuk és velük kísérletezze ki azokat a gyakorlatokat, amik végül belekerülhettek a tervezett gyűjteménybe. A kipróbált és véglegesített zeneműveket a leglelkesebb diákok egy füzetkébe másolták be, amely később egyenest a Zeneműkiadóhoz került.

A kezdő- és középfokú tanulmányaikat végző fuvolás növendékek számára, 1952-ben (I. kötet), 1954-ben (II. kötet, két nyelven magyarul és németül) és 1959-ben (III. kötet) megjelentetett kiadványok tartalmi felépítése módszertani szempontból – egy apró,

de fontos fiziológiai tévedés¹⁸² kivételével – jól kidolgozottak mondható. Amit fontos már az elején leszögezni, hogy az első kötet anyaga kb. 10-12 éves gyermekek számára íródott. Ez korunkban nagy nehézséget támaszt a sokszor már 6-8 éves korukban hangszeres tanulmányait megkezdeni kívánó növendékek felé, a tanár szempontjából pedig komoly kihívást és felelősséget jelent. A gyűjtemények zenei anyagának középpontjában a népzene áll, a bennük szereplő művek nagy része népdal vagy annak szellemében megírt műzene. A fuvolaművész által akkurátusan összeállított gyűjteményekbe a saját darabjain és átíratain túl az általa felkért zeneszerzők, Szervánszky Endre, Járdányi Pál és Dávid Gyula művei kerültek. Saját darabjai tekintetében Jeney Zoltán több alaklommal is kikérte komponista kollégái véleményét, annak ellenére, hogy ő maga főiskolás korában zeneszerzést is tanult. Jeney és szerzőtársai az általuk megkomponált vagy átírt példák segítségével, a zene nyelvén igyekeztek a felmerülő technikai nehézségekre magyarázatot adni, és semmi esetre sem száraz, szimplán pedagógiai célból „előállított” zeneműveken keresztül. A kottákban szereplő, kamara- és szólóművek zenei szempontból remek lehetőséget teremtenek arra, hogy a tanár a darabokon keresztül már a kezdetektől fogva számos zenei korszakkal és stílusiránnyal ismertesse meg tanulóit. A kiadványok elsődleges célja, hogy a növendék már az elejétől fogva a magyar népzene nyelvén szólaljon meg. Azon belül is először énekelje a gyakorolni kívánt művet szolmizálva, s csak azután játssza el hangszerével. Így a tanuló a zenei és technikai feladatok különválasztásával első sorban belső hallását fejleszti, ami a művészi megnyilatkozás egyik legalapvetőbb szükséglete. A Kodály Zoltán által hirdetett pedagógiai elvek beemelésével a növendék gyakorláskor időt takaríthat meg, hiszen „a dallam már él fejében, s így minden figyelmét a technikai nehézségekre fordíthatja.”¹⁸³ Ugyan a kiadványokban viszonylag kevés elszigetelt

¹⁸² A tévedés tárgya: a rekeszizom mozgására vonatkozó rész a Fuvolaiskola III. kötetben, a *Vibratőr*ről szóló fejezetben: „A vibrato lényegében a zenei hang magasságának periodikus változása. A fúvósvibratónál a befúvás erejét kell gyorsan növelni illetve csökkenteni. A fuvolánál ezt a periodikus mozgást: a rekeszizom lebegtetésével, a gégefő szűkítésével, a szájnyílás nagyságának változtatásával befolyásolhatjuk. A rekeszvibratónál egy bizonyos gyorsaságig, kis hangsúlyokat téve az adott hangra érhető el a hangli lebegés...” – írja Jeney Zoltán a Fuvolaiskola III. füzetében. Ebből a szempontból Jeneynek vitatható az a kijelentése, miszerint a rekeszizmot-, ami egy általunk közvetett módon működtethető szerv – úgy mutatja be, mintha annak mozgása a játékos által befolyásolható volna. Ő ebben az esetben valószínűleg a „rekeszizom lebegtetése” és a „rekeszvibrato” kifejezések alatt a hasi izommunkával létrejött vibratóra gondolhatott.

¹⁸³ Részlet az 1952-ben kiadott *Fuvolaiskola I. füzet*ének előszavából. Ennek a koncepciónak a megerősítésére és valódi gyakorlattá tételére napjainkban is történnek kísérletek és erőfeszítések. Példa erre

technikai gyakorlat szerepel¹⁸⁴, a koncepciózusan felépített zenei példák ennek ellenére szinte az összes technikai eredetű problémát érintik.

Az első füzet előszavában Jeney külön kihangsúlyozta, hogy „magyar iskolát adunk közre”, amelyben a zenei és technikai tudnivalók fokozatos adagolásával kívánták zökkenőmentessé tenni a növendékek fejlődésének útját. A magyarul és németül is megjelent kiadvány összesen 94 etűdöt tartalmaz, amelynek utolsó darabja Jeney egyik saját szóló műve, a *Változatok egy magyar népdalra*. Az 1969-es kötetben az elméleti ismertető szövegek még közvetlenül a gyakorlatok előtt kaptak helyet, melyben az előszón és egy fuvolás növendékét¹⁸⁵ ábrázoló képen kívül sorrendben bemutatásra kerültek a következők: a helyes hangszer- és kéztartás, lélegzés, a fuvola megszólaltatása, gyakorlás. Utóbbi téma ismertetője a most használatban lévő kiadványhoz képest még bővebb formában került nyilvánosságra.

Az első füzet megjelenését követően, a nagy sikerre való tekintettel további kiadások következtek: 1957, 1962 és 1965-ben, a Zeneműkiadó Vállalat gondozásában. Ezután a kötetek kiadására állandó igény mutatkozott és nem csak Magyarországon! 1969-től a borító alján már az Editio Musica Budapest¹⁸⁶ szerepelt kiadóként, az 1970-es kiadásnál pedig a következő fontos megjegyzés található: „az állami zeneiskolák hivatalos tananyaga”. 1973-tól a kötetek idegennyelvű változatai jelentek meg az amsterdami Broekmans et Van Poppel valamint az antwerpeni Metropolis cégeken keresztül. Az 1981-es kottafüzet függelékében pedig már szerepelt a felhasznált népdalok szövege is. A manapság is használatban lévő, két kötetre redukált *Fuvolaiskola* formailag és tartalmilag is nagy változáson ment keresztül az évek folyamán. A három kötet kettőre szűkült, a 2011 óta törölt harmadik kötetben szereplő művek közül pedig jó néhány más kiadványba vándorolt.¹⁸⁷ A legszembetűnőbb változtatás mégis az talán, hogy a jelenlegi

Barth István fuvolaművész, nyugalmazott egyetemi tanár által kezdeményezett és elkezdett, majd a „Körönd” elnevezésű zenepedagógiai munkacsoport által folytatott énekalapú oktatási program kidolgozása a hangszeres előképző osztályaiban.

¹⁸⁴ „A szó régi értelmében vett etűdből csak annyit közöltünk, amennyi feltétlenül szükséges.” - írja az első kötet előszavában Jeney.

¹⁸⁵ A kiadványban szereplő képen egykori növendéke, Joó Gyula látható, aki épp a helyes fuvolatartást mutatja be Jeney Haynes gyártmányú fuvoláján.

¹⁸⁶ A Zeneműkiadó Vállalat a 60-as évek végétől az Editio Musica Budapest nevet kezdte használni. Jelenleg a vállalat teljes neve: Editio Musica Budapest Zeneműkiadó Kft, amelynek anyavállalata az Universal Music Publishing Editio Musica Budapest Zeneműkiadó Kft.

¹⁸⁷ Több etűd közülük például a Bántai Vilmos-Kovács István által összeállított és megjelentetett *Válogatott etűdök fuvolára* című kiadványban tűnt fel.

első kötetben a 60. darab után már nem szerepel a kezdő hang szolmizációs nevének rövidítése, míg a régebbi kiadásban az első nyolc mű kivételével ez mindenhol jelölve volt, sőt a nehezebb művekben még a modulációk helyét is külön jelölték.

Az összesen 42 művet tartalmazó második füzet (amelyben 8 duó található), hasonlóan az első iskolához, szintén Szervánszky, Járdányi, Dávid és Jeney műveit tartalmazza.

Az előszóban és az azt követő fejezetekben az alábbi témákról tesz említést:

- Szájtartás: Az ajkak feszítettségét három dolog határozza meg:
 1. a hang abszolút magassága
 2. a hangnak a fuvola három regiszterén belül elfoglalt helyzete (a hang színe)
 3. a hang erőssége (dinamikája)
- A hang abszolút magassága: A fuvolajátékos általánoságban három regiszterben mozog. Az első regiszter hangjai kis H-C"-ig tekinthetőek. Ezek a hangszer alaphangjai, amelyek könnyen és biztosan szólalnak meg laza szájtartás mellett. A második regiszter hangjai az alaphangok első részhangjaiból jönnek létre, oktáv átfúvással, D"-Cisz"-ig. Itt a légoszlop erejét fokoznunk, irányát emelnünk kell, a szájtartás pedig fokozatosan feszül. A harmadik regiszter hangjai – amelyek D""-C""-ig terjednek- csak feszes tartás mellett szólalnak meg.
- A hang színe: Az alaphang magasságát a cső hosszának változásával, a hangolónyílások nyitásával és zárásával tudjuk szabályozni. Amíg a mélyebb hangok sötétebb tónusúak, addig a regiszterek hangjain felfelé haladva egyre fényesebbé válik azok hangszíne.(Ez egyébként az intonációval is összefügg. A C'-Fisz' illetve oktávjában a D"-Fisz" sötét hangok mélyebbek, a G'-Cisz", illetve G""-Cisz"" valamint D""-C"" terjedő világos hangok rendszerint magasak szoktak lenni.) Ezért a homogén hangzás érdekében a hangok tulajdonságaiból és a hangszer természetéből adódó különbségeket ki kell egyenlíteni. „A laza szájtartás eleve sötétebb, a feszes tartás világosabb hangot eredményez. Tehát a hangszer sötét hangjait (lásd az előző tábla) viszonylag feszesebb, világos hangjait viszonylag lazább szájtartással kell megszólaltatni.”
- A hangerőssége: a feszes szájtartás alapvetően kevesebb levegőt juttat a hangszerbe, ezért ez a halk hangok megszólaltatásának módja, míg a laza szájtartás által hangosabb, erőteljesebb hangot tudunk képezni a fuvolán. A hang emelkedésével és

hanyatlásával az intonációnak sem szabad sérülnie. Kezdőknél egy alapfekvésű hangon végezzük a következő $p \text{---} \text{ff} \text{---} p$ gyakorlatot, majd ha ez ösztönössé válik, akkor tegyük egy oktávval feljebb. Minden órán csak egy szakaszt vegyünk, de mindig törekedjünk a hibátlan megvalósításra. Utolsó munkafolyamatként a dinamika alkalmazásán túl ügyelni kell az ütemen belül megvalósított $\text{---} \text{---}$ -ra úgy, hogy a hang magassága ettől ne változzon.

- Kötések (10 gyakorlat): A száj és az ujjak mozgását összehangoltan végezzük oly módon, hogy a hangok mindegyike egészségesen képzett és csengő legyen. Érezni kell azt a pillanatot, amikor az egyik hangról a másikra váltunk, amelynek – főként a kezdetekkor – tudatosan kell működnie. Kifejező játék tiszta kötéstechnika nélkül nem lehetséges.

1. Fejezet:

- Kettős nyelvütés (7 gyakorlat): Ebben a fejezetben Jeney az úgynevezett duplanyelv használatát kívánja bemutatni és gyakoroltatni. Cél: a kettős nyelvütés kiegyenlített és ösztönössé válása oly módon, hogy a légoszlopnak a nyelv hegyével és nyelvtővel történő periodikus mozgását először lassú gyakorlással kezdjük, majd sebességét fokozatosan növeljük. Jeney D-K-D-K vel jelöli a duplanyelvet.

2. Fejezet:

- Technika (7 gyakorlat): A következő gyakorlatokban a cél a kézügyesség fejlesztése, a helyes kéztartás és az ujjak lazaságának kialakítása. Az ujjak csak akkora nyomást gyakoroljanak a billentyűkre, ami a takarásukhoz szükséges, különben görcsössé válnak, ami akadályozza a gördülékeny, könnyed játékot.

„... Igyekeztem elkerülni minden váratlan és túlzott technikai nehézséget, ezzel szemben ragaszkodom ahhoz, hogy a gyakorlatokat az előírt tempóig fejlesszük.

Ha egy *Allegretto* jelzésű darabnál megelégszünk az *Adagio*val, nem csak a darab jellegét hamisítjuk meg, de önmagunkat is becsapjuk.”¹⁸⁸

3. Fejezet:

- Mély hangok kötése (5 gyakorlat): A G' alatti hangok bár a legszebb regiszterét adják a fuvolának, mégis a legtöbb kötés béli problémát okozzák a játékosok számára.

¹⁸⁸ Jeney Zoltán (1954): *Fuvolaiskola II.* füzet. Zeneműkiadó Vállalat, Budapest.

4. Fejezet:

- Díszítések (6 gyakorlat): A díszítéseknél törekedni kell arra, hogy azok valóban a dallam díszére váljanak, melyek előadásával és gyakorlásával a tanuló virtuozitása és előadásmódja is fejlődik. „A trillák sűrűek, a parányzók fürgék legyenek, az előkék és utókák pedig ne torzítsák az eredeti ritmusképet.”

Formailag némi eltérés tapasztalható az EMB által megjelentetett német kiadás és az 1954-es magyar kiadás között: a 10., 23., 35., és 38. számú kíséretes darabjaihoz kapcsolódó zongorastimm a magyar kiadás végén található, míg a német változatban különálló, kivehető mellékletben szerepel.

A harmadik füzetben szereplő 33 darab a négy szerző szólófurolára írt művei mellett Jeney Zoltán két furolára készült zenekari illetve kamara átíratait is tartalmazza, amelyek a következők: Bach: h-moll miséjéből és Rimszkij-Korszakov: *A dongó* című művéből vett részletek, Bizet: *Carmen*jéből az Intermezzo, Mozart: *Szöktetés a szerájból* című operájának részlete, Farkas Ferenc: Fúvóskvintettjének Saltarello-tétele. Az említett műrészleteken túl ebben a kötetben jelent meg Szervánszky Endre két furolára íródott Szvitje is.

A kötetben tárgyalt témák:

- Vibrato: ebben a részben 5 etűd szerepel, amelyből az első négy mű Szervánszky, Járdányi és Dávid egy-egy műve, ezt követi a Jeney által hangszerelt Intermezzo Bizet *Carmen*jéből. Jeney a vibrato gyakorlása kapcsán a következő hasznos gyakorlási módot javasolja: a kötetben megadott példák eljátszása előtt először nyolcad értékeken, utána triolásan, azt követően 16-od értékben, végül kvintolásan gyakoroljuk a vibratót egy koronás hangértéken. Ezt a módszert felfedezhetjük fel később Peter Lucas Graf: *Check up* című kiadványában is.
- Gyakorlatok:
 1. Ujjgyakorlat
 2. Legato gyakorlatok
 3. Forte-piano gyakorlat
 4. Staccato gyakorlatok
 5. Ritmusgyakorlatok- Hármashyelv, Triolák, váltakozó ütemek,
 6. A lágy nyelvütés alkalmazására (D-vel indítva)

A kiadásokat Jeney több alkalommal, formailag és tartalmilag is revideálta. Ennek okai jórészt élettani és társadalmi vonatkozásúak voltak, melyeket a fuvolaművész jó pedagógiai érzékének köszönhetően igyekezett leszűrni, javítani, a tapasztalatait pedig dokumentálni. Az egyik konkrét példa erre az I. kötet első darabjainak sorrendjében bekövetkezett változtatás volt. Az első, 1952-es kiadás szerint Jeney rögtön 4 hangon G'-C''-ig veszi a tanult hangokat. A G' hangon való indulás – amely megfelelt az európai, azon belül is a német iskolák elvárásainak – ugyan stabilabb hangszertartást biztosított, ám az európai gyakorlat szerint olyan koncepció része volt, amely először az alsó regiszter hangjainak megszólaltatását helyezte előtérbe. Az alsó hangokon való játék azonban problémákat okozott. Jeney tehát igyekezett szakítani ezzel a hagyománnyal, ezért a G'-G''-ig hangtartományt kívánta legelőször erősíteni. Egy későbbi kiadásban (1962) már Cisz'' hangon kezdi a fuvolatanítást, így plusz nyolc etűd beillesztésével a kezdetektől a Cisz''-H lépést gyakoroltatja. Noha ezt a változtatást elsősorban a gyerekek életkori sajátosságainak figyelembe vétele és korai, 8-9 éves korban bekövetkező hangszertanulási kedve generálta leginkább, e mellett a módszer átgondolását a fuvola könnyebb megszólaltatása miatt is indokoltnak vélte a szerző. Ennek ellenére a hangszer helyes tartásának kialakulásában, a helyes súlypontok kialakításában komoly nehézségek jelentkeztek. A gyakorlat is ezt igazolta, ezért Jeney újra gondolta az addig kialakított metodikáját. A második változtatás szerint (1967) – amely egyben a kotta strukturális változásával is együtt járt – a növendék először a H' és A' hangokon kezdi meg a fuvolajátékot, majd a G' és C'' hangok elsajátítása után tér csak át a tartás szempontjából mindenképpen nehezebb Cisz'' hangos művekre.

A művész hagyatékában az általa kiadatott, 3 kötetes fuvolaiskolán és egyéb, fuvolára átírt zeneműveken túl még további két érdekes tanulmány is szerepel. Az egyik egy fektetett A5-ös füzetkében gyűjtögetett, haladók és professzionális játékosok számára tervezett gyakorlatsor lett volna, mely a magas szintű technikai tudás gyakorlati módjának elsajátítását segítette volna elő. Ez azonban csak néhány kottapéldát tartalmaz, mivel a szerző közelgő halála meggátolta a tervezett gyűjtemény befejezését. A kézzel írt füzetkét egyszerűen csak „Fekete leves” címmel látta el. Ezen kívül fellelhető még egy félbehagyott, anatómiai rajzokkal ellátott általános fúvós-metodikai vázlat is írásos munkái között. Jeney Zoltán e befejezetlenül hagyott elméleti munkája valószínűleg a tanárképző intézetek főiskolás növendékei számára készülhetett. Ennek a készülőben

lévő, végül befejezetlenül hagyott elméleti munkának az előzménye volt az a *Parlandóban*¹⁸⁹ megjelent cikk, amely egy konkrét kérdést vett górcső alá. Egészen pontosan a helyes hangképzés és a tiszta intonáció viszonyát vizsgálta. Ennek az írásnak az egyik bekezdésében egy fontos, a fúvósmetodikára vonatkozó kijelentést tett, amely bizonyítja az előbbi feltételezést, miszerint komolyan elgondolkodott a gyakorlati fúvóstanítás elméleti magyarázatának lehetőségein, valamint ismerte és tisztában volt más kultúrák tanításban bevett gyakorlataival, sőt igyekezett a francia iskola egyes elemeit a hazai viszonyokhoz igazítva beemelni¹⁹⁰ saját pedagógiájába is. Példának okáért következzenek egy részlet a *Helyes hangképzés – tiszta intonáció című* publikációjából:

„Tagadhatatlan minden valamirevaló fúvósmetodika szubjektív-empirikus jellege. Szerzője arról tesz vallomást: mit érez olyankor nyelvén, torkán, szájpadrólán, nyálmirigyein, mikor a helyesen képzett hang megszólal. Ilyen eszközökkel nehéz megmagyarázni a kezdőnek, mit tegyen, ha azt akarja, hogy hangszere tisztán, csengőn szólaljon meg. Mennyivel könnyebb lehet vonós módszertant írni! A két kéz, az izmok, ízületek, a vonó a húr rezdülése mind-mind látható, a pedagógus számára ellenőrizhető, megfoghatóan reális... Csak egy példát szeretnék önök elé állítani, melyben az egész fúvósmetodika tanácstalansága, tehetetlensége tükröződik. Marcel Moyse, minden idők legnagyobb fuvolaművésze, legvilágosabban gondolkodó pedagógusa, a párizsi Conservatoire tanára „De la Sonorité” című művében 100 oldalon keresztül kétségbeesetten igyekszik érthetővé tenni, hogyan állítja elő azt a csodálatos fuvolahangot, mellyel az egész világot bámulatba ejtette. Műve végén – mintha csak belátná, ami mindnyájunk előtt szomorúan egyértelmű –, hogy művétől nem lettünk okosabbak, így fakad ki: „Cherchez la son”, ami azt jelenti: legjobb, ha saját hangodat magad keresed meg, és nem várod, hogy én segítslek hozzá.”

¹⁸⁹ Jeney Zoltán (1964): Helyes hangképzés –Tiszta intonáció. *Parlando*, 5. évfolyam, 2. szám.1–6.

¹⁹⁰ Erre a törekvésére a legjobb példa a *Fuvolaiskola* II. kötetének első kiadásában szereplő, bővülő hangközökre írt első 10 gyakorlata és Bizet: *L'Arlésienne Suite*-jének Menüett tétele, melyekben a hangszer kényesebb hangközugrásait azzal a céllal kívánja gyakoroltatni, hogy azok homogenitását és kiegyenlítetttségét elősegítse.

Ahhoz, hogy Jeney módszeréről teljes képet alkothassunk, mind előnyeit, mind pedig a hiányosságait is vizsgálnunk kell. Mindenképpen pozitívum, hogy a növendék feltételezett képességeihez igazítja a tervezett tananyagot, amelyet fokozatosan, egymásra építve adagol. A Kodály Koncepciónak megfelelően alkalmazza a relatív szolmizációt, központba helyezi a népzénet és a közös muzsikálást. Ezek mellett azonban néhány fogyatékosága is jelentkezett az évek során, némelyeket a korábban említett módon, saját tapasztalatai alapján igyekezett is korrigálni. Noha a gyűjtemények az átlagos képességű tanulók számára készültek, az eredetileg három kötetben elképzelt tananyagot igazán csak a kivételes képességű gyerekek tudták elsajátítani. Ennek legfőbb oka: a gyűjtemény viszonylag kevés olyan jellegű technikai gyakorlatot tartalmazott, amely a kiművelt és kifejezőképes hang kialakításához elengedhetetlen volt. Módszerének struktúrájában – tőle független okokból kifolyólag- sem tudott elég következetes lenni, amelynek két legfőbb ismérve: a kötetek megszületésekor az alapfokú fuvolaoktatásnak nem volt széleskörű hagyománya, valamint ő maga sem számolt a társadalomban végbemenő, robbanásszerű változásokkal és az ebből fakadó növekvő igényekkel. A 60-as évek közepétől kezdve vita alakult ki azon is, milyen hangszeren kezdje meg a tanár az egyre fiatalabb korban tanulni vágyó növendékek okítását. Sokan a furulyára szavaztak, míg mások a helyes légzés és fúvástechnika kialakítása érdekében elvetették azt. Új segédanyagokra is szükség volt, amelyek főként kollégái, Kovács Imre és Bántai Vilmos által íródtak és váltak később az alsófokú fuvolaoktatás fontos részévé. Jeney egész életében igyekezett hivatását minél magasabb fokon űzni, ám a zeneakadémiai katedra – amely leghőbb vágyai között szerepelt – sajnos nem adatott meg számára. Hogy pontosan milyen tényezők gátolhatták e célja elérésében, azt már soha nem fogjuk megtudni. Egy dolog azonban bizonyos, a tanítványok és a közönség olthatatlan rajongása és szeretete kárpótolta őt az életében elszenvedett sérelmekért. A tanári pályafutásának sikerességét, magasszintű szakmai kompetenciáját pedig az első-, második- és harmadik generációs tanítványok által elért hazai és nemzetközi sikerek teljes mértékben igazolták.

11.: Végző

E disszertáció – ellentétben más, szubjektív, elméleti téren kidolgozott munkákkal – jellegét tekintve egy tényfeltáró írásmű, amelynek elkészítésével két fontos célom volt: értéket menteni és méltó emléket állítani Jeney Zoltán személyének és zenei örökségének. Az oly sokszor feltett kérdésre – „Miért olyan fontos, hogy Jeney művészeti hagyatékáról szóló írás létrejöjjön?” – a válaszom nagyon egyszerű, és világos volt: fűvószenei identitásunk megerősítése céljából, hasonlóan Kodály és Bartók népzenei gyökereink felkutatásának érdekében végzett munkájához. A kutatás kezdetétől fogva igyekeztem a megkérdőjelezhetetlen, objektív adatok begyűjtésére, s szigorúan ezen információk tükrében megítélni minden Jeneyhez kötődő történetet és élethelyzetet. Ez a természetesen nem mindig volt egyszerű. Sok téves adat nehezítette gyűjtőmunkámat, mint például a sajtóanyagokban előforduló tárgyi tévedések, megkopott emlékképek. Szükségessé vált tehát, hogy több oldalról közelítsek meg egy adott kérdéskört, melyhez minden lehetséges forrást igyekeztem felhasználni. Ebbe beletartoztak a család által rendelkezésemre bocsájtott személyes dokumentumok mellett a különböző gyűjteményekben és sajtóarchívumokban talált anyagok keresztül a tanítványok és családtagok tájékoztató jellegű segítsége is.

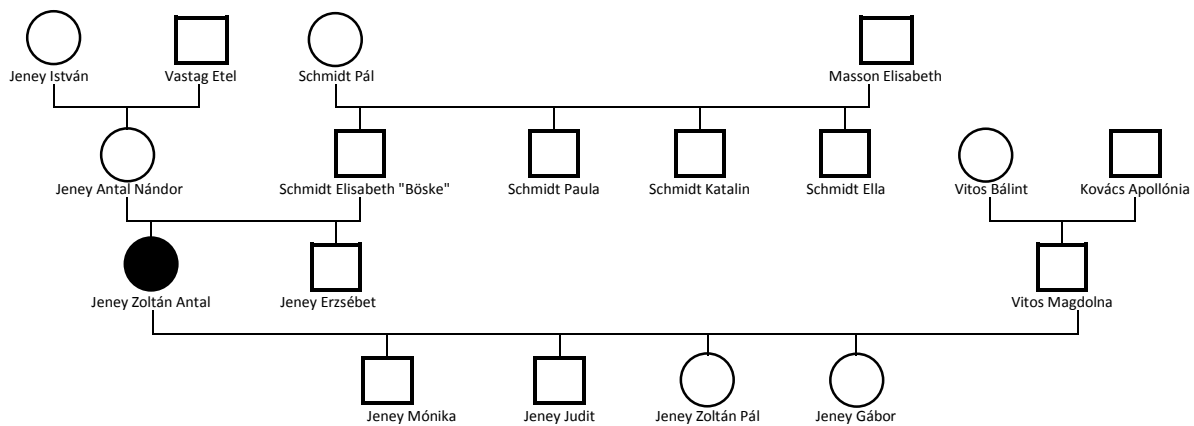
A tárgykör sokszínűsége és adatgazdasága okán ezidáig kevés alkalmam adódott arra, hogy személyes oldalról közelítsem meg a témát. Ezt a dolgotat jellegéből fakadóan nem tehettem eddig, hiszen hiteltelenné tette volna az eddigi munkámat. Az összegzésben azonban úgy vélem, módomban volna, hogy egyéni gondolataimat és véleményemet is leírjam. Jeney Zoltán regénybe illő életútján túl egy korszakos jelentőséggel bíró előadóművészi életpálya behatóbb tanulmányozására nyílt lehetőségem, amelynek minden pillanataért hálás vagyok. Noha sok időt felemésztett a kutatás, ennek ellenére úgy gondolom, vétek lett volna feldolgozatlanul hagyni. Mikor megszületett bennem a gondolat, majd az elhatározás a téma teljes feltárására, több alkalommal találtam szembe magamat azzal a véleménnyel, hogy nem lesz könnyű dolgom. A kétkedők legtöbbször azt az érvet hozták fel, hogy a vele közvetlen kapcsolatban álló művésztársak közül legtöbben – akik közvetlen módon segíthetnék a kutatást – már nincsenek az élők sorában, s ha volna is anyag erről a témáról, azt is csak részleteiben, csak nagyon nehezen lehetne begyűjteni. Én ezzel messzemenőig tisztában voltam. Talán ezért is tudtam annyira

örülni minden apró információnak, amelyekből egy kirakó darabkáihoz hasonlatosan, hosszas munka árán végül összeállhatott a teljes kép.

Abszolút példának tekintem a hivatása iránt érzett olthatatlan lelkesedését, amely nélkül nem is válhatott volna korának egyik kimagasló szólistájává, Kodály szerint Közép-Európa legjobb fuvolásává. Legnagyobb sajnálatomra nekem már nem volt lehetőségem rá, hogy élőben hallhassam zenei előadását. Igyekeztem tehát minél több rádió- és lemezfelvételt begyűjteni, hogy önálló, minden véleménytől és előítélettől mentes képet alkothassak a játékaról. Ennek érdekében kortárs külföldi fuvolaművészek felvételeiből is előszeretettel válogattam, és bizton állíthatom, hogy mellettük Jeney Zoltán előadása a legcsekélyebb mértékben sem marad el. Sőt, sok esetben hanggi adottsága és a zenei karakterábrázolás tekintetében kimagaslik művészkollégái közül. Azonban nem szabad elfelejteni, hogy a mai kor ízlésvilága és az előadói szokások mára jelentős mértékben megváltoztak. Ettől eltekintve, kifinomult stílusérzékről tanúskodik fuvolajátéka az Angererrel és Klickával készített közös lemezen. Hangfelvételeit hallgatva a legmeggyőzőbb mégis saját kora zenéjének interpretációja volt számomra. Előadó-művészetére a könnyedség és a gyönyörű hanggal párosuló lenyűgöző technika volt leginkább jellemző, melyekért a család elmondása szerint sok esetben alig kellett tennie. Ezen vele született képességek birtokában szinte kizárólag csak a zenei megoldásokra kellett összpontosítania egy-egy új darab begyakorlásakor, amellyel nem csak energiát, de időt is spórolhatott magának.

A múlt századi magyar fúvóskultúra felvirágoztatásában meghatározó szerepet játszó fuvolaművész sokoldalúságáról számtalan más módon is tanúbizonyságot tett. Napi művészeti tevékenységein túl – melybe az átíratkészítéstől a pedagógiai jellegű előadásokon át az ifjúság érdekében végzett nevelői munka is bele tartozott – még arra is külön ügyelt, hogy minden kamarakoncertre és ismeretterjesztő zenei előadásra jól megkomponált műsort és fellevezetősöveget állítson össze. Azt hiszem, az ilyen jellegű művészeti munka sok szempontból segítség lehet a jelenkor előadóművészei számára, hiszen manapság is hasonló elvárásoknak kell megfelelniük, ha kimagasló eredményeket szeretnének elérni saját területükön. Ajánlom hát szíves figyelmébe írásomat mindenkinek, aki komolyan érdeklődik saját zenekultúránk ezen ágának fejlődéstörténete iránt, azon belül is a jövő magyar fuvolásainak, akik nélkül nincs, és nem lehet folytatás.

12.: Fűggelék

1. kép: Családfa-ábra

2. kép: A Schmidt lányok (Bal oldalt a második sor elején Jeney édesanyja, Böske.)

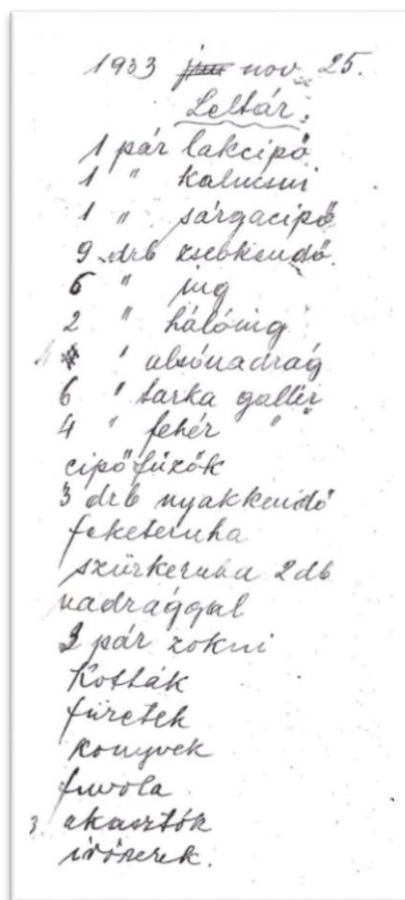
3. kép: Jeney Zoltán 6 –évesen

4. kép: Érettségi tablókép

5. kép: Vécsey Artúr a diákokból alakult zenekar élén.
(Jeney Zoltán felülről a második sor közepén látható.)

6. kép: A Zeneakadémiára készülő 18 éves Jeney Zoltán ruhaletárja.¹⁹¹

7. kép: A 20 éves Jeney Zoltán a rákoscsabai ház tornácának lépcsőjén.

¹⁹¹ A feljegyzés valószínűleg korábban készülhetett a kiírtnál, mely az utólagos keltezés szerint 1933. november 25-én íródott.

8. kép: Dömötör Lajos tanítványaival. (A baloldalon felül másodikként szereplő Jeneyvel.)

9. kép: Jeney Zoltán művészdiplomája 1937-ből.

10. kép: Jeney 1944-ben, egy salzburgi turnén.

11. kép: Jeney feleségével, Vitos Magdával.

12. kép: Az ÁHZ fuvolaszekciója balról jobbra haladva:
Jeney Zoltán, Kovács Imre, Bántai Vilmos és Janthó Bertalan.

13. kép: „A Magyar Népköztársaság érdemes művésze” címmel kitüntetett
Tátrai Vilmos (bal oldalt) és Jeney Zoltán.

14. kép: A Budapesti Fúvósötös: Jeneyvel, Szeszlerrel, Harával, Balassával és Ónozóval.

15. kép: A tokyói lemezfelvétel

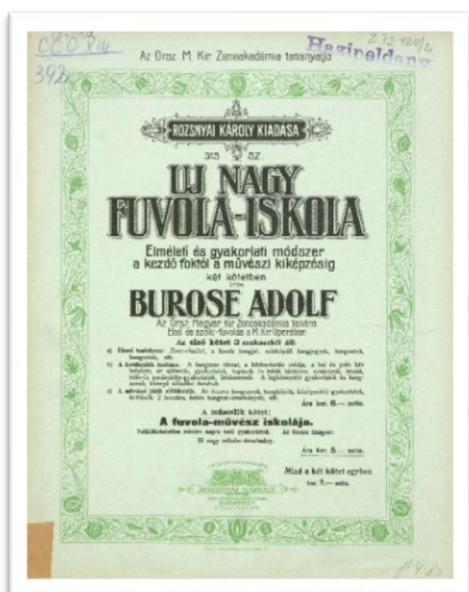
16. kép: A Fúvósötös párizsi turnéján

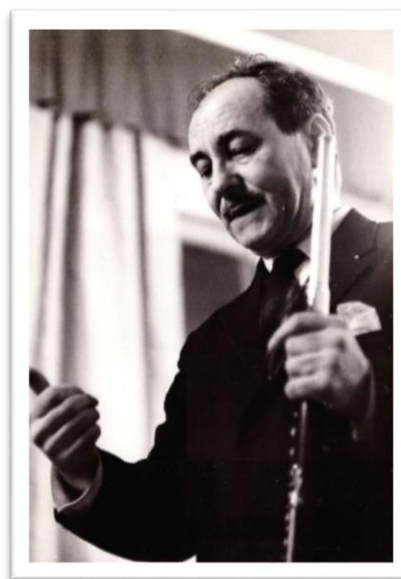
17. kép: Andor Ilona, ifj. Jeney Zoltán és Kodály Zoltán.

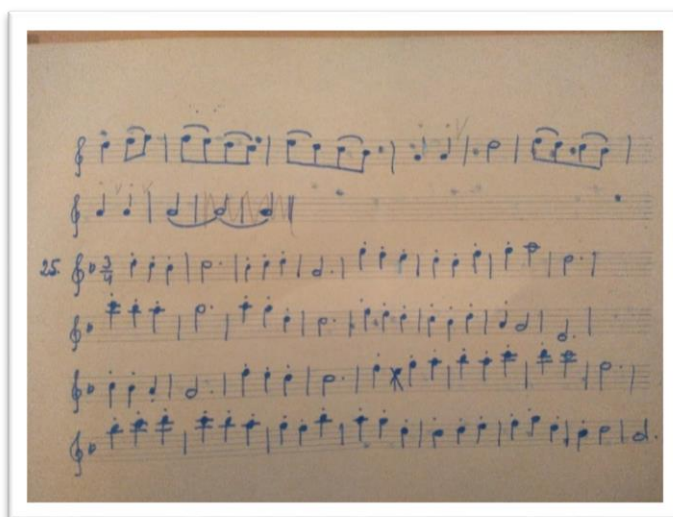
18. kép: A Haynes gyártmányú fuvola

19. kép: Buróse Fuvolaiskolájának előlapja.

20. kép: Jeney Tanár Úr előadás közben

21. kép: A Jeney-fuvolaiskola egyik kézzel másolt darabja Pröhle Henrik kottafüzetéből.
(Mára a Bántai-Kovács: Válogatott etüdök I. kötetének 9. darabjaként szerepel.)

Allucinato granioso II. 4

The image shows a handwritten musical score for three instruments: Flute (Fl.), Violin (Vcl.), and Piano (P.). The title is "Allucinato granioso" and it is the second movement (II.) of a piece, page 4. The score is written in 3/4 time. The Flute part begins with a rest and then plays a melodic line with a "pizz. granioso" marking. The Violin part plays a rhythmic accompaniment with "pizzicato" and "meno trappo f" markings. The Piano accompaniment consists of two staves, with the right hand playing chords and the left hand playing a rhythmic pattern. Dynamics include "pizz.", "meno trappo f", and "glia.".

22. kép: Szervánszky Endre: *Partita fuvolára és hegedűre*. II. tétel 4. oldal, kézirat.

13.: Bibliográfia és diszkográfia

Arcanum Digitális Tudománytár. Forrás: <https://adtplus.arcanum.hu/hu/> Letöltés ideje: 2018. november:

- 8 Órai Újság: 1938. szeptember 23. 24. évfolyam/210.szám.
- *Magyar Nemzet*, 1939. június 22. 2. évfolyam, 140. szám. 16.
- *Magyar Nemzet*, 1968. szeptember 20. 24. évfolyam 221.szám.
- *Magyar Nemzet*, Budapest, 1955.11. évfolyam,79. szám. 4.
- *Nemzeti Sport*, 1939. december 28. 31. évfolyam, 255. szám
- *Népszava*, 1948. november 28. 76.évfolyam, 268.szám.
- *Népszava*, 1949. december 29. 77.évfolyam, 298.szám
- *Népszava*, 1950. május 17. 78.évfolyam, 109. szám.
- *Népszava*, 1971.május 27. 99.évfolyam,123. szám.
- *Népszava*, 1978. december 08. 106. évfolyam, 289. szám.
- Rádió és televízióújság, 1981. június 18. 26. évfolyam, 18. szám.
- Szabad Ifjúság, 1956.április 27.19. évfolyam 93.szám.

B. G. (1971) [sic!]: A Royale Festival Halltól Pacsáig. Beszélgetés a Budapesti Fúvósötös tagjaival. *Zalai Hírlap*, 1971. április 2. 5.

Bános Tibor (1996): Kellett nekünk Klemperer? *Magyar Nemzet*, 59.évfolyam, 145. szám.19.

Bieliczkyne Buzás Éva (szerk.): *Rádiófónia 2. – 75 esztendő a magyar zene hullámhosszán (1925–2000)*. Forrás:

http://mek.oszk.hu/14600/14630/pdf/14630_2.pdf Letöltés ideje: 2018. 10.18.

Blog Sámly Zoltán életéről:

http://caruso.blog.hu/2015/03/17/egy_nyilas_az_operahaz_elen Letöltés ideje: 2018. június 12.

Bor Dezső és Kenesey Sándor (szerk.): *A Székesfővárosi Zenekar és az Állami Hangversenyzenekar története 1923 –1964*. 1100 kéziratoldal.

Britten, Benjamin (1964): Levél Kodály Zoltánhoz. A Britten-Pears Foundation levéltára, Aldeburgh, Fejléc, aláírás nélküli levél, 1 gépelt oldalon.

- Britten, Benjamin (1965): Levél a Jeney-fiúkhoz. Aldeburgh, 2 oldalas, gépelt, fejléccel ellátott, aláírt levél. Magyar fordítás: Fábíán Tímea.
- Britten, Benjamin (1966): *Gemini-Variations Op 73. – Preface*. Faber and Faber, London.
- Budapest Music Center adatbázisa: Forrás: <https://bmc.hu/> Letöltés ideje: 2018. 11. 13.
- Budapesti Fúvósötös (1953): Magyar Fúvóskamarazene. *Új Zenei Szemle*, 4. évfolyam, 7–8. szám. 46–49.
- Burose, Adolf (1893): *Erinnerung an Amerika*. Julius Heinrich Zimmermann, 1893.
- Burose, Adolf (1903): *Variationen über ein ungarisches Thema für Flöte und Klavier*. Julius Heinrich Zimmermann, Z. 3780.
- Burose, Adolf (1909–1910): *Új Nagy Fuvola-Iskola [sic!]*. Rozsnyai Károly kiadása, Budapest.
- Dalos Anna (2009): Szolgálatok. *Muzsika*, 52. évfolyam, 9. szám. 34–35.
- Dr Révész Péter levele Jeney Zoltánhoz az Állami Ifjúsági Bizottság képviselőjében. *Családi Archívum*, Budapest. 1.
- Dr. Isov Kálmán (1935, szerk.): *Országos Magyar Királyi Zeneművészeti Főiskola évkönyve az 1934/35-iki tanévről*. Országos Magyar Királyi Zeneművészeti Főiskola, Budapest.
- Dr. Isov Kálmán (1936, szerk.): *Országos Magyar Királyi Zeneművészeti Főiskola évkönyve az 1935/36-iki tanévről*. Országos Magyar Királyi Zeneművészeti Főiskola, Budapest.
- Dr. Isov Kálmán (1937, szerk.): *Országos Magyar Királyi Zeneművészeti Főiskola évkönyve az 1936/37-iki tanévről*. Országos Magyar Királyi Zeneművészeti Főiskola, Budapest.
- Dr. Meszlényi Róbert (1934, szerk.): *Az Országos Magyar Királyi Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Évkönyve az 1933/34-iki tanévről* Az Országos Magyar Királyi Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola, Budapest.
- Eitler, Stefano emlékdala. Forrás: <http://www.estebaneitler.com.br/conexoes-latinas/> Letöltés: 2018. június 29.
- Erdélyi Hajnal (2012): *Emlékkönyv az Operaház óvóhelyéről*. Corvina Kiadó, Budapest.
- Feuer Márta (1972): Magyar muzsikusok szemével. A Budapesti Fúvósötös Japánban. *Muzsika*, 15. évfolyam, 5. szám. 17–19.

- Gábor István (1984): *A BHZ-től az ÁHZ-ig*. Zeneműkiadó, Budapest.
- Goodwin, Irwin (1965): Double Star. *Newsweek*, London, 1965/6. szám.80-81.
- Hangfelvételek adatbázisa: Forrás: <https://www.discogs.com/> Letöltés ideje: 2018.11.12.
- Hangfelvétel Jeney Zoltánné szóbeli beszámolója alapján. A beszélgetés hangfelvételen rögzítésre került, 2016-ban, Budapesten.
- Heltai Jenő (2018): *Négy fal között-Naplójegyzetek 1944–1945*. Magvető Kiadó, Budapest.
- Hungaroton Music Ltd. adatbázisa: Forrás: <https://hungarotonmusic.com/> Letöltés ideje: 2018.11.13.
- [Ismeretlen szerző (1923)]: A Városi Zenekar bemutatkozása. *Pesti Hírlap*, 45. évfolyam, 77. szám.6.
- [Ismeretlen szerző (1938)]: A Budapesti Hangversenyzenekar olaszországi sikere. *Pesti Hírlap*, 60. évfolyam, 104.szám.10.
- [Ismeretlen szerző (1938)]: Művészet, irodalom-zene. *Népszava*, 66.évfolyam, 158.szám.6.
- [Ismeretlen szerző (1955)]: Ünnepélyesen kiosztották a művészeti díjakat és kitüntetések. *Magyar Nemzet*, 11. évfolyam, 79. szám. 4.
- [Ismeretlen szerző (1960)]: Petrovics Emil Erkel-díjas. *Film Színház, Muzsika*, 4. évfolyam, 15. szám.
- [Ismeretlen szerző (1966)]: Kiosztották az 1966. évi Állami- és Kossuth-díjakat Új kiváló és érdemes művészek. *Népszava*, 94.évfolyam, 78. szám.4.
- Jemnitz Sándor (1938): Művészet és irodalom. *Népszava*, 66.évfolyam, 86.szám. 4.
- Jeney Zoltán (1926–34): *Napló*. Családi archívum, Budapest.
- Jeney Zoltán (1952): *Fuvolaiskola I. füzet*. Zeneműkiadó Vállalat, Budapest.
- Jeney Zoltán (1954): *Fuvolaiskola II. füzet*. Zeneműkiadó Vállalat, Budapest.
- Jeney Zoltán (1959): *Fuvolaiskola III füzet*. Zeneműkiadó Vállalat, Budapest.
- Jeney Zoltán (1964): Helyes hangképzés –Tiszta intonáció. *Parlando*, 5. évfolyam, 2. szám.1–6.
- Jeney Zoltán (1971): Zeneoktatásunk módszeréről. *Muzsika*, 14. évfolyam, 11. szám. 6–7.
- Jeney Zoltán (1972): *Fuvolaiskola II füzet*. Editio Musica, Budapest. Z.5458

- Jeney Zoltán úti bejegyzése. Naplórészlet az 1955. április 1.-május 8-ig tartó kínai turnéről.
- Jeney Zoltán: *A fúvóshangszerekről és kamarazenélésről*. Családi Archívum, Budapest, 1 gépelt oldal.
- Juhász Frigyes (1955): Új magyar zenemű az Állami Hangversenyzenekar jubileumi hangversenyén. *Népszava*, Budapest, 83. évfolyam 39. szám.4.
- K. L. [sic!] (1957): A Budapesti Fúvósötös nagysikerű szereplése Belgiumban, Hollandiában és Franciaországban. *Népszabadság*, 2. évfolyam, 81. szám.4.
- Kodály Zoltán (1925): *Tizenhárom fiatal zeneszerző*. Zeneműkiadó Vállalat, Budapest, 1954.ISBN: 963 330 0576
- Kodály Zoltán (1953): Ki a jó zenész? In: Bónis Ferenc (szerk.): *Kodály Zoltán: Visszatekintés I*. Zeneműkiadó Vállalat, Budapest. 271–284.
- Losonczy Géza (1950): Az Opera legyen a népé! *Szabad Nép*, 8. évfolyam, 31. szám.10.
- Lócsi János (1977): Búcsú Szervánszky Endrétől. *Népszabadság*, 35. évfolyam, 150. szám. 7. <https://reader.exacteditions.com/issues/33014/page/28> Letöltés ideje: 2018. november 25.
- Magyar Állami Operaház Igazgatósága (1959, szerk.): *A hetvenöt éves Magyar Állami Operaház 1884–1959*. Magyar Állami Operaház Igazgatósága, Budapest.
- Magyar Állami Operaház igazgatósága (1968, szerk.): *Az Operaház és az Erkel Színház 84. évadja*. Révai Nyomda, Budapest.3–7.
- Magyar Állami Operaház igazgatósága (1969, szerk.): *Az Operaház és az Erkel Színház 85. évadja*. Révai Nyomda, Budapest. 43.; 45.
- Magyar Állami Operaház igazgatósága (1970, szerk.): *Az Operaház és az Erkel Színház 86. évadja*. Révai Nyomda, 1970. Budapest.
- Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitányságának Politikai Rendészeti Osztálya, Jeney Zoltán személyi aktája (1945): *Jelentés*. Budapest Fővárosi Levéltára, Budapest.4.
- Magyar Nemzet rádió és tévé műsora március17–24.-ig. *Magyar Nemzet*, 1969.25. évfolyam, 61.szám.7.
- Magyar Népköztársaság: A Magyar Népköztársaság minisztertanácsának 1.002/1952, (I. 19.) számú határozata a hangversenyrendezés állami szervezetéről. *Magyar Közlöny*, Budapest, 1952. 8. szám, 129.

- mja [sic!] (1937): Zenekari hangverseny. *Pesti Hírlap*, 59. évfolyam, 24. szám.14.
MTVA sajtóarchívuma: Forrás:<https://archivum.mtva.hu/> Letöltés ideje: 2018.
december 1.
- Nagypál László nem publikus önéletrajza:
http://caruso.blog.hu/2015/03/17/egy_nyilas_az_operahaz_ele Letöltés ideje:
2018. június 12.
- OSZK Színháztörténeti Tár aprónyomtatvány- gyűjtemény; Magyar Állami Operaház
apónyomtatványai, Palló Imre ismertetése a szolgálati szabályzatról. 1957. május
1.
- OSZK Színháztörténeti Tár aprónyomtatvány-gyűjtemény; Magyar Állami Operaház
operabérlet az 1961/62-es évadra. Jelzet: 792.4. Kiadó: Magyar Állami Operaház,
Révai Nyomda, Budapest, 1961.1–4.
- OSZK Színháztörténeti Tár; A Magyar Állami Operaház volt bérlettulajdonosoknak
fogalmazott levele. Jelzet: a.792.4. Kiadó: Magyar Állami Operaház Igazgatósága,
Budapest, 1959. augusztus.
- OSZK Színháztörténeti Tár; Felhívás a budapesti általános és középiskolák
igazgatóihoz. Jelzet: 792. Kiadó: Magyar Állami Operaház, Budapest, 1962.
- OSZK Színháztörténeti Tár; Magyar Állami Operaház és Erkel Színháza tájékoztató az
1959-1960 évadra – Munkásbérlet”. Kiadó. Magyar Állami Operaház, Egyetemi
Nyomda, Budapest, 1959. 1.
- Paislow, Stephen (1965): Analytical Notes and First Reviews. *The Gramophone*,
London, 42.évfolyam, 6. szám. 28.
<https://reader.exacteditions.com/issues/33014/page/28;>
- Pándi Marianne (1977): Egy hét Budapest hangversenytermeiben. *Magyar Nemzet*, 33.
évfolyam, 261.szám,4.
- Pernye András (1972): Huszonöt éves a Budapesti Fúvósötös. *Magyar Nemzet*, 28.
évfolyam, 50.szám.4.
- Petrovics Emil (2010): *Önarckép-álarc nélkül*. Misszilis Levélkiadó, Kaposvár. 303–
304.
- Raics István (1965): Kamaramuzsika, oratórium a hét hangversenyei. *Film, színház,
muzsika*, Budapest, 9. évfolyam, 6. szám. 18.

- Részlet Járdányi Pál Kossuth-díjas zeneszerzőnek 1956. 03. 27-én, Budapesten, a Magyar Rádióban elhangzott ünnepi beszédéből.
- s. i. [sic!] (1947): Egy rúd szalámiért könyvtárra való kottát kapott Bécsben a fővárosi zenekar egyik művésze. *Világ*, 707.szám. 4.
- Sajti Enikő (2000): *A délvidéki magyarság politikai helyzete a két világháború között. Hid*, 64.évfolyam, 12.1183 – 1189.Forrás:
http://adattar.vmmi.org/folyoiratszamok/1629/hid_2000_12_.pdf Letöltés ideje: 2016. december 14.
- Schmidt Pál (1933) magyarul megírt, 4 oldalas levele Jeney Zoltánhoz. Családi archívum, Budapest.
- Sebestyén János emlékkoldal: Forrás: <http://jsebestyen.org/> Letöltés ideje: 2018. november 11.
- Siklós Albert (1909): *Hangszereléstan I-II*. Rozsnyai Károly kiadása, Budapest.
- Snowball, Maureen (1965): The musicians' own festival. *Illustrated London News*, június 26. 16–21.
- Somogyi Vilmos (1947): Meghitt beszélgetés Klempererrel, aki 13 évi száműzetés után, 62 éves korában új életet kezd. *Világ*, Budapest, 707. szám, 5.
- Staud Géza (szerk., 1984): *A budapesti Operaház 100 éve*. Zeneműkiadó Vállalat, Kossuth Nyomda, Budapest.
- Suppan, Wolfgang: Harmoniemusik. *Oesterreichisches Musiklexikon online*. (http://musiklexikon.ac.at/ml/musik_H/Harmoniemusik.xml). Letöltés ideje:2018. 11. 17.
- Szebenyi János emlékiratata. 2 gépelt oldal. Családi Archívum, Budapest.
- Székely Júlia (1978): *Bartók Tanár úr*. Kozmosz Könyvek, Budapest.
- Szervánszky Endre: *Partita fuvolára és hegedűre*. Galaxy Music Corporation, Inc., and division of ECS Publishing, katalógus szám: No. 1.3382.
- Színházi hírek. *Magyar Nemzet*, Budapest, 1947. 3. évfolyam, 166.szám. 2.
- Tari Lujza-Iványi-Papp Mónika-Sz. Farkas Márta-Solymosi Tari Emőke-Gulyásné
 Somogyi Klára (szerk., 2005): *A Nemzeti Zenede*. LFZE Tanárképző Intézete, Budapest. 253.
- Tátrai Vilmos (2001): *Hegedűszó alkonyatban*. Klasszikus és Jazz Kiadó, Budapest.
- Ujfalussy József (1958): Magyar bemutató a Budapesti Fúvósötös estjén. *Muzsika*, 1. évfolyam, 2. szám. 30-31.

14.: Szakmai önéletrajz

A gyermekkora óta Pécelen élő fuvolaművész zenei tanulmányait 7 évesen, a Péceli Állami Zeneiskolában kezdte meg, ahol a hegedülés mellett Csordás Gabriella osztályában kezdett fuvolázni. 1994-től a váci Pikéthy Tibor Zeneművészeti Szakközépiskola fuvola szakán folytatta zenei pályafutását, tanárai Ittzés Zsuzsa és a Liszt-díjjal kitüntetett Ittzés Gergely voltak. A balassagyarmati Nemzetközi Fuvoladuó és Kisegyüttes Fesztiválon (1996, 1998) két alkalommal is Nívódíjat és Kortárs- díjat kapott, valamint megnyerte a 1996-os budapesti Szent István Zeneművészeti Szakközépiskola által rendezett Országos Fuvolaversenyt. 1998-ban a Miskolci Egyetem Bartók Béla Zeneművészeti Intézetének hallgatója lett, és 2002-ben, Dr. Csetényi Gyula tanítványaként „summa cum laude” minősítéssel vehette át fuvola tanári és kamaraművészi diplomáját. 2003-ban szintén kitüntetéssel diplomázott a budapesti Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem fuvolaművész-művésztanár szakán, tanára Kovács Lóránt Liszt-díjas fuvolaművész volt. Jelenleg barokk fuvola tanulmányokat folytat, amelyet 2016 őszén kezdett meg Csalog Benedek tanítványaként.

2000-ben tagja lett a Miskolci Nemzeti Színház zenekarának. 2002-től a Péceli Alapfokú Művészeti Iskola, 2006-ban pedig a budapesti Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola művésztanára lett. Több kamaraegyüttes tagjaként olyan országos és nemzetközi fesztiválok résztvevője volt, mint például: „Ars Antiqua Europae” (2006, Szlovákia), Bartók+ Operafesztivál (2007, Miskolc), XVII. Szolnoki Zenei Fesztivál (2009), Önálló estek a Miskolci Filharmónia rendezésében (2006, 2011). A Flautanduo alapítója Illés Eszter fuvolaművésszel, valamint a Pécelen 2010-ben indult Nemzetközi Fuvolafesztivál program-koordinátora. 2016-ban művész társaival megalapította a Flautone Quartet nevű formációt.

Aktív zenei tevékenysége mellett számos írásos publikációja jelent már meg, többek között a magyar Fuvolaszó, valamint a Parlando elnevezésű komolyzenei szaklapokban. 2016 januárjában Claudio Arimany nemzetközileg is elismert fuvolaművész által megjelentetett- Doppler Ferenc és Károly életművét feldolgozó -, 10 részes CD sorozatában publikált angol nyelvű, ismertető írást *A Doppler-család élete az Osztrák–Magyar Monarchián belül* címmel. 2013-ban egy animációval egybekötött komolyzenei videó klipet készített Debussy *Pán fuvolája* címmel, Debussy: *Syrinx* című szerzeményének centenáriumára. 2016-ban Bokor Ildikóval közös CD-t jelentetett meg

French Album/ Salon Pieces for the Paris Conservatoire címmel, az NKA támogatásával. 2017-ben az amerikai Hall Crystal Flute hangszergyártó cég számára Rózsa Pál *O'Carolan Változatok kristályfuvolára és hárfára* című művéből videófelvétel született Fábián Tímea és Szilágyi Zsuzsanna közreműködésével, amely hangszer-összeállításra a világon elsőként készült ilyen jellegű komolyzenei alkotás. A művet a szerző a duónak ajánlotta, amely azóta nyomtatásban is megjelent az Akkord kiadó gondozásában. E mellett a mű mellett számos Rózsa Pál kamara- és szólódarab valamint átírat bemutatója és létrejötté fűződik a fuvolistához, mint például:

- *The hidden world of Atlantis-secret és Golden Sequenze, op. 554* (Illés Eszterrel és Pólus Lászlóval, a III. Nemzetközi Fuvolafesztiválon) Bemutató időpontja 2014.10.19.
- *O'Carolan változatok, op.568* (Szilágyi Zsuzsannával); *Es-Fa-La, op.569* (Illés Eszterrel, Pólus Lászlóval az Óbudai Társaskörben) Bemutató időpontja: 2016.05.26.
- *6 Hommage op.594/10-15* (Flautone Quartettel Gödöllőn) Bemutató időpontja: 2017.01.14.
- *Fuvolára és hárfára, op.599* (Szilágyi Zsuzsannával a péceli Ráday-kastélyban) Bemutató időpontja: 2017. 06.10.
- *Pimpáré és Vakvarjúcska, op.564* (Flautone Quartettel, Pribay Valériával Pécelen, Isaszegen és Gödöllőn) Bemutató időpontja: 2018.03.09.
- *Majdnem változatok, op.616* (Flautone Quartettel az MR Márványtermében) Bemutató időpontja:2018. 04.24.
- *H. H., op.619* (a FUGA-ban) Bemutató időpontja: 2018. 09.16.
- *Muszorgszkij: Egy kiállítás képei – átírat* (Flautone Quartettel, Lakatos Györggyel, Mile Péterrel az V. Nemzetközi Fuvolafesztiválon) Bemutató időpontja: 2018. 09.28.
- *Könnyű kislevelek-duók, op.626* (Barth Istvánnal az V. Nemzetközi Fuvolafesztiválon) Bemutató időpontja: 2018. 09.30.

Ajánlott, bemutatás előtt álló művek listája:

- *Ballada, op. 598*
- *Egyperces kvartettek, op. 594 No. 1-22*
- *3 tétel 3 hangszerre* (Fuvola, hegedű, gordonka), op. 620
- *Reflections to a theme by J. S. Bach* (Fuvola, hegedű, brácsa, gordonka), op. 624
- *Sípokra, dobokra, és...* (Fuvolakvartett, ütős kvintett és nagybőgő), op. 625
- *Négy rövid darab alt-fuvolára és zongorára, op. 631* (AKKORD kiadó)
- *Übü-variációk, fuvola kvartettre, rézfúvós kvintettre, fagottra és nagybőgőre, op. 632*

Felkérésre készült átíratok listája:

- *J. S. Bach: Szonáta, BWV.1030* (Fuvola, vonóstrió)
- *Schubert: Der Hirt auf dem Felsen* (Szoprán, altfuvola, zongora)
- *Saint-Säens: Haláltánc – Az állatok farsangja; II. zongoraverseny II. és III. tétel* (fuvolakvartett, nagybőgő, ütők)
- *Bizet: L'Arlesienne – Menüett és Farandole* (fuvola kvartett, nagybőgő, ütők)
- *Dukas: L'Apprenti Sorcier* (fuvola kvartett, ütők, fagott, nagybőgő)
- *Bartók Suite, op.14* (fuvola kvartett és gordonka vagy fagott)